

የእግዚአብሔር መንግሥት ኃይልና ክብር

የአዲስ ኪዳን ጥናት

ከኢንተርናሽናል ኮርስፖንዳንስ ኢንስቲትዩት ጋር በመተባበር በላዋድጎና በመንገር ተዘጋጅቶ በሥነ መለኮት በጤቴ አማካኝነት ከእንግሊዝኛ ወደ አማርኛ የተመለሰ ለአዲስ ኪዳን ጥናት የተዘጋጀ የመማሪያ መጽሐፍ።

መግቢያ

ክፍል አንድ፡ የኢየሱስ ሕይወትና አገልግሎት

1. አዲስ ኪዳንና የነበረው ዓለም ገጽታ	1
2. ኢየሱስና እራቱ ወንጌላት	24
3. የማቴዎስና የማርቆስ ወንጌል	45
4. የሉቃስና የዮሐንስ ወንጌል	63

ክፍል ሁለት፡ የቤተ ክርስቲያን ልደትና ዕድገት

5. የቤተ ክርስቲያን መመሥረት	84
6. የቤተ ክርስቲያን መስፋፋት	107
7. የቤተ ክርስቲያን ዕድገት	122

ክፍል ሦስት፡ የቤተ ክርስቲያን ችግሮችና ተስፋ

8. የቤተ ክርስቲያን መፍትሔዎችን ማግኘት	139
9. የቤተ ክርስቲያን ተጋደሎና ተስፋ	157
10. በአዲስ ኪዳን ላይ እንታመናለን	181
11. የመከራ ፈተና መልሶች	187

The Kingdom, The Power, and The Glory
A Survey of The New Testament

ሁለተኛ እትም

1995 - አዲስ አበባ

ያሳታሚው መብት በሕግ የተጠበቀ ነው።

በዚህ መጽሐፍ ውስጥ በቀረቡት ተከታታይ ትምህርቶች እማካኝነት የምንማረው እግዚአብሔር ስክርሰቶስ በኩል ከሰው ጋር ስለ መሠረተው እዲሱ ኪዳን ይሆናል። እዲሰ ኪዳን እግዚአብሔር ከዘላለም ጥፋት እንዴት እንዳዳነን በመግለጽ፣ በስክርሰቶስ በኩል ወደ መንግሥቱ እንደት ለመግባት እንደምንችልና የእርሱንም የማዳን ኃይል በዕለት ኑርእችን እንዴት መለማመድ እንደምንችል ይገልጽልናል። ከዚህም ባሻገር የመድኃኒታችንን የኢየሱስ ክርስቶስን በክብር መመለስና የእኛን ወደ እርሱ መስበስብ ያመለክተናል።

ይህ “የእግዚአብሔር መንግሥት፣ ኃይልና ክብር” የተባለው የመማሪያ መጽሐፍ አሥር ተከታታይ ትምህርቶችን የያዘ ሲሆን፣ ተከታታይ ትምህርቶቹ በሦስት ዋና ዋና ክፍሎች የተዘጋጁ ናቸው። አንደኛው ክፍል የመጀመሪያዎቹን እራት ተከታታይ ትምህርቶች የያዘ ሲሆን፣ እነዚህም ተከታታይ ትምህርቶች ስለ እዲሰ ኪዳንና በወቅቱ ስለ ነበረው የዓለም ገጽታ ላይ በማተኮር የእያንዳንዱን ወንጌል ታሪካዊ ይዘትና ትኩረት፣ እንደዚሁም እንደ ከሌላው ጋር ያለውን ግንኙነት በማስረዳት እራቱን ወንጌላት ከነጻነታቸው ያስተዋውቁናል።

ሁለተኛው ክፍልም ሦስት ተከታታይ ትምህርቶችን የያዘ ሲሆን፣ ስለ ቤተክርስቲያን መፅሐፍት፣ መስፋፋትና ማደግ የሚያብራሩትን የእዲሰ ኪዳን መጻሕፍት በማስተዋወቅ ታሪካዊ ይዘታቸውና ልዩ ትኩረታቸውን በመግለጽ የጻፉት እነማን እንደሆኑ ይነግሩናል።

ሦስተኛውና የመጨረሻው ክፍልም ሦስቱን የመጨረሻ ተከታታይ ትምህርቶች በማቅረብ የእዲሰ ኪዳን ቤተክርስቲያን ስለ ደረሰበት ሰደትና መከራ የሚያብራሩትን መጻሕፍት ታሪካዊ ይዘታቸውንና ልዩ ትኩረታቸውን በመግለጽ በማን እንደተጻፉም በቂ ግንዛቤ እንድናገኝ ይረዳናል። እነዚህንም ተከታታይ ትምህርቶች ሰናጠና የእዲሰ ኪዳን መጻሕፍት እንዴት ወደ እኛ ሲደርሱ እንደቻሉ ለመገንዘብ እንድንችል ይረዳናል። እግዚአብሔርንም ለማወቅና ለማገልገል ሰንፈልግ በእዲሰ ኪዳን ላይ ለምን በፍጹም ልንታመን እንደምንችል ትንክብላለሁ።

በእዲሰና በብሉይ ኪዳን መካከል

ብሉይ ኪዳን የሚያበቃው እስራኤላውያን ከባቢሎን ምርኮ ተመልሰው ቤተ መቅደሱን በመሥራት ላይ እንዳሉ ሲሆን፣ እዲሰ ኪዳን ደግሞ የሚጀምረው ኢየሩሳሌምና አካባቢዋ በሮማውያን ቁጥጥር ሥር እንዳሉ በማሳየት ነው። እስራኤላውያን በባቢሎን ምርኮ እንዳሉ የባቢሎን መንግሥት በፋርስ መንግሥት ተሸንፎ ፋርስ ገናና መንግሥት ሆነ። በዚህ በፋርስ ነገሥታት እዋጅ እስራኤላውያን ከምርኮ ነፃ ሆነው ወደ እገራቸው እንዲመለሱ ስለተደረገ የሰጠው ዓመት ምርኮ ተፈጸመ። ከፊሉ ሲመለስ ከፊሉ ደግሞ በዚያው ቀረ። ሌላው በየአገሩ ተበተነ፣ የተበተኑትም ምጽተኞች የሚል ስያሜ ተሰጣቸው።

የፋርስ መንግሥት ገናና እንደነበረ አልቆየም፡፡ በታላቁ እስክንድር መሪነት በግሪኮች ተሸንፎ ግሪኮች ሰርያን፣ እበራኤልንና ግብፅን በቁጥጥር ሥር አዋሉ፡፡ ታላቁ እስክንድር ገና በ33 ዓመቱ በመሞቱ የፖለቲካ ሥልጣኑና ግዛቱ ብዙ አልቆየም፡፡ በእርሱ ምክንያት የተሰፋፋው የግሪክ ባሕል ግን በእበራኤልና በመላው የጥንቱ ዓለም ለብዙ ዓመታት ዘላቂ በመሆኑና ተጽዕኖ በማሳደር ቆይቶአል፡፡

እሌክሳንደር በ323 ዓ.ዓ. ከሞተ በኋላ እበራኤል በባዕዳን ኃይላት ስትረገጥ ቆይታለች፡፡ የሰሌውቅያ ሥርወ መንግሥት ገዢ የነበረው አንቲዮክስ 4ኛ (175-164 ዓ.ዓ.) አይሁድ የግሪክን ባህል እንዲቀበሉ በማስገደድ የተለመደውን አምልኮ ለመከልከልና ቤተ መቅደሱንም ለማርከስ ሞከረ፡፡ አይሁድም ለዚህ እዋጅ በተቃውሞ ድምፅ ከተነሳሱ በኋላ ከ167 እስከ 142 ዓ.ዓ. ድረስ ባላዩት ከፍተኛ ተጋድሎ ኢየሩሳሌምን እስለቅቀው ቤተ መቅደሱን አነጹ፡፡ ለዚህ ተጋድሎ ከፍተኛ ሚና የተጫወተው መቃቢው ይሁዳ የተባለው የአይሁድ የጦር መሪ ሲሆን፣ ይህ የአይሁድ ተቃውሞ አንጃ የሃስሞንያን መንግሥት በሚል ስያሜ የመሪነቱን ሥፍራ ወለደ፡፡ ዘመኑም የመቃባውያን ዘመን ተባለ፡፡ መቃባዊ ማለትም “በመደባኝ የሚቀጠቅጥ” ማለት ነው፡፡

በመጨረሻም የሮማውያን ኃይል በዓለም ላይ እያየለና እየገነነ በመምጣቱ፣ ይህ የሃስሞንያን መንግሥት የነበረው የአይሁድ ኃይል በሮማውያን ተሸነፈ፡፡ ታላቁ ሄሮድስ የመጨረሻውን የአይሁድን የሃስሞንያን መንግሥት መሪ በመገደል ሥልጣኑን ጨበጠ፡፡ በሮም ሿሚነት ታላቁ ሄሮድስ የአይሁድ ገዢ ሆነ፡፡ ከርስቶስ ሲወለድ የአይሁድ ገዢ የነበረው ሄሮድስ እርሱ ነበር፡፡ እነዚህ ታሪካዊ ሂደቶች የአይሁድ ሃይማኖትንና ኢየሱስ ሲወለድ የነበረውን ዓለም ቅርጽ ስለሰጡት ለእዲስ ኪዳን ጥናት ዓይን ከፋች እንደሚሆኑ የታወቀ ነው፡፡

የመጽሐፉ አጠቃቀም

“የእግዚአብሔር መንግሥት ኃይልና ክብር” የተባለው ይህ የእዲስ ኪዳን ጥናት የተዘጋጀው ምእመናን በግልም ሆነ በጋራ ትምህርቱን መከታተል ይችላሉ ዘንድ እንደ አስተማሪ ሆኖ መመሪያ በመስጠት እንዲያገለግል ታስቦ ነው፡፡ በሚገባ ለመማር አንድ ተማሪ አስተማሪው የሚሰጠውን መመሪያ በጥንቃቄ መከተል እንደሚገባው ይህም የመማሪያ መጽሐፍ የሚሰጠውን መመሪያ በጥንቃቄ መከተል እደሚያስፈልግ አስቀድሞ መረዳት ይገባል፡፡

የትምህርቱ ጠቅላላ ዓላማዎች

በዚህ የመማሪያ መጽሐፍ ውስጥ የቀረቡትን እሥር ተከታታይ ትምህርቶች ለታጠናቅቅ ከዚህ በታች የተዘረዘሩትን ማድረግ መቻል ይኖርብሃል፡፡

- የእያንዳንዱን የእዲስ ኪዳን መጽሐፍ ታሪካዊ መሠረቱን፣ ጸሐፊውንና መልእክቱን መግለጽ፡፡
- ከእዲስ ኪዳን፣ ከኢየሱስ ሕይወትና ከጥንቷ ቤተክርስቲያን መስፋፋት ጋር የተያያዙት ዋና ዋና ስፍራዎችን ለይቶ ማወቅ፡፡
- እዲስ ኪዳን ስለ ኢየሱስ ክርስቶስ ሕይወትና በለ ሐዋርያት ትምህርቶች ትክክለኛና ታማኝ መዝገብ መሆኑንና ለምን ልንታመንበት እንደምንችል መግለጽ፡፡
- እዲስ ኪዳን ለእኛ የተሰጠ የእግዚአብሔር መልእክት መሆኑን መቀበልና መልእክቱን ሙሉ በሙሉ ለሌሎች ማካፈል፡፡

የትምህርቱ አዘገጃጀትና የአጠናኑ ስልት

እያንዳንዱ ክፍለ ትምህርት የሚከተሉትን በቅደም ተከተል ይይዛል፡፡

1. ርዕስ
2. መግቢያ
3. የክፍለ ትምህርቱ እከፋፈል
4. የክፍለ ትምህርቱ ዓላማዎች
5. የትምህርቱ ዝርዝር
6. ለጥናቱ የሚረዳ የጥናት ማጠናከሪያ ጥያቄዎች
7. የመከራ ፈተና (ከትምህርቱ በስተመጨረሻ)
8. የጥናት ማጠናከሪያ ጥያቄዎች መልስና በመጽሐፉ መጨረሻም የመከራ ፈተናዎች መልስ ቀርበዋል፡፡

የትምህርቱ እከፋፈልና ዓላማዎች በጥናቱ ርዕስ ጉዳይ ላይ እጠቃላይ ሃሳብ ይለጣሉ፤ ጥናቱን በምታጠናበት ወቅት እጅግ አስፈላጊ በሆኑት ነጥቦች ላይ እንድታተኩር ይረዳሃል፡፡

በትምህርቱ ዝርዝር ውስጥ የቀረቡት ጥያቄዎች አብዛኛዎቹ በዚህ የጥናት መጽሐፍ ላይ የቀረቡትን ክፍት ሥፍራዎችን በመሙላት ሊመለሱ የሚችሉ ናቸው፡፡ ሆኖም ረዘም ያሉ መልሶችን በማስታወሻ ደብተርህ መጻፍ ይገባል፡፡ መልሶችን በማስታወሻ ደብተርህ የምትጽፍ ከሆነ የጥናቱን ቁጥርና ርዕሱን መመዝገብህን እርግጠኛ ሁን፡፡

የራስህን መልሶች ከመሰጠትህ በፊት በመጽሐፉ የቀረቡትን መልሶች እትመልከት፡፡ የራስህን መልሶች የምትሰጥ ከሆነ ያጠናክውን ጥናት በተሻለ ሁኔታ ትረዳለህ፡፡ የጥናት ማጠናከሪያ ጥያቄዎችን ከመለስህ በኋላ በክፍለ ትምህርቱ በስተመጨረሻ ከተሰጡት መልሶች ጋር እስተያይ፡፡ ከዚያ በኋላም በትክክል ያልመለከቱትን አርማቸው፡፡ የቀረቡትን መልሶች በድንገት ተመልከተህ የሚቀጥለውን ጥያቄ መልስ ማግኘት እንዳትችል መልሶቹ የቀረቡት በቁጥር ቅደም ተከተል አይደሉም፡፡ እነዚህ የጥናት ማጠናከሪያ ጥያቄዎች እጅግ አስፈላጊዎች ናቸው፡፡ በጥናቱ የቀረቡትን ዋና ዋና ሃሳቦች እንድታስታውስ ከመርዳቱም በላይ ከትምህርቱ ያገኘሃቸውን የሕይወት መርሆዎች ተግባራዊ እንድታደርግ ይረዳሃል፡፡

1

ትምህርት

አዲስ ኪዳንና የነበረው ዓለም ገጽታ

ኢየሱስ ክርስቶስ በተወለደበት ዘመን በነበረው የዓለም ገጽታ ከፍተኛ ሚና የተጫወቱና ያንን ዓለም መልክና ቅርጽ የሰጡት ሦስት ነገሮች የሮማውያን ጋይል፣ የግሪኮች ባህልና የአይሁድ ሃይማኖት ነበሩ። አግዚአብሔር ልጁን ወደ ዓለም ሲልክ እነዚህ ሦስት ነገሮች ዓላማው እንዲፈጸም ለኢየሱስ አገልግሎት የተመቸ ሁኔታ ፈጥረዋል። በነላ. 4፡4 ላይ መጽሐፍ ቅዱስ እንደሚነግረን፤ “የዘመኑ ፍጻሜ በደረሰ ጊዜ” አግዚአብሔር ልጁን ላከ።

ሃያ በባት መጻሕፍት ያሉት አዲስ ኪዳን በተለያዩ ጊዜያትና በተለያዩ ሁኔታዎች ውስጥ የተጻፈ ሲሆን፤ በሥነ ጽሑፍ ይዞታው የተለያዩ የአጻጻፍ ስልቶችን የተከተለና ያካተተ ነው። እንዳንዶቹ የተለያዩ የቤተክርስቲያን ችግሮችን ለመፍታት የተጻፉ ሲሆን፤ ሌሎች ደግሞ የተፈጸሙ እንዳንድ ድርጊቶችን ለመናገር ነበር የተጻፉት። መጻሕፍቱ ሁሉ ያስፈሩት አንድ ዋና አስፈላጊ የሆነ መልእክት ግን አግዚአብሔር በኢየሱስ ክርስቶስ አማካኝነት ከሰው ጋር እዲስ ኪዳን መግባቱን ማብሰር ነው።

እንግዲህ ይህ የአዲስ ኪዳን ጥናት የአግዚአብሔር እጅ ከታሪክ ጀርባ ሆኖ እንዴት ይሠራ እንደነበር ለማየት እንድንችል የሚያደርግ ብቻ ሳይሆን፤ አግዚአብሔር በለሰጠንም አስገራሚ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል አዲስ ኪዳን ጥልቅና ፍጹም የሆነ መረዳት ስማግኘት ያለንን ፍላጎት የሚያረካ ነው።

የክፍለ ትምህርቱ አከፋፈል

- የአዲስ ኪዳን ዓለም
- የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት

የክፍለ ትምህርቱ ዓላማዎች

ይህን የመጀመሪያውን ክፍለ ትምህርት ስታጠናቅቅ ከዚህ በታች የተዘረዘሩትን ማድረግ መቻል ይኖርብሃል።

- በአዲስ ኪዳን ዘመን የነበሩ ታዋቂ ሰዎችን፣ ቡድኖችንና ተቋማትን መግለጫዎች ለይቶ ማወቅ።
- “የዘመኑ ፍጻሜ በደረሰ ጊዜ” ክርስቶስ ለመምጣቱ ማስረጃ መስጠት።
- የአዲስ ኪዳን መጻሕፍትን ጸሐፊዎች፣ አጠቃላይ ፍሬ ነገርና የጽሑፎቹን ቅደም ተከተል መግለጽ።

የክፍለ ትምህርቱ መመሪያዎች

1. የዚህን ክፍለ ትምህርት መግቢያ በማንበብ የትምህርቱን አከፋፈልና ዓላማዎች አጥና። ምክንያቱም ትምህርቱን በምትከታተልበት ጊዜ መማር ያለብህን ነገሮች ለይተህ ለማወቅ እንድትችል ይረዳሃል።
2. ክፍለ ትምህርቱን በሚገባ በመከታተልና የተሰጡትን የጥናት ማጠናከሪያ ጥያቄዎች በሙሉ በማጠናቀቅ በትምህርቱ መጨረሻ ላይ ከተሰጡት መልሶች ጋር አስተያይ።
3. በትምህርቱ መጨረሻ ላይ ያለውን የሙከራ ፈተና ከወሰድክ በኋላ መልሱን በመጽሐፉ መጨረሻ ከተሰጡት መልሶች ጋር በማስተያየት በትክክል ያልመለሰካቸው መልሶች ካሉ አስተካክል።

የትምህርቱ ዝርዝር

የአዲስ ኪዳን ዓለም

የአዲስ ኪዳንን ዓለም መልክ እንዲይዝ ያደረጉት ብዙ የተለያዩ ነገሮች ነበሩ። ለምሳሌ ያህል አዲስ ኪዳን ሲጻፍ፣ እስራኤልን ይገዙ የነበሩት ሮማውያን ሲሆኑ፣ አዲስ ኪዳን የተጻፈበት ቋንቋ ግን ግሪክኛ ነበር። በብሉይ ኪዳን ትንቢት የተነገረለት መሲሕ ከአይሁድ ወገን ነበር። ይሁንና ኢየሱስ ወደዚህ ዓለም በመጣ ጊዜ በወቅቱ የነበረው የዓለም ሕዝብ በብዙ ዓይነት የአሕዛብ ሃይማኖትና በባዕድ አምልኮ የተጠመደ መሆኑን ከአዲስ ኪዳን ለመረዳት እንችላለን። የአዲስ ኪዳንን ዓለም ቅርጽና ገጽታ ከሰጡት ኃይላት አንዱ የሮማውያን ኃይል ነበር።

የሮማውያን ኃይል

ዓላማ 1 የሮማውያን ኃይል ወንጌል በፍጥነት ለመስፋፋት እንዲችል ያደረገበትን መንገድ ለማወቅ።

በሉቃስ 2፡1 እንዲህ የሚል እናነባለን “በዚያን ዘመን፣ የዓለሙ ቡሉ ሕዝብ እንዲቆጠርና እንዲመዘገብ ከአውግስጦስ ቄሳር ትዕዛዝ ወጣ።” ቄሳር የሚለው ማዕረግ ለሮማውያን ነገሥታት የተሰጠ ነበር። በአዲስ ኪዳን በአንዳንድ ቦታዎች የሮማውያን ገዢዎች “ንጉሥ” በሚል መጠሪያ ተጠርተዋል።

በአዲስ ኪዳን ዘመን የሮም ገናና መንግሥት በምዕራብ በኩል ከሜዲትራንያን ባህር መጨረሻ ካሉት ህገሮች ተነስቶ ወደ ምሥራቅ እስከ ኤፍራጥስ ወንዝ ድረስ ያለውን ምድር ይቆጣጠርና ይገዛ ነበር። ያህ ቦሉ ምድር በሮም ቄሳር ሥር የሚተዳደር ሲሆን፣ በተለያዩ ክፍላት ሀገራትም ተከፋፍሎ ነበር። ከነዚህ ክፍላት ሀገራት ብዙዎቹ በአዲስ ኪዳን ውስጥ የተጠቀሱ ሲሆን እንደምሳሌ መቄዶንያን፣ አካይያን፣ ሶርያን፣ እስያን፣ ገላትያንና ጽንፍልያን መጥቀስ ይቻላል።

አዲስ ኪዳን በተጻፈበት ዘመን የሮማውያን ኃይል ለላምና መረጋጋት እንዲሰፍን፣ እንደዚሁም የንግድና የመጓጓዣ ነፃነት ከማስገኘቱም በላይ የአስተዳደርና የፖለቲካ አንድነት ለማስፈን ችሎአል። ሮም በቁጥጥሯ ሥር ያደረገቻቸውን የተለያዩ አገሮች በግዛት አንድነት ሥር በማካተት በቂ መገናኘትና መተሳሰር እንዲኖር አስፈላጊውን እርምጃ ወሰደች። ለዚህንምም ከነበራት እንክብካቤ የተነሳ ማንኛውም የሮማ ዜጋ በግዛቱ ክልል ውስጥ ያለፍርሃትና ያለሥጋት በየትም ሥፍራ መጓዝ ይችል ነበር። ከተማዎችና ከሽፍቶች ነፃ የሆኑ ጥሩ ጥሩ መንገዶችና ጠንካራ ድልድዮች የሚደነቁ የሮማውያን ሥራዎች ነበሩ። እነዚህ መንገዶች የሮምን ከተማ ከእያንዳንዱ የግዛት ክፍል ቡሉ ጋር ያገናኙ ነበር። ከዚህም የተነሳ “መንገዶች ቡሉ ወደሮም ያቀናሉ” የሚባል የተለመደ አነጋገር ይሰማ ነበር። የባሕር ላይ ጉዞም አስተማማኝና ከወንበዴዎች የተጠበቀ ነበር። በጉዞና በግንኙነት በኩል ለላም፣ ነፃነትና ምችት በመኖሩ ሐዋርያው ጳውሎስ አንዳንድ ጊዜ

ሊደርስበት ካለው መከራና ግፍ ያመልጥ የነበረው የሮም ዜግነት መብቱን በመጠቀም እንደነበር በሐዋ 16:38፤ 22:29 ላይ ከተጻፈው ቃል ለመረዳት እንችላለን። በሮም ግዛት የሰፈነው ሰላምና ጸጥታ የወንጌልን መልእክት በፍጥነት በማዳረስ ረገድ ከፍተኛ ሚና መጫወቱ በግልጽ የሚታወቅ ነው።

- (1). ክርስቶስ አገልግሎቱን በምድር ላይ ከፈጸመ በኋላ የወንጌል መልእክት በፍጥነት ወደ ዓለም ለመዳረስ ችሎ ነበር። ለዚህም አንዱ ምክንያት ሮማውያን የሮምን ከተማ ከ ጋር የሚያገናኝ መንገድ በመስራታቸው ነበር

የግሪክ ባህል

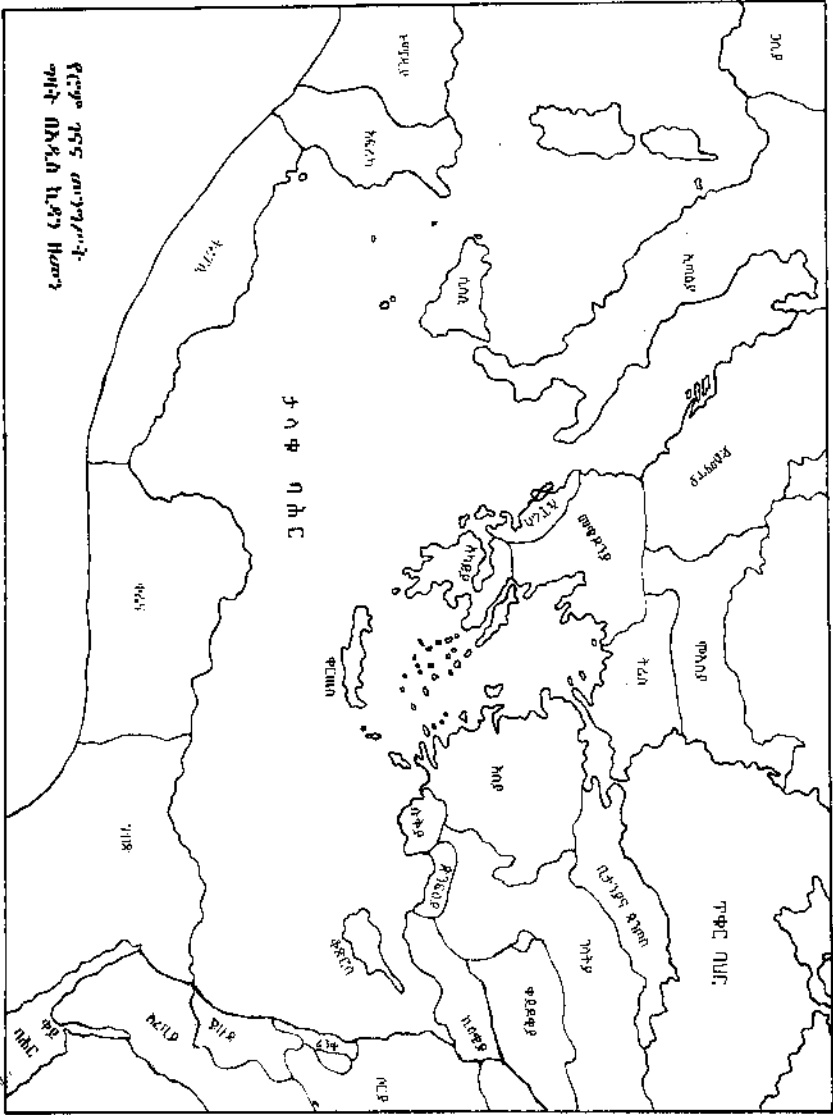
ዓላማ 2: የክርስቶስን መልእክት እንዲሰማ የግሪክ ባሕል ዓለምን ያዘጋጀበትን ዋና መንገድ ለይቶ ለማወቅ።

የአዲስ ኪዳንን ዓለም ቅርጽና መልክ በመስጠት አስተዋጽዖ ካደረጉት ውስጥ ሌላው የግሪክ ባህል ነበር። ግሪኮች ከሮማውያን ቀደም ብለው በዓለም ላይ ኃያልነታቸውን ያስታወቁ ሕዝብ ነበሩ። የታላቁ አሰክንድር መርህ፤ "አንድ ሕዝብ አንድ ቋንቋ" የሚል ሰለነበር፤ በግዛቱ ሁሉ በግሪክ ቋንቋ ትምህርት ይሰጥ ነበር። የግሪክ ባህልና ቋንቋ በጊዜው በነበረው ዓለም ከመስፋፋቱ የተነሣ የተለያዩ ሕዝቦች ቋንቋውን፤ ባህሉን፤ አኗኗሩንና ፍልስፍናውን ሁሉ ቀሰው።

የግሪክ ባህል ሄሌኒስቲክ (Hellenistic Culture) በመባል ይታወቃል። ይህ ቃል ጸላሳ ከሚባል የግሪክ ቃል የተገኘ ሲሆን፤ ቃሉም የመጀመሪያው የግሪኮች መሬት መጠሪያ ነው። ከዚህም የተነሳ አንድ ስው በትውልዱ ግሪካዊ ባይሆንም እንኳን የግሪኮችን ባህል የተቀበለ ከሆነ ሄሊኒስቲክ ይባላል።

የታላቁ አሰክንድር ፓለቲካዊ አዝዛዝ የቆየው በጣም ለአጭር ጊዜ ቢሆንም፤ ያስከተለው ባህላዊ ተጽዕኖ ግን ለረዥም ዘመናት የዘለቀ ነበር። ለብዙ ምዕተ ዓመታት በሜድትራኒያን አካባቢ የሚገኙ ህገሮች የግሪክ ባህል ተጽዕኖ አንዳላቸው ምልክቶች ይጠቁማሉ። የግሪኮች ባህልና የአኗኗር ዜዳ በአካባቢው ተስፋፍቷል። ብዙ ከተሞች አገነበባቸው ከግሪኮች ከተማ አሠራር የተወሰደ ነው።

የግሪኮች የማወቅ ጉጉትና ጥያቄ የመጠየቅ ፍላጎት፤ ስለ ፍጥረት ጀማሪና ትርጉም፤ ስለሰው፤ ስለ እግዚአብሔር፤ ስለ እውነትና ሐሰት፤ የተመለከቱ ጥያቄዎችን የመጠየቅ ባህሪያት በግሪክ ባህል ተፅዕኖ ሥር ባሉ አጉራባች አገሮች ላይቀር ተወርሰዋል። የግሪክ ቋንቋም የገዢዎችና የበሮች መግባቢያ ቋንቋ ነበር። የደብዳቤ ልውውጦች፤ ግጥሞች፤ የንግድ ግንኙነቶች ሁሉ በግሪክ ቋንቋ ይጻፍ ነበር። በአዲስ ኪዳን ግሪክ የሚለው ቃል ለግሪካውያን ብቻ ሳይሆን የግሪክን ቋንቋ ለሚናገሩና አይሁዳውያን ላልሆኑ ሁሉ የተሰጠ ስያሜ ሲሆን፤ ቋንቋው በሁሉም ሥፍራ ጥቅም ላይ ውሎ ነበር።

ሮማውያን ወደ ሥልጣን ሲመጡ በግዛቶቻቸው ውስጥ የግሪክን ቋንቋ የመጠቀም አስፈላጊነቱን ለሌተገነባቸው ወጣት ሮማውያን በግሪኮች ከፍተኛ የትምህርት ተቋሞች ውስጥ እንዲበላጡላቸው ወደ አቴና፣ ሮዴና ተርሴስ፣ ከመሳካቸውም በላይ በሮም ከተማ የግሪክ ቋንቋ በሥፋት ይነገር ነበር።

(2) ትክክለኛ የሆነውን ፊደል ክበበው።

- ሀ. አንድ ሰው ሄለናዊ ለመባል በትውልዱ ግሪካዊ መሆን ይገባዋል።
- ለ. የግሪክ አገዛዝ በትረ መንግሥቱን ሲለቅ በአካባቢው ላይ የነበረው ተጽዕኖ ተቋረጠ።
- ሐ. ሮማውያን የግሪክን ቋንቋ ለሚገባቸው ሥፍራዎች ለመግባቢያነት ይጠቀሙበት ነበር።
- መ. በአዲስ ኪዳን ውስጥ አንዳንድ ጊዜ አይሁድ ያልሆኑ ለዎች በትውልድ ግሪካዊ ባይሆኑም እንኳ ግሪካዊ ይባላሉ።

የግሪክ ቋንቋ የክርስትናን መልዕክት ለማስተላለፍ ወደር የሌለው መሣሪያ ነበር። ቋንቋው በሥፋት ይነገር ስለነበር ሐዋርያት ያለአስተርጓሚ ይላብኩ ነበር። የቋንቋው በሥፋት ጥቅም ላይ መዋል ብዙዎቹ የአዲስ ኪዳን መጻህፍት አሐፊዎች አይሁዳውያን ቢሆኑም፣ በግሪክ ቋንቋ እንዲጻፍ ሆኗል። ክርስቶስ ለዓለም ሁሉ የሚሆነውን መልዕክት ከአብ ዘንድ ይህ ሲመጣ፣ ግሪክ ለማስተላለፍ የተመቸ የዓለም ቋንቋ እስኪሆን ድረስ በመስፋፋቱ ወንጌልን ለማስራጨት አመቺ ሁኔታ ይጥሯል። በአጠቃላይ የግሪክ ባሕል ዓለም የክርስቶስን መልእክት እንዲለማ እንዲሁም አዲስ ኪዳን የተጻፈበት ቋንቋ በመሆን ትልቅ አስተዋጽኦ አድርጓል።

(3) ዓለም የክርስቶስን መልዕክት እንዲሠማ በማዘጋጀት በኩል የግሪክ ባህል በጣም ጠቃሚ በሆነ መንገድ ያገለገለው

- ሀ. የግሪክ የአኗኗርና የግንባታ ዘዴ በአካባቢው ተስፋፍቶ ለለነበር ነው።
- ለ. ቋንቋው በሮማውያን ግዛቶች በሙሉ ጥቅም ላይ በመዋሉ ነው።
- ሐ. ግሪኮች ስለተፈጥሮ ለመረዳት ካላቸው ጉጉት የተነሳ በመካከላቸው ባለው የመጠየቅ ፍላጎት ነው።

የአይሁድ ሃይማኖት

የአዲስ ኪዳንን ዓለም ቅርጽና መልክ በመለጠት ከፍተኛ ሚና የተጫወተው ሌላው ነገር የአይሁድ ሃይማኖት ነበር። እግዚአብሔር የአይሁድን ሕዝብና ሃይማኖት ዓለምን ለማዘጋጀት ተጠቅሞበታል። ራሱን ለአይሁድ ከመግለጡም በላይ ስለ መሲሁ መምጣት ብዙ ትንቢቶች ተስጥቷቸዋል። በምርኮ ጊዜና በብሉይና በአዲስ ኪዳን መካከል በነበረው ዘመን የአይሁድ ሃይማኖት የብሉይ ኪዳንን ትምህርት በማስፋፋት ለክርስቶስ መምጣት ያደረገው ቅድመ ዝግጅት ከፍተኛ ነበር።

(4) በመግቢያው ውስጥ የተሰጠውን ኃላብ እንደገና ካነበብክ በኋላ በሚከተለው ዐረፍተ ነገር ውስጥ የጎደሉትን ሰዎች ቃላትና ጊዜዎች መላ።

አይሁዳውያን ለ70 ዓመታት በግዞት ከቆዩ በኋላ በ_____ ፈቃድ ወደ ኢየሩሳሌም ለመመለስ ተፈቀደላቸው። ገናና መንግሥታቸው ከጊዜ በኋላ በ_____ ዓመተ ዓለም ለሞተው በ_____ ተሸነፈ። ከዚህ በኋላ የተለያዩ ባዕዳን ኃይሎች ኢየሩሳሌምን ገዝተዋታል። አይሁዳውያን ከክርስቶስ ልደት በፊት በ_____ ዓ. ዓለም በአመጽ በመነሳት እስከ _____ ዓ. ዓለም ድረስ ኢየሩሳሌምን ለመቆጣጠር በነፃነት ቆይተዋል። በመጨረሻም ከክርስቶስ ልደት በፊት በ37 ዓ. ዓለም _____ የአይሁድ ገዢ እንዲሆን በ_____ ተሾመ።

አይሁድ በሁለቱ ኪዳኖች መካከል

ዓላማ 3 ዓለም የክርስቶስን መልእክት እንዲለማ በሁለቱ ኪዳኖች መካከል የአይሁድ ሃይማኖት ያደረገውን አስተዋጽኦ ለመጥቀስ

ለምርኮው ዘመንና በሁለቱ ኪዳኖች መካከል በነበረው ዘመን ሦስት ዋና ዋና የዕድገት ክንውኖች ተካሂደዋል። እነርሱም የምኩራብ አምልኮ መስፋፋት፣ የብዙ ሕዝብ ወደ አይሁድ ሐይማኖት መመለስና የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ከዕብራይስጥ ወደ ግሪክ ቋንቋ መተርጎም በዋናነት የሚጠቀሱ ናቸው።

1. ምኩራብ፡- የምኩራብ አምልኮ እንዴት እንደተስፋፋ ለንመለከት፣ አይሁዶች ወደ ምርኮ አገር በሄዱ ጊዜ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍትን ይዘው ሄዱ። በመቅደስ ማምለክና መስዋዕት ማቅረብ ለላልቻሉ በምርኮ አገር የመቅደስ አምልኮን ተክቶ የነበረው የምኩራብ አምልኮ ነበር። የአምልኮው ዋና ዓላማ ቅዱሳት መጻሕፍትን ማጥናት ሲሆን፣ አምልኮው የሕግና የነብያት መጻሕፍትን ማንበብ የሚጠይቅ ነው። ከአሥር በላይ የሆኑ ወንዶች አይሁዶች በተገኙበት በየትኛውም ከተማ ምኩራብ ይቋቋም ነበር። ቅዱሳት መጻሕፍቱን ከማንበባቸውና ከማጥናታቸው የተነሣ፣ ነብያት የተነበዩለትን መሢህ መጠባበቅና ከምርኮ እንዲያወጣቸው ተስፋ ማድረግ ጀመሩ።

2. ወደ አይሁድ ሃይማኖት መግባት፡- የምኩራብ ሃይማኖት ከመስፋፋቱ የተነሣ ብዙ አሕዛብ የአይሁድን ሃይማኖት ተቀበሉ። በምርኮ ዘመን አሕዛብ ለአይሁድ አማካይነት እውነተኛውን አንድ አምላክ ወደ ማወቅ ደረጃ ደረሱ። ለዚህም የዳንኤልና የሦስት ጓደኞቹ ምስክርነት የአሕዛብ ንጉሥ በነበረው በናቡ ከደንጾር ላይ ያስከተለው ለውጥ ዓይነተኛ ማሰራጀት ሊሆን ይችላል። እርሱም የዳንኤል አምላክ የአማልክት አምላክ፣ የነገሥታትም ጌታ ... ነውና ለማለት ተገዷል።

ከምርኮ መልስ ወደ ሐገራቸው ያልተመለሱት አይሁድ በባቢሎንና በቀሩት አገሮችም ተበትነው ነበር። በባቢሎን ያልቀሩትና ወደ ሐገራቸው ያልተመለሱት አይሁዳውያን በግብፅ፣ በግሪክ፣ በመቄዶንያ፣ በሮምና በትንሿ እስያ ወደሚገኙ ትላልቅና ዋና ዋና ከተሞች ተበተኑ። (እነዚህ የተበተኑት አይሁዶች በእንግሊዝኛ ዲያስፖራ ተብለው ይጠራሉ። ይህም የተበተኑ የሚል ትርጉም ያሰው ቃል ነው) በአሥራኤል ምድር ከተቀመጡት ይልቅ በአካባቢው የተበተኑትና በተስያዩ ሕዝቦች መካከል የሚኖሩት አይሁዳውያን ቁጥር ከፍተኛ ነበር። እነዚህም በሄዱበት ሁሉ የእውነተኛውን እንደ እምላክ እምነት ያስፋፉ ጀመር። በማቴ 23-2 የተጠቀሱት የምሥራቅ ጠቢባን የአይሁድ ንጉሥ የሆነውን ሰማምሳክ ወደ ኢየሩሳሌም መምጣታቸው የዚሁ የአይሁድ ምስክርነት ውጤት ሳይሆን አይቀርም።

(5). እውነት ከሆነው መግስጫ በፊት ያለውን ፈደል በመክበብ አመልክት።

- ሀ. የምኩራብ እምልኮ አይሁዶች በባቢሎን በነበሩ ጊዜ ተጀመረ።
- ለ. ከምርኮ በኋላ አይሁዶች ሕግና ነብያትን ማስተማር አቆሙ።
- ሐ. የምኩራብ እምልኮ ሕግና ነብያትን ማጥናትን ይጨምራል።

በተበተኑት አይሁድ ምስክርነት ወደ እግዚአብሔር እምልኮ የተመለሱት ለሕዛብ ሁለት ዓይነት ነበሩ። እነርሱም ተከታዮች (ፕሮቬላይትስ) እና እግዚአብሔርን የሚፈሩ የተባሉት ናቸው። የመጀመሪያዎቹ ወደ ይሁዲነት የገቡ ሲሆኑ፣ እነዚህ የአይሁድ ሃይማኖትና የመሴ ሕግ የሚጠይቀውን ሁሉ፣ መገረዝን ጨምሮ የሚቀበሉ ናቸው። የአይሁድ ሕብረተሰብ መሉ ለባላት ሆነው የሚቆጠሩ ነበሩ። ሌሎቹ እግዚአብሔርን የሚፈሩ የተባሉት ናቸው፤ እነዚህ ደግሞ የአይሁድን ትምህርት የተቀበሉ ሆነው ሳሉ፣ የመሴ ሕግ የሚጠይቃቸውን ሁሉ ለማሟላት የተዘጋጁ ስላልነበሩ እንደ መሉ ለባል አይቆጠሩም ነበር።

3. ወደ ግሪክ ቋንቋ መተርጎም (ስፕላቶኒን)፡- አይሁድ በሄዱበት ስፍራ ሁሉ በምኩራብ ያስተምሩባቸው ዘንድ ቅዱሳት መጻሕፍትን ይዘው ይሄዱ ነበር። በሁለቱ ኪዳኖች መካከል በነበረው ዘመን ብሉይ ኪዳን ከተጻፈበት ቋንቋ ከዕብራይስጥ ወደ ግሪክ ቋንቋ ተተረጎመ። የትርጉም ሥራው የተካሄደው በግብፅ በእስክንድሪያ ከተማ ሲሆን፣ የትርጉም ሥራውን ያካሄዱት ሰባ ሰዎች እንደነበሩ ይታመናል። በግሪክ ቋንቋ የቁጥር ሰባ ትርጉም “ሴፕቱዋጅንት” ስለሆነ የግሪኩ ትርጉም ሴፕቱዋጅንት ተብሎ ተጠራ። ከክርስቶስ ልደት በፊት በግሪክ ተናጋሪ ሰዎች ሁሉ የብሉይ ኪዳንን መልእክት በፍጥነት ለማስተላለፍ በጣም የጠቀመው የዚህ የትርጉም ሥራ ውጤት ነበር። አይሁድና ተከታዮቻቸው የአዲስ ኪዳን ጸሐፊዎችና የመጀመሪያዎቹ የወንጌል ሰባኪዎች ሁሉ በዚህ ወደ ግሪክ ቋንቋ በተመለሰው ትርጉም ተጠቅመውበታል።

- (6). በማስታወሻ ደብተርህ ላይ ለሚከተሉት ቃላት መግስጫ ጻፍ።
- ሀ. ሴፕቱዋጅንት ሐ. ፕሮቬላይትስ (ተከታዮች)

ለ. ምኩራብ

መ. ዲያስፖራ
ሠ. እግዚአብሔርን የሚፈሩ

- (7). በሁለቱ ኪዳኖች መካከል በነበረው ዘመን ብሉይ ኪዳን ስለሚመጣው መሢህ መስማት የቻሉበት ምክንያት አይሁዶች ወደተለያዩ ሀገሮች _____ ነው። እንዲሁም ብሉይ ኪዳን ከ _____ ቋንቋ ወደ _____ ቋንቋ ተተረጎመ።

የአይሁድ ሃይማኖት በአዲስ ኪዳን ዘመን

ዓላማ 4 በአዲስ ኪዳን ዘመን የአይሁድ ሃይማኖትን ዋና ዋና ባሕርያት ለይቶ ለማወቅ።

እስከ አሁን የተመለከትነው በብሉይ ኪዳንና በአዲስ ኪዳን መካከል በነበረው ዘመን በአይሁድ ሃይማኖት በኩል የተደረገው እንቅስቃሴ ዓለምን ለወንጌል ስብከት እንዴት እንዳዘጋጀ ነበር። ከዚህ ቀጥለን ደግሞ የምንመስከተው በአዲስ ኪዳን ዘመን የአይሁድ ሃይማኖት ራሱ ምን መልክ እንደነበረው ይሆናል። እነዚህ ገጽታዎች በአዲስ ኪዳን ውስጥ በተደጋጋሚ ተጠቅሰው እናነባለን።

ፈሪሳውያንና ሰዱቃውያን

በአይሁድ እምነት ውስጥ የሚገኙ ሁለት ዋና ዋና ክፍሎች ነበሩ። ፈሪሳውያን ራሳቸውን እውነተኛ እስራኤላውያን እድርገው ይቆጥሩ ነበር። ፈሪሳዊ የሚለው ቃል ትርጉሙ “የተለየ” ማለት ነው። የሚከተሉትም መመሪያ የተጻፈውን ሕግ፣ የእባቶችን ወግና የነብያት መጽሐፍትን ነበር። ሕጉን በመከተል ረገድ የሕጉ ተርጓሚ በሆኑት በጻፎች እየተረዱ፣ ዘመናትና ሁኔታዎች በተሰወጡ መጠን በዕለት ኑሮአቸው ውስጥ በተግባር ለመተርጎም ይሞክሩ ነበር። ሆኖም የህጉን መንፈስና ስማለት የተፈለገውን ውስጣዊ ነገር ከመረዳት ይልቅ ደረቅ በሆነ መንገድ በውጪያዊ ነገሮች ላይ የሚያተኩሩ ለክራሪዎች ነበሩ።

ፈሪሳውያን በመላእክትና በሙታን ትንሣኤ ያምናሉ። ሥርዓታዊ ጸሎትና ጸም እንዲሁም አሥራት ማውጣትን በጥብቅ ይከታተላሉ። በስንበት አይሠሩም፣ ሌሎችንም አያሠሩም። በተከታዮቻቸው ዘንድ ቅዱሳን መስለው በመታየት ይከበሩ ነበር። ስለምንታቸው ቀናተኛ ስለነበሩ አይሁድ ያልሆኑትን ወደ እምነታቸው ለማምጣት ከፍተኛ ጥረት ያደርጉ ነበር። ጸሕፍትም ሆነ ፈሪሳውያን በምኩራብ ተግተው የሚያገለግሉ ነበሩ።

ከሁለቱ ዋና ዋና ክፍሎች ሌላው ደግሞ ሰዱቃውያን የተባሉት ነበሩ። እነዚህ የተጻፈውን ሕግ ብቻ ከሁሉ በላይ እድርገው ሲቀበሉ፣ የሽማግሌዎችን ወግ አይቀበሉም፤ በመላእክት፣ በመናፍሰትና በሙታን

ትንሣኤ አያምኑም። ሰዱቃውያን የግሪክ ባሕል ተጽዕኖ ያለባቸው ከመሆናቸውም በላይ፣ ለክህነት፣ ለመቅደስ አገልግሎትና ለፖለቲካ ሥልጣን ከፍተኛ ጥማት ነበራቸው።

ምንም እንኳን ሮማውያን በአለተዳደር ብርቱ በሆኑም፣ ከአይሁድ በኩል በየጊዜው አመጽ ይነሳ ነበር። አይሁድ በአለተዳደሩ ላይ ከነበራቸው ጥላቻ የተነሣ ለሮም መንግሥት ግብር መክፈል ያንገፈግፋቸው ነበር። ይህ የፖለቲካ አለመረጋጋት አየጪመሪ ሲሄድ የሚፈጠረውን አመጽና አለመረጋጋት ለማብረድ ከአይሁድ መሪዎች ትኩረትን በመስጠት የአይሁድ ሸንጎ የተባለው ተቋቋመ።

የአይሁድ ሸንጎ

ይህ የአይሁድ ሸንጎ የተባለው በሮማውያን የበላይ ጠባቂነት የሚሰራ ሸንጎ ሲሆን፣ አይሁዶች በፖለቲካና በሃይማኖት ጉዳይ ላይ ራሳቸውን በራሳቸው ለማስተዳደር የተወሰነ ሥልጣን እንደተሰጣቸው የሚያመለክት ነው። ይህም ሥልጣን የተሰጠው ሰባ አባላት ለነበረው ሸንጎ ሲሆን፣ የዚህ ሸንጎ የበላይ ሰብሳቢ ሊቀ-ካህን ነበር። አባላቱም ካህናትና ከሀብታም ቤተሰብ የተወጣጡ ሰዎች ነበሩ። የዚህ ሸንጎ አባላት አብዛኛዎቹ ሰዱቃውያን ሲሆኑ፣ ጥቂት ፈሪሳውያንም ይገኙበት ነበር።

(8). ዐረፍተ ነገሩ ከሚገልፀው ጋር ተስማሚ የሆነውን ቃል አዛምድ

- 1) ፈሪሳውያን
- 2) ሰዱቃውያን

- ___ ሀ. የተጻፈውን ሕግ ብቻ ከሁሉ በላይ አድርገው ይቀበላሉ።
- ___ ለ. በአይሁድ ሸንጎ ውስጥ ከፍተኛውን ቁጥር ይዘዋል።
- ___ ሐ. በሙታን ትንሣኤ ያምናሉ።
- ___ መ. የሰማቸው ትርጉም “የተለየ” ማለት ነው።
- ___ ሠ. በመናፍሰትና በመላእክት አያምኑም

ቤተ መቅደስ

በኢየሱስ የአገልግሎት ዘመን በታላቁ ሄሮድስ ስም ይጠራ የነበረ አንድ በጣም ድንቅ የሆነ መቅደስ ነበረ። የቀደሙት ሁለቱ መቅደሶች የታነጹት በዚህ ሥፍራ ነው። የመጀመሪያው የሰሎሞን መቅደስ ከክርስቶስ ልደት በፊት በ586 በባቢሎናውያን ሲፈርሱ ሁለተኛው መቅደስ የተሠራው ከፅዝራና ከነህምያ በፊት ከሰደት ወደ ኢየሩሳሌም በተመለሱት አለራኤላውያን ነበር። የኋለኛው ቤተ መቅደስ በአንቲዮክስ አራተኛ የረከሰ ሲሆን፣ በኋላ በመቃባውያን ነጽቶ በዘመናት ሂደት ውስጥ መፈራረስ ለሰደረሰበት እንደገና ከ20 ዓመተ ዓለም ጀምሮ በሄሮድስ የታደሰ ሲሆን፣ ይህንን ቤተ መቅደስ እንደገና ለመገንባት የፈጀው ጊዜ 46 ዓመታት ነበር።

የሔሮድስ ቤተመቅደስ ቀደም ሲል ከነበረው ጋር ተመሳሳይ ነበር። በርካታ በሮች ሲኖሩት አህዛብ ወደ ውስጥ ዘልቀው እንዳይገቡ የሚያግድ ትልቅ ግድግዳም ነበረው። የተቀደሰውን ሥፍራ ከቅድስተ ቅዱሳን የሚለይ ትልቅ መጋረጃም ነበረው። የመቅደሱ ሥርዐት በሊቀ ካህኑ መሪነት በርካታ ካህናትን በማሳተፍ ይካሄድ ነበር። እያንዳንዱ ወንድ የሆነ እሥራኤላዊ ሁሉ በየዓመቱ የመቅደሱ ግብር ይከፍላል። የተሰበሰበውም ገንዘብ መቅደሱን ለመገንባትና ለካህናቱም ደሞዝ ይውል ነበር።

(9). እውነት የሆነውን መግለጫ ፈጽሎ በመክበብ አመልክት።

- ___ ሀ. የሰሎሞንና የሄሮድስ መቅደስ ተመሳሳይ ነበሩ።
- ___ ለ. በመቅደሱ ያገለግሉ የነበሩት ካህናቱና ሊቀ ካህኑ ለመቅደሱ ግብር ከተሰበሰበው ደሞዝ ይከፈላቸው ነበር።
- ___ ሐ. የአይሁድ ሸንጎ አባላት አብዛኛዎቹ ከተራው ሕዝብ የተወጣጡ ነበሩ።
- ___ መ. በኢየሱስ የአገልግሎት ዘመን በኢየሩሳሌም የነበረው መቅደስ ከባቢሎን በተመለሱት አለራኤላውያን የተሰራ ነበር።

የአይሁድ በዓላት

ምንም እንኳን አይሁዳውያን በተለያዩ ቦታ የተበተኑ ቢሆንም እየሩሳሌምን እንደሃይማኖት መዲና አድርገው ይቆጥሩ ነበር። በየአመቱ ከብዙ ሺህ የሚቆጠሩ አይሁዳውያን ትላልቅ ሃይማኖታዊ በዓላትን ለማክበር ወደ እየሩሳሌም መገፈላዊ ጉዞ ያደርጋሉ። እዚያ ካሉትም አይሁዳውያን ጋር ተገናኝተው በታሪካቸው ውስጥ ዋና ክንውኖች ሆነው ያሉትን በዓላትን ያከብራሉ።

በዓላትን በተመለከተ ከሰባቱ በዓላት ውስጥ ሁለቱ በአዲስ ኪዳን ዘመን ከፍተኛ ሰፍራ ነበራቸው። በአዲስ ኪዳን ከፍተኛ ለፍራ የተሰጣቸው ሁለቱ በዓላት የአለራኤላውያንን ነፃነት የሚያሳስበው የፋሲካ በዓልና (ዘጸ 11-12) የሕግ መሰጠትን የሚያሳስበው የበዓለ ሃምሳ በዓል (ዘጸ. 19) ናቸው። አለራኤላውያን የፋሲካን በዓል እንደ ቋሚ ሥርዓት አድርገው በየዓመቱ እንዲያከብሩ ታዘዋል (ዘጸ 12:24)። ዘጸ. 11:12 እግዚአብሔር የመጨረሻውን መቅሰፍት በግብፃውያን ላይ ማምጣቱን ሲገልጽ፣ ይህም የሆነው አለራኤላውያን ከግብጹውያን የመከራ አገዛዝ ነጻ ወጥተው ወደ ተሰፋይቱ ምድር እንዲጓዙ ነው። አለራኤላውያንም እግዚአብሔር የለጣቸውን ትዕዛዝ በመከተል የሰውንም ሆነ የእንሰሳትን በኩር በሚገድለው የእግዚአብሔር መቅሰፍት ግብፃውያን በአንድ ሌሊት ሲሞቱ፣ እነርሱ ግን ሲድኑ ችለዋል። በኢየሩሳሌምና በአካባቢዋ የሚኖሩ ወንዶች አይሁዳውያን በአካላዊ ችግር ምክንያት ካልሆነ በሰተቀር በዓሉ ላይ መገኘት ይፈለግባቸው ነበር። በኢየሩሳሌምና ከኢየሩሳሌም ውጪ የነበሩ አይሁድ፣ ወደ አይሁድ ሃይማኖት የተመለሱም ተከታዮች ወይም ፕሮቴላይትቱ እግዚአብሔርን የሚፈሩ የተባሉትም ሁሉ ወንድ ሴት ላይባል በየዓመቱ በዓሉን ለማክበር ቤተመቅደሱ ወደ አለበት የአምልኮ መዲና ይጓዙ ነበር።

በአዲስ ኪዳን ዘመን የበዓለ ሃምሳ በዓልም እንዲሁ ታላቅ በዓል ነበር። በብሉይና በአዲስ ኪዳን መካከል በነበረው ዘመን፤ ይህ በዓል መከበር የጀመረው ለሙሴ ሕግ የተሰጠበትን ለማስታወሻ ነበር (ዘጸ 19)። አይሁዳውያንን በእንደነት የማስተላለር ኃይል የነበረው ሕጉና ሕግን መጠበቅ ነበር። እይሁዶች ሕግን የሚመለከቱት እንደ ታላቅ የእግዚአብሔር ስወታ አድርገው ነው (መዝ 1፡19፤ እና 119 ተመልከት)። በዓለ ሃምሳ የፋሲካ በዓል በዋሰ 150ኛው ቀን ስለሚከበር ጳጳሳዊ ጳጳሳዊ ይባል ነበር፤ ትርጉሙም 50ኛው ቀን ማለት ነው።

(10). ዘጸ. 12 እንብብና ለሚከተሉት ጥያቄዎች በማስታወሻ ደብተርህ ላይ መልስ ሰጥ።

- ሀ. እሥራኤላውያን እንዲያደርጉት የተነገራቸው ምን ነበር (ቁ.7)?
- ለ. እግዚአብሔር ምን እንደሚያደርግ ነገራቸው (ቁ.13)?
- ሐ. ውጤቱ ምን ነበር (ቁ.29፤ 31)?

(11). አብሮ ሊዛመድ የሚችለውን በባዶው ስፍራ ቁጥሩን በመጻፍ እመልክት፡- 1) የፋሲካ በዓል 2) በዓለ ሃምሳ 3) ሁለቱም

- ___ሀ. በዘጸ 12:24 ላይ የታዘዘ በዓል
- ___ለ. አይሁድ፣ ወደ አይሁድ ሃይማኖት የገቡና (ፕሮቴስታንት) እግዚአብሔርን የሚፈሩ የተባሉት የሚካፈሉበት በዓል
- ___ሐ. ሕግ የተሰጠበትን ለማስታወሻ የሚከበር በዓል
- ___መ. ትርጉሙ 50 ቀናት ማለት የሆነ በዓል
- ___ሠ. እስራኤላውያን ከግብፅ ነፃ የወጡበትን የሚያሳስብ በዓል

ሌሎች ሃይማኖቶች

ዓላማ 5: ክርስቶስ ወደዚህ ዓለም በመጣ ጊዜ በዓለም ላይ ይታዩ የነበሩ ሃይማኖቶችን በአጠቃላይ መልኩ ለመዳሰስ።

እግዚአብሔር ራሱን የገለጠው ለአይሁድ ሕዝብ ነበር። አይሁዳውያን በመበተናቸው ምክንያት ሃይማኖታቸውን በማስፋፋታቸው አይሁዳዊ ያልሆኑ ብዙ ሰዎች ወደ አይሁድ ሃይማኖት በመመለሳቸው ሃይማኖታቸው እየተለፋፋ ሄደ። ቢሆንም በአዲስ ኪዳን ዘመን የአይሁድ ሃይማኖት በጠባብነትና በወገናዊነት መንፈስ እየታወከ የሄደ ይመስላል። የአይሁድ መሪዎችም በራሳቸው የፖለቲካና ሌሎች ውስጥ ጉዳዮች ላይ የማተኮር ዝንባሌ እንደነበራቸው ከአዲስ ኪዳን ለመረዳት እንችላለን።

አይሁድ ትኩረታቸውን በራሳቸው ጉዳዮች ላይ አድርገው ሳሉ ሌሎች የአሕዛብ ሃይማኖቶች ሰርገው ለመግባትና የሕዝቡን ልብ ለመስረቅ እመቼ ሁኔታ ፈጠረላቸው። ብዙ ሰዎች በግብፅ፣ በምሥራቅና በትንሹ እስያ የሚገኙ ሃይማኖቶችን ተከታይ ሆኑ። ሌሎች በትንሣኤና በመንጸት ላይ

በሚያተኩሩት የግሪክ ሚስጥራዊ ሃይማኖቶች ተካፋይ ሆኑ። ሌሎች ደግሞ የመናፍስትና የባዕድ እምልኮ ተከታይ ሆኑ። ለሮም ኃይል የታማኝነት ምልክት ይሆን ዘንድ የሮም ነገሥታት ሐውልቶች እንዲመለከቱ የሚያዘው የሮማ ሃይማኖትም ትልቅ ሥፍራ ነበረው።

እነዚህ ሁሉ የሚያሳዩት ሕዝቡ በጠቅላላው የሃይማኖት ጥማትና ፍላጎት እንደነበረውና ስጥያቄው ትርጉም ያለው መልስ ለማግኘት ምን ያህል ይጥር እንደነበር ነው። ሰው ከሞት በኋላ ምን እንደሚሆን ለማወቅ የሕዝቡ ታላቅ ፍላጎትና ምኞት ነበር። የግሪኮች ፍልስፍናና የእእምሮ ትንታኔ ስዚህ ጥያቄ መልስ ሲሰጣቸው አልቻሉም። በዚህም ምክንያት ተስፋ መቆረጥ፣ መንፈሳዊ ባዶነት፣ ዕርኩስትና ጥፋት የዘመኑ ገጽታዎች ነበሩ። በዚህ ዓይነቱ ዘመንና ወደዚህ ዓይነቱ ዓለም ነበር ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ ስሰው ልጆች ብርሃንና ተስፋ ይዞ የመጣው።

(12). ኢየሱስ በመጣበት ዘመን የነበረውን ጠቅላላ የሃይማኖት ሁኔታ የሚያሳየውን መግለጫ ፊደሉን በመክበብ እመልክት።

- ሀ. ከሁሉም ከፍ ያለው የፖለቲካ ኃይል የሮም ስለነበር እብዛኛው ሕዝብ የሮም ሃይማኖት ተከታይ ነበር።
- ለ. እብዛኛው ሕዝብ በዓለም ደረጃ በመስፋፋት ላይ የነበረው የአይሁድ ሃይማኖት ተከታይ ነበር።
- ሐ. ብዙ የተለያዩ ሃይማኖቶች ስለነበሩ ሕዝቡ ስጥያቄዎቹ አጥጋቢ መልሶችን ለማግኘት ይፈልግ ነበር።
- መ. በወቅቱ የነበረው ፍልስፍና ስለ እግዚአብሔርና ስለ ሕይወት ትርጉም ለእያንዳንዱ ተቀባይነት ያለው መልስ ስጥቶአል።

የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት

እስካሁን ድረስ በአዲስ ኪዳን ዘመን በሰነበረው የዓለም ገጽታ የሃይማኖቶች ይዘት፣ የባህልና የፖለቲካ ሁኔታዎች በመዳሰስ ቆይተናል። አሁን ደግሞ ትኩረታችንን ወደ ራሱ ወደ አዲስ ኪዳን የሆነ በማድረግ እግዚአብሔር በክርስቶስ በኩል ከሰው ጋር ያደረገውን እዲስ ስምምነት እንመለከታለን። ብሉይ ኪዳን በሕግ በኩል የሚገኘውን የእግዚአብሔርን ጽድቅ ሲገልጥ፣ አዲስ ኪዳን ደግሞ በኢየሱስ ክርስቶስ ጸጋና እውነት በኩል የተሰጠውን ጽድቅ ይገልጻል። እዚህ ላይ የምናተኩረው ስለ 27ቱ የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት ቅደም ተከተል ብቻ ሳይሆን ስለ መጻሕፍቱ ይዘትና ስለ ጸሐፊዎቻቸውም ጭምር በመጠኑ እንዳስላለን።

የመጻሕፍቱ ይዘት

ዓላማ 6 በአዲስ ኪዳን መጻሕፍት ውስጥ የሚታዩትን አራት ዓይነት ይዘቶች ለመለየት።

እዲስ ኪዳን በይዘቱ የታሪክ፣ የትምህርት፣ የግል ደብዳቤዎችና የትንቢት መጻሕፍት በመባል በአራት መሠረታዊ አመዳደብ ሊከፈል ይችላል። እያንዳንዳቸው የየራሳቸው ባህርያት አሏቸው። በየመጻሕፍቱ የሚታየውን ዋነኛ መልክ በመውሰድ ተመድበዋል። ለምሳሌ የማቴዎስ ወንጌል አንዳንድ የትንቢት ክፍሎች ቢኖሩትም እንኳን አብዛኛው የመጽሐፉ ክፍል ትረካ በመሆኑ በታሪክ መጻሕፍት ውስጥ ተመድቧል።

የታሪክ መጻሕፍት

የታሪክ መጻሕፍት የምንላቸው የክርስቶስን ሕይወት ታሪክ ያዘሉትን አራቱ ወንጌላትንና የቤተክርስቲያንን ልደት የሚያበረራውን የሐዋርያት ሥራን የሚያጠቃልሉ ናቸው። እነርሱም ማቴዎስ፣ ማርቆስ፣ ሉቃስ፣ ዮሐንስና የሐዋርያት ሥራ የተባሉት የመጀመሪያዎቹ እምቦቱ መጻሕፍት ሲሆኑ የታሪክ መጻሕፍት የተባሉበትም ምክንያት ድርጊቶችን በጽሑፍ በማስፈር እውነተኛውን ነገር በማበረጃ የሚያቀርቡ ስለሆኑ ነው።

የታሪክ ጽሑፎች በጠቅላላው ምን ሆነ? የት ሆነ? መቼ ሆነ? ማን አደረገው? ምን ተባለ? ውጤቱስ ምን ሆነ? ለሚሉት ጥያቄዎች መልስ የሚሰጡ ሲሆኑ የእዲስ ኪዳን መጻሕፍት ለእነዚህ ዓይነቶች ጥያቄዎች መልስ ከመስጠት የበለጠ ብዙ ነገሮችን ያበረዱናል። ራሱ የአግዚአብሔር ልጅ ያደረገውንና የተናገረውን ነገሮች በማበረፈቸው ለእኛ ተገልጦልናል።

(13). በሉቃስ 4:31-37 የተጻፈውን ካነበብክ በኋላ የጥያቄዎቹን መልስ በማበታወሻ ደብተርህ ላይ በመጻፍ ጥቅሱን ጭምር አበፍር።

- ሀ. ኢየሱስ ምን አደረገ?
- ለ. ያደረገው የትና መቼ ነበር?
- ሐ. በዚህ ምክንያት ሰዎች ስለ ኢየሱስ ምን ብለው ተናገሩ?
- መ. ስለሆነው ነገር እነማን ስሙ?

የትምህርት መጻሕፍት

የትምህርት መጻሕፍት (ዶክትሪን) የምንላቸው በተለያዩ ሥፍራዎች ለሚገኙ አማኞች የተጻፉ መልእክቶች ናቸው። ብዙውን ጊዜ አማኞች የክርስትናን እምነት ተከትለው በሚጓዙበት ወቅት ለገጠማቸው የተሰያዩ መንፈሳዊ ችግሮች መፍትሔ የሚሆኑና የእምነት መመሪያ የሚሰጡ ናቸው። የእነኚህ መጽሐፍት ጽሑፎች ለአማኞች ሲፅፉ የኢየሱስ ክርስቶስን ታላቅ እውነትና ሥራውን መረዳት ያለባቸውን ሁሉ አብራርተው ፅፈዋል። በድጋሚ ጽሑፎች አማኞች ከኢየሱስ ክርስቶስ ጋር ያላቸውን ግንኙነትና ከዚህም የተነሳ እንዴት ሊኖሩ እንደሚገባቸው ጽፈዋል። እነዚህ በእግዚአብሔር መንፈስ ምሪት የተጻፉ መልእክቶች የሚያገለግሉት ለመጀመሪያዎቹ አማኞች ብቻ ሳይሆኑ በየስፍራው ላሉት የጌታችንን የኢየሱስ ክርስቶስን ስም ለሚጠሩት ሁሉ ነው (1ቆሮ 1:2)።

በትምህርት መልክ የቀረቡ የእዲስ ኪዳን መጻሕፍት ከዚህ በታች የተዘረዘሩት ናቸው።

ወደ ሮሜ ሰዎች	ወደ ፊልጵ. ሰዎች	1-2 ጴጥሮስ መልእክት
1-2 ቆሮንቶስ	ወደ ቆላስይስ *	1ኛ ዮሐንስ መልእክት
ወደ ገላትያ ሰዎች	1-2 ተሰሎንቄ *	የያዕቆብ መልእክት
ወደ ኤፌሶን ሰዎች	ወደ ፅብራውያን *	የይሁዳ መልእክት

(14). ከትምህርት መጻሕፍት የተወሰዱትን ጥቅሶች በማንበብ ከሚሰጡት የመልእክት ዓይነት ጋር አዛምድ።

___ ሀ. ገላ. 1:1-2	1. አማኞች ያለባቸውን ችግር የሚጠቅስ
___ ለ. ገላ. 1:6	2. የመልእክቱ ጽሑፊ ወይም ተቀባይ
___ ሐ. ኤፌ. 1:11	3. ለክርስትና እናገኛለን የተሰጡ መመሪያዎች
___ መ. ቆላ. 3:13	4. በሰ ክርስቶስ የተሰጠ እውነተኛ መግለጫ
___ ሠ. ፅብ. 1:3	

የግል ደብዳቤዎች

ከታሪክ መጻሕፍትና ከትምህርት መጻሕፍት በተጨማሪ የግል ደብዳቤዎች በመባል የሚታወቁና ለግለሰብ የተጻፉ ሌሎች መልእክቶችም አሉ። እነዚህ የቤተ ክርስቲያን መሪ ለነበሩ ግለሰቦች የተጻፉ የግል ደብዳቤዎች በጠቅላላው ስድስት ሲሆኑ፣ እነሱም ወደ ጢሞቴዎስ (1ኛ እና 2ኛ)፣ ወደ ቲቶ፣ ወደ ፊልሞና 2ኛ እና 3ኛ የዮሐንስ መልእክቶች ናቸው። የቤተክርስቲያን መሪዎችን ስለ መምረጥ፣ ስለ ቤተክርስቲያን እስተዳደር መመሪያና ትምህርት የሚሰጡ ከመሆናቸውም በላይ መልእክቱ ለተጻፈለት ሰው ግላዊ ምክር በመስጠት ሌሎች እስተያየቶችንም የሚያካትቱ ናቸው። ምንም እንኳን ደብዳቤዎቹ የቤተ ክርስቲያን መሪ ለነበሩ ግለሰቦች ቢፃፉም መልዕክቶቹ ለክርስቲያኖች ሁሉ እስፈላጊ ናቸው።

(15). ከዚህ በታች የሰፈሩትን የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎች ከ1ኛ ጢሞቴዎስ ላይ ካነበብክ በኋላ የቤተክርስቲያን መሪዎችን ለመምረጥ መመሪያ የሚሰጠው የትኛው እንደሆነ አመልክት።

- ሀ. 1ጢሞ 2:1-7
- ለ. 1ጢሞ 3:8-10
- ሐ. 1ጢሞ 4:11-16

የትንቢት መጽሐፍ

በእጠቃላይ መልኩ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ የትንቢት መጽሐፍት የምንላቸው እግዚአብሔር ስለ እሁኑና ስለ ወደፊቱ የተናገረውን ያሰፈሩትን ሲሆኑ እነዚህ የትንቢት መጽሐፍት ሁለት ዓላማ ነበራቸው።

የመጀመሪያው ዓላማ ሰዎች ሰላላብት ሁኔታ መልእክት ስመስጠትና ለመልእክቱ እንዴት ምላሽ መስጠት እንዳለባቸው የሚገልጽ ሲሆን ሁለተኛው ዓላማ ደግሞ የወደፊቱን ሁኔታዎች የሚገልጥና እግዚአብሔር ለዓለም ያለውን እቅድ የሚያስረዳ ነው። እብዛኛው የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት ወደፊት ስለሚፈጸሙ ነገሮች ትንቢት የሚናገሩ ቢሆንም ሙሉ በሙሉ ለትንቢት የተሰጠው የመጨረሻው መጽሐፍ የኦሪጎስ ራዕይ የተባለው ነው።

የኦሪጎስ ራዕይ ለሰባቱ የእስያ አብያተ ክርስቲያናት የተላከ መልእክት ያዘሰ ሲሆን፤ የእግዚአብሔር ሕዝቦችን፤ የሰይጣንና የተከታዮቹን እንደዚሁም የሰማይና የምድርን መጨረሻ የሚገልጽ ነው። ክርስቶስ የታረደው በግ ፍጹም ድል እድራጊ እንደሆነ ያሳያል። አቡቀለምሲስ ተብሎ ለሚጠራው ልዩ ዓይነት ትንቢታዊ ጽሑፍ ምሳሌ ነው። ይህም ማለት መልእክቱ እውነትን የሚገልጠው ተምሳሌታዊና ሥዕላዊ የሆኑ የቃላት መግለጫዎችን በመጠቀም ነው። ስምሳሌ ያህል በ1:12፤20 ላይ ሰባቱን የእስያ አብያተ ክርስቲያናት እንደመቅረዞች አድርጎ ያቀርብና በ12:7-9 ላይ ደግሞ ሰይጣንን እንደ ዘንዶ አድርጎ ያቀርባል።

(16). ራዕይ 6:12-14ን አንብብ። ይህ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል ያዘለውን መልእክት በተሻለ ሲገልጽ የሚችለው

ሀ. ወደፊት የሚፈጸሙ ሁኔታዎች

ለ. እሁን ላሰችሰት ሁኔታ ቤተ ክርስቲያን ልትሰጥ የሚገባት ምላሽ

(17). የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት የሚሰውን ክፍል በጥንቃቄ ካነበብክ በኋላ አብሮ የሚሄደውን መግለጫ ቁጥር በተሰጠው ሰፍራ በማስገባት አመልክት።

- 1) ታሪካዊ 2) ትምህርታዊ 3) የግል 4) ትንቢታዊ

ሀ. ቅድስቲቱም ከተማ አዲሲቱ ኢየሩሳሌም ከሰማይ ከእግዚአብሔር ዘንድ ስትወርድ አየሁ።

ለ. እሁን እናንተ የክርስቶስ አካል ናችሁ እያንዳንዳችሁ ብልቶች ናችሁ።

ሐ. ከጢሮአዳ በመርከብ ተነሥተን በቀጥታ ተጉዘን ወደ ሳሞትራቄ መጣን።

መ. በአገልግሎቴ ረዳት ስለሆነኝ ማርቆስን ከአንተ ጋር ይዘኸው ና።

ሠ. ከክርስቶስ ጋር ከሞትን ከእርሱ ጋር ደግሞ እንደምንጎሳ እናምናለን።

የመጻሕፍቶቹ ጸሐፊዎች

ዓላማ 7 ስለ አዲስ ኪዳን መጻሕፍት ጸሐፊዎች መሠረታዊ ሐቆችን ለመረዳት

የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት ውስጥ የዕብራውያንን መልእክት የጻፈው ማርቆስን በሰማይታወቅ የቀሩትን ሰዎችን ወይም ዘጠኝ ሰዎች እንደጻፉት ይታመናል። ጸሐፊዎቹም ማቴዎስ፣ ዴዋሪስ፣ ዮሐንስ፣ ማርቆስ፣ ይሁዳ፣ ያዕቆብ፣ ሉቃስ፣ ጳውሎስና የዕብራውያንን መልእክት የጻፈው ሰው ናቸው። እንዳንድ ሰዎች የዕብራውያንን መልእክት የጻፈው ጳውሎስ እንደሆነ ይናገራሉ። እነዚህም ጸሐፊዎች ከሉቃስ በስተቀር ሁሉም አይሁድ ነበሩ።

ማቴዎስ፣ ዴዋሪስና ዮሐንስ የመጀመሪያዎቹ የኢየሱስ ክርስቶስ ደቀ መዛሙርት ነበሩ። ማርቆስ፣ ይሁዳና ያዕቆብ የደቀ መዛሙርቱ ተባባሪ በመሆን፤ የመጀመሪያዬቱ ቤተ ክርስቲያን አካል ነበሩ። ሉቃስና ጳውሎስም ስለ ኢየሱስ ምድራዊ ሕይወትና አገልግሎት እነማን እንደመሰከሩ ያውቁ ነበር።

የሚከተለው ስሌዳ የእያንዳንዱን የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት ከፀሐፊዎቻቸው ጋር በዝርዝር ያቀርባል።

ጸሐፊው	የመጽሐፉ ስም	ጸሐፊው	የመጽሐፉ ስም
ማቴዎስ	የማቴዎስ ወንጌል	ያዕቆብ	የያዕቆብ መልእክት
ማርቆስ	የማርቆስ ወንጌል	ይሁዳ	የይሁዳ መልእክት
ሉቃስ	የሉቃስ ወንጌል የሐዋርያት ሥራ	ዴዋሪስ	1ኛ እና 2ኛ ዴዋሪስ
ዮሐንስ	የዮሐንስ ወንጌል 1ኛ-3ኛ ዮሐንስ የዮሐንስ ራዕይ	ጳውሎስ	ሮሜ፣ 1ኛ እና 2ኛ ቆሮ. ገላትያ፣ ኤፌሶን፣ ፊልጵስዩስ እና ቆላስያስ 1ኛ እና 2ኛ ተሰሎንቄ 1ኛ እና 2ኛ ጢሞቴዎስ ቲቶ እና ፊሊሞና
		???	ዕብራውያን

(18). ፊደሉን በመክበብ እውነተኛ የሆነውን መግለጫ አመልክት።

ሀ. እያንዳንዱ የአዲስ ኪዳን መጽሐፍ የተጻፈው በተለያዩ ሰው ነበር።

ለ. 1ኛ ዮሐንስን የጻፈው ከ12ቱ ደቀ መዛሙርት በአንዱ ነበር።

ሐ. የሐዋርያት ሥራን የጻፈው ሐዋርያው ጳውሎስ ነበር።

መ. ከታወቁት የአዲስ ኪዳን ጸሐፊዎች መካከል አይሁዳዊ ያልነበረው ሉቃስ ብቻ ነበር።

የመጻሕፍት ቅደም ተከተል

ዓላማ 8 የአዲስ ኪዳን መጻሕፍትን እንደየዓይነታቸውና በጊዜ ቅደም ተከተላቸው መሠረት ለማስቀመጥ።

የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት ተስባስበው የተቀመጡት እንደ እያንዳንዱ መጻሕፍት ይዘት ሲሆን፤ በመጀመሪያ የታሪክ መጽሐፍ የተባሉት፤ ከዚያም ቀጥሎ የትምህርት መጻሕፍት፤ የግል ደብዳቤዎች የተባሉት በመጨረሻም የትንቢት መጽሐፍ የተባለው እንደየይዘታቸው ተቀምጠዋል። በሆኑም እኛ የምናተኩረው እንደየይዘት ቅደም ተከተላቸው ሳይሆን፤ እንደተጻፉበት የታሪክ ዘመን ቅደም ተከተል ይሆናል። እንዲህ ዓይነቱ የጥናት ሂደት በታሪካዊ ይዘታቸው መሠረት ምን እንደተፈጸመና ምን እንደተከናወነ ለማወቅ እንድንችል ይረዳናል።

በአዲስ ኪዳን መጻሕፍት ውስጥ የተጠቀሱት ታሪካዊ ድርጊቶች በግምት የ100 ዓመታት የታሪክ ዘመን የሚሸፍኑ ሲሆን (ከ6 ዓ.ዓ. - 95 ዓ.ም.) ይህም የዘመን ሂደት በሦስት ሊከፈል ይችላል። እነዚህም ዘመናት፡-

- 1) የኢየሱስ ሕይወትና አገልግሎት
- 2) የቤተክርስቲያን ልደትና እድገት
- 3) የቤተ ክርስቲያን መስፋፋትና ስደት ናቸው

1. የኢየሱስ ሕይወትና አገልግሎት (6 ዓ.ዓ. - 29 ዓ.ም)

ማቴዎስ ማርቆስ ሉቃስ ዮሐንስ

2. የቤተ ክርስቲያን ልደትና እድገት (ከ30 - 60 ዓ.ም)

1. የሐዋርያት ሥራ	6. ሮሜ
2. ያዕቆብ	7. ቁላስይስ
3. ገላትያ	8. ኤፌሶን
4. 1ኛ ና 2ኛ ተስሎንቄ	9. ፊልሞና
5. 1ኛና 2ኛ ቆርንቶስ	10. ፊልጵስፎስ

3. የቤተ ክርስቲያን መስፋፋትና ስደት (ከ60-95 ዓ.ም)

1. 1ኛ ጢሞቴዎስ	6. ዕብራውያን
2. ቲቶ	7. ይሁዳ
3. 1ኛ ኤፕሮስ	8. 1ኛ-3ኛ ዮሐንስ
4. 2ኛ ጢሞቴዎስ	9. ዮሐንስ ራዕይ
5. 2ኛ ኤፕሮስ	

ላ፱. በማስታወሻ ደብተርህ ላይ እያንዳንዱን የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት በመዘርዘር በዓይነቱና በታሪካዊ የዘመን ይዘቱ በመከፋፈል በስንጠረዥ መልክ ለማስቀመጥ ሞክር።

ዘመን	ታሪካዊ	ትምህርታዊ	የግል	ትንቢታዊ
6 ዓ.ዓ. - 29 ዓ.ም.				
30 ዓ.ም. - 60 ዓ.ም.				
60 ዓ.ም. - 95 ዓ.ም.				

የሙከራ ፈተና

1. በገላትያ 4:4 ላይ የተጻፈው ቃል ኢየሱስ 'የዘመን ፍጻሜ በደረሰ ጊዜ' ወደ ዓለም እንደመጣ ይናገራል። ለዚህ እውነት ማሰራጃ የሚሆኑና በእዲስ ኪዳን ዓለም የሚታዩ አራት እስፋላጊ ሐቆችን በማስታወሻ ደብተርህ ላይ በማሰፈር ክርስቶስ የመጣው መልእክቱ በፍጥነት በሚሰፋፋበት ዘመን እንደነበር አሳይ። ከዚህ በታች ከተዘረዘሩት ከእያንዳንዳቸው ጋር እብሮ የሚሔድ እንድ ዋና ሐቅ ምን እንደሆነ ጥቀስ።

ሀ. የሮማውያን ኃይል ሐ. የእይሁድ ሃይማኖት
ለ. የግሪክ ባህል መ. ሌሎች ሃይማኖቶች

2. ከዐረፍተ ነገሩ ጋር እብሮ የሚሄደውን ስም በመምረጥ በተሰጠው ስፍራ ቁጥሩን በመጻፍ አመልክት

1. እውግበጦስ ቄሳር	6. ፈሪሳውያን	11. ሄለናዊ
2. ታላቁ እስክንድር	7. ሰዱቃውያን	12. ዲያቦሪ
3. ምኩራብ	8. በዓለ ሃምሳ	13. ፕሮሴላይት
4. ሴፕቱዋጀንት	9. የፋቢካ በዓል	
5. የእይሁድ ሸንጎ	10. ታላቁ ሄሮድስ	

ሀ. ቅዱሳት መጻሕፍትን ለማጥናት የሚገናኙ እሥር ወይም ከእሥር በላይ የሆኑ እይሁዶች
ለ. ወደ ግሪክ ቋንቋ የተተረጎመው ብሉይ ኪዳን
ሐ. በክርስቶስ ዘመን የሮም ገዢ የነበረ
መ. በሙታን ትንሣኤ የማይምነው የእይሁድ ክፍል
ሠ. የግሪክ ቋንቋ በየአገሩ እንዲበፋፋ ያደረገው መሪ
ረ. የእሥራኤልን ከግብጽ አርነት መውጣት የሚያሳስበው በዓል
ሲ. በእዲስ ኪዳን ዘመን የቆመውን ቤተ መቅደስ የሰራ
ሸ. በሙታን ትንሣኤ የሚያምነው የእይሁድ ክፍል
ቀ. ለሙሴ ሕግ የተሰጠበት የሚያሳስብ በዓል
በ. የእይሁድን ሃይማኖትና ፖለቲካ ይቆጣጠር የነበረ ጉባዔ
ተ. እይሁዳዊ ያልተወለዱ ነገር ግን የእይሁድ ሃይማኖትና የሙሴ ሕግን የተቀበሉ በዚህም ምክንያት የእይሁድ ሕብረተሰብ መሉ አባላት ሆነው የሚቆጠሩ
ቸ. በየሃገሩ የተበተኑ እይሁዳውያን
ኘ. የግሪክን ባህል የሚከተል ሰው

3. ስለ እዲስ ኪዳን መጻሕፍት የሚናገረውን እያንዳንዱን ዐረፍተ ነገር ለመመላት በማስታወሻ ደብተርህ ተጠቀም።

ሀ. የታሪካዊ መጽሐፍ ይዘት በአብዛኛው የሚናገረው _____

ለ. የትምህርት መጽሐፍ ይዘት የሚገልጸው _____
ሐ. የግል ደብዳቤ የተባለው መጽሐፍ ይዘት የሚያተኩረው _____
መ. የትንቢት መጽሐፍ ይዘት የሚያተኩረው _____

4. በባዶው ስፍራ ቁጥሩን በመጻፍ አብሮ የሚሄደውን አገኘኝ።

- 1) ሉቃስ 2) ዮሐንስ 3) ያዕቆብ 4) ጳውሎስ

ሀ. የዮሐንስ ወንጌል መ. የዮሐንስ ራዕይ
ለ. የሐዋርያት ሥራ ሠ. ቲቶ
ሐ. 2ኛ ተሰሎንቄ ረ. ያዕቆብ

5. እያንዳንዱ የእዲስ ኪዳን መጻሕፍት በተገቢው ስፍራ አስቀምጥ

1. ማቴዎስ	6. ዕብራውያን
2. ሮሜ	7. 1-2 ጢሞቴዎስ
3. ፊልሞና	8. ራዕይ
4. ማርቆስ	9. የሐዋርያት ሥራ
5. ገላትያ	

ክፍለ ዘመን	የታሪክ መጽሐፍ	የትምህርት መጽሐፍ	የግል መጽሐፍ	የትንቢት መጽሐፍ
1) 6 ዓ.ዓ - 29 ዓ.ም				
2) 30 ዓ.ም - 60 ዓ.ም				
3) 60 ዓ.ም - 95 ዓ.ም				

የጥናት ማጠናከሪያ ጥያቄዎች መልስ

10. ሀ. የበጉን ደም በበራቸው መቃንና ጉበን ላይ እንዲቀቡ ተነገራቸው።
ለ. ደሙ ምልክት እንደሚሆናቸውና እንደሚያልፋቸው ነገራቸው።
ሐ. የግብፃውያን የበኩር ልጆች ተገደሉ፤ ግብፃውያንም እስራኤላውያንን እንዲሄዱ ለቀቁአቸው።

1. ከእያንዳንዱ የግዛትዋ ክፍል ሁሉ

11. ሀ. 1) ፋሲካ መ. 2) በዓለ ሃምሳ
ለ. 3) በዓለ ሃምሳና ፋሲካ ሠ. 1) ፋሲካ
ሐ. 2) በዓለ ሃምሳ

2. ሀ) ሐሰት ሐ) እውነት

- ለ) ሐሰት መ) እውነት
12. ለ
3. ሀ
13. ሀ) አጋንንትን ከሰው ውስጥ አወጣ (ቁጥር 33:35)
 ለ) ይህንን ያደረገው በሰንበት ዕለት በምኩራብ ውስጥ በቅፍርናሆም ነበር። (ቁ. 31:33)
 ሐ) ዕርኩሳት መናፍቅትን ለማስወጣት ሥልጣንና ኃይል አለው ሲሉ ሰዎች ተናገሩ (ቁ. 36)።
 መ) በአካባቢው የነበሩት ሰዎች ሁሉ ለሙ (ቁ. 37)።
4. ፋርሶች፣ 323፣ ታላቁ እስክንድር፣ 167፣ 63፣ ታላቁ ሔሮድስ፣ በሮማውያን
14. ሀ. 2
 ለ. 1
 ሐ. 4
 መ. 3
 ሠ. 4
5. ሀ) እውነት ለ) ሐሰት ሐ) እውነት
15. ለ
6. ሀ) ወደ ግሪክ ቋንቋ የተተረጎመው የአይሁድ ቅዱሳን መጻሕፍት
 ለ) ቅዱሳን መጻሕፍትን ለማጥናት የተለበሰቡ ቢያንስ እሥር የሚሆኑ አይሁዳዊ ሰዎች
 ሐ) ከእህዛብ ወገን የአይሁድ ትምህርትና የሙሴ ሕግ የሚጠይቀውን ሁሉ መገረዝን ጨምሮ የተቀበሉ ናቸው።
 መ) የተበተኑት አይሁዶች መጠሪያ
 ሠ) የአይሁድን ትምህርት የተቀበሉ ነገር ግን የሙሴን ሕግ ሙሉ በሙሉ ለመጠበቅ ግዴታቸው እንዳልሆነ የሚሰማቸው ናቸው።
16. ሀ
7. ስለተበተኑት ዕብራይስጥ ግሪክ
17. ሀ. 4) ትንቢታዊ (ራዕይ 21:2)
 ለ. 2) ትምህርታዊ (1ቆሮ 12:27)
 ሐ. 1) ታሪካዊ (የሐዋ 16:11)
 መ. 3) የግል (2ጢሞ 4:11)
 ሠ. 2) ትምህርታዊ (1ሮሜ 6:8)

8. ሀ. 2 ሐ. 1 ሠ. 2
 ለ. 2 መ. 2
18. ሀ) ሐሰት ሐ) ሐሰት
 ለ) እውነት መ) እውነት
9. ሀ) እውነት ሐ) ሐሰት
 ለ) እውነት መ) ሐሰት
19. በማስታወሻ ደብተርህ ላይ ያሰፈርከውን ሰንጠረዥ በመጽሐፉ ውስጥ ካለው ጋር እመሳክር።

ኢየሱስና አራቱ ወንጌላት

በትምህርት እንድ ውስጥ አዲስ ኪዳን በተጻፈበት ወቅት ስለነበረው የዓለም ገጽታና በጠቅላላው ስለ አዲስ ኪዳን መጻሕፍት ይዘት በሚገባ ተመልክተናል። ስዚህ በሁለተኛው ትምህርት ደግሞ በመጀመሪያዎቹ አራት የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት ላይ በማተኮር፣ ስለ ኢየሱስ በሚናገሩት እንዴት እንደሚመሰሰሉና እንደሚለያዩ እንመለከታለን።

በተጨማሪም ኢየሱስ ለሰኖረበት አገርና እንደዚሁም ስለገለገለባቸው ቦታዎች በመጠኑ በመዳሰስ ስለተማራቸው ትምህርቶችና ስለ ተጠቀመባቸው የማስተማር ዘዴዎች ግንዛቤ ለማግኘት እንድንችል እያንዳንዱን መጽሐፍ በተናጠል ለማጥናት እንሞክራለን።

የክፍለ ትምህርቱ አከፋፈል

- የአራቱ ወንጌላት ዘገባዎች
- ኢየሱስ የኖረባቸውና ያገለገለባቸው ሥፍራዎች
- በኢየሱስ ሕይወት የተፈጸሙ ድርጊቶች
- ኢየሱስ ያስተማራቸው ትምህርቶች

የክፍለ ትምህርቱ ዓላማዎች

ሁለተኛውን ክፍለ ትምህርት ስትጨርስ ከዚህ በታች የሚከተሉትን ማድረግ መቻል አለብህ።

- አራቱ ወንጌላት ያላቸውን ተመሳሳይነትና ልዩነት መግለጽ።
- ኢየሱስ የኖረባቸውንና ያገለገለባቸውን ስፍራዎች በካርታ ላይ ፈልጎ ማግኘት።
- የኢየሱስን ሕይወት የሚያሳዩትን አራቱን ዋና ዋና ክፍለ ጊዜያት በቅደም ተከተል መጥቀስ።
- ኢየሱስ ያስተማራቸውን ትምህርቶች ዋና ፍሬ ነገሮች መግለጽ።

የክፍለ ትምህርቱ መመሪያዎች

1. የትምህርቱን ማጠናከሪያ በሚገባ በማንበብ እያንዳንዱን መልመጃ በሚገባ አጠናቅ። በትክክል ያልመለስከው ጥያቄ ካለ አስተካክል።
2. በገጽ የቀረበውን፣ በአዲስ ኪዳን ዘመን የነበረውን የአሥራኤል ምድር ካርታ በማጥናት በትምህርቱ ውስጥ የተጠቀሱትን ሥፍራዎችና ከተሞች በቀላሉ ለማግኘት መቻልህን አረጋግጥ። ይህም በኢየሱስ ሕይወት የነበሩ ጠቃሚ ታሪካዊ ሂደቶች ውስጥ ጂኦግራፊያዊ አቀማመጡን በአይነ ህሊናህ እንድትመለከት ይረዳሃል።
3. ትምህርቱን ከከለሰክ በኋላ የሙከራ ፈተናውን ውሰድ። በመጽሐፉ ላይ ከተሰጡት መልሶች ጋር በማስተያየት በትክክል ያልመለሰካቸውን ጥያቄዎች አስተካክል።

የአራቱ ወንጌላት ዘገባዎች

ዓላማ 1 የአራቱን ወንጌላት ጥቅምና ባሕርያት ለመግለጽ

ስለ ኢየሱስ ሕይወት የሚተርኩ እግዚአብሔር በጥበቡ የሰጠን እንደ መጽሐፍ ብቻ ሳይሆን አራት መጻሕፍት ናቸው። ስለ ኢየሱስ ሕይወት ለመተረክ ከእንደ በላይ መጻሕፍት ያስፈለገበት ምክንያት ምንድነው? የሚል ጥያቄ አናቀርብ ይሆናል።

የአራቱ ወንጌላት መኖር ጠቃሚነት

የአራቱ ወንጌላት መኖር ጠቃሚነቱ በሁለት በኩል ነው። የመጀመሪያው የወንጌላቱ የአቀራረብ ስልቶች የተለያዩ እንባቢዎችን ዓላማ በማድረግ ሰዎችን ወደ ጌታ ስመሳብ የተዘጋጁ መሆናቸው ነው። ወንጌላቱ በመጀመሪያ ሲጻፉ እያንዳንዳቸው የተወሰኑ ቡድኖችን ታሳቢ ያደረጉና የተለየ ዓላማና ትኩረት ነበራቸው። ለምሳሌ ማቴዎስ የተከረው የብሉይ ኪዳን ትንቢቶች በኢየሱስ ሕይወት እንደተፈጸሙ በመግለጽ ላይ ሲሆን፣ የአቀራረቡ ስልት ለእይታዊ እንባቢዎች የበለጠ ማራኪና ትርጉም የሚሰጥ ነው።

ማርቆስ የተከረው ደግሞ የኢየሱስን ጋይልና ድርጊቶች በመተንተን ላይ ሲሆን፣ በዚህ ዓይነት የአቀራረብ ስልት ሮማውያን እንባቢዎችን የሚሰብ ዝርዝር ሃሳቦችን እካታል። ሉቃስ የኢየሱስን የድነት ተልእኮ በጥልቀት የተረዳ አሐዛብ ሲሆን፣ በዚህም አመለካከት የተነሣ በአጻጻፍ ስልቱ ወንጌሉን የሚያነቡ ሌሎች አሐዛቦችም የክርስቶስን የድነት ተልእኮ እንዲቀበሉ ለማድረግ ነው።

ዮሐንስ ክርስቶስን ዘላለማዊ ቃል አድርጎ በማቅረቡ ስለ ታሪክ፣ ስለ ዘላለማዊነትና ስለ ሕይወት ትርጉም ጥያቄ ላላቸውና መልስ ለማግኘት ሰሚሹ ተመራማሪዎች ተሰሚነትና ተቀባይነት አለው። ወንጌላቱ ከተጻፉበት ጊዜ እንሥቶ አስካሁን ድረስ በተለያዩ የኑሮ ዘርፍ ላሉ ሰዎች እገልግለዋል፤ ወደ ፊትም ያገለግላሉ።

የአራቱ ወንጌላት የተለያዩ ዘገባዎች ሁለተኛው ጠቃሚነት በኢየሱስ ሕይወት ውስጥ በተፈጸሙ ዋና ዋና ድርጊቶች ላይ በይበልጥ አጽንኦት ስመስጠት የሚያገለግሉ መሆናቸው ነው። እያንዳንዱ ወንጌል የራሱ የሆነ ዓላማ ስላለው፣ ባንዱ ወንጌል ውስጥ ሳይጠቀስ የቀረው ታሪክ በሌላው ውስጥ ተጠቅሶ ይገኛል። ይህም ሆኖ ሁሉም ዘገባዎች በአንድ ላይ ሆነው ስለ ኢየሱስ የተሟላ ትምህርት ያበረክቱልናል። የሁሉም ትኩረት በኢየሱስ ሕይወት ሞትና ትንሣኤ ላይ በመሆኑ፣ እንደ ጥሩ አራት ሠዓሊዎች፣ አራቱም ወንጌላውያን ስለ አንዱ የእግዚአብሔር ልጅ በተለያዩ መልክና

አቅጣጫ፣ እንባቢና ሰሚ እጅግ የዳበረ ትምህርት እንዲያገኝ በታሪክ መልክ አበርክተዋል። በዚህም መልክ የክርስቶስ ማንነት ያስምንም ስህተት በግልፅ ተቀምጧል።

(1). አራቱ ወንጌላት በመኖራቸው የሚያስተኛትን ሁለት ጥቅሞች በማስታወሻ ደብተርህ ላይ በአጭሩ አስፍር።

የአራቱ ወንጌላት ባሕርያት

አራቱ ወንጌላት ሁለት ዋና ዋና ባሕርያት ሲኖራቸው፣ የመጀመሪያው ባሕርይ ወንጌላቱ ኢየሱስ ያደረገውንና የተናገረውን በጽሑፍ ያቀረቡት በጥንቃቄ መርጠው እንጂ የተደረገውን ሁሉ መሉ ዝርዝር ተንትነው አይደሉም። ኢየሱስ በምድራዊ ሕይወቱ ካከናወናቸው ውስጥ እያንዳንዱ ወንጌላዊ መንፈስ ቅዱስ እንደመራው ያቀረበው የተመረጡትን ዋና ዋና ጉዳዮች ብቻ ነው። ይህም የሆነው ሁሉም በዝርዝር ቢጻፍ ሥፍራ ሊበቃው እንደማይችል የታወቀ ነው (ዮሐ 21:25)። ለምሳሌ ያህል ስለ ኢየሱስ የልጅነትና የወጣትነት ዘመን በሉቃ 2: 40-52 ላይ ከተጠቀሱት ጥቂት ነገሮች በስተቀር ሌሎቹ ወንጌላውያን ምንም ያስፈሩት ነገር የለም። በሌላ በኩል ግን ስለ ሕማማቱ አራቱም ወንጌላት በዝርዝር አስቀምጠዋል። ስለዚህ በእያንዳንዱ ወንጌል የምናነበው የተደረገውን ሁሉ በዝርዝር ሳይሆን፣ እንደ አስፈላጊነቱ በጥንቃቄ ተመርጦ የሰፈረውን የኢየሱስ ታሪክ በጥቅል መልኩ ነው።

የአራቱ ወንጌላት ሁለተኛው ባሕርይ ደግሞ አንዱ ከሌላው ጋር ተደጋጋፊና ስምምነት ያለው መሆኑ ነው። እያንዳንዱ የወንጌል ጸሐፊ በበኩሉ ለዓለመው ግብ አስፈላጊውን መርጦ ቢጽፍም፣ በአራቱም ወንጌላት የሰፈረው ታሪክ ተቀራራቢና እርስ በርስ ተደጋጋፊ መሆኑን መረዳት አያስቸግርም። አራቱም ወንጌላት በኢየሱስ ሕይወት የተፈጸሙትን ዋና ዋና ድርጊቶች አስፍረዋል። የአገልግሎቱን ጆማሬ፣ የፈጸማቸውን ተአምራቶች፣ ከደቀ መዛሙርቱ፣ ከሕዝቡና ከእይታዊ መሪዎች ጋር ያሳለፈውን ጊዜ በሚመለከት አራቱም ወንጌላት አስፍረዋል። ተቀባይነት ስለ ማግኘቱና ስላለማግኘቱ፣ ስለደረሰበትም ተቃውሞ ሁሉም ጠቅሰዋል። በድል አድራጊነት ወደ ኢየሩሳሌም ስለመግባቱ፣ ስለ መያዙ፣ ስፍርድ ስለመቅረቡ፣ ስለ ሞቱና ስለ ትንሣኤው በአራቱም ወንጌላት ተጽፎ አናገኛለን።

ይብዛም ይነስም በኢየሱስ ሕይወት ስለ ተፈጸሙ የብሉይ ኪዳን ትንቢቶች አራቱም ወንጌላት አስፍረዋል። እንደ አውነቱ ከሆነ “አራቱ ወንጌላት” ከመስማማታቸው የተነሣ እንደ “አንድ ወንጌል” አድርገን ልናያቸው ይገባል። ሁሉም ያዘሉት ፍሬ ነገር ኃጢአተኞችን ለማዳን ስለ መጣው ስለ እግዚአብሔር ልጅ የሚያበሰረውን አንዱን ታሪክ ከአራት አቅጣጫ ለአራት ዓይነት እንባቢያን ለማቅረብ የተደረገ ዝግጅት ሲሆን፣ ይህም ሲሆን የቻለው በመንፈስ ቅዱስ ምሪትና ጥበብ መሆኑን መረዳት አያዳግትም።

- (2). ወንጌላት ተመርጠው የተጻፉ ዘገባዎች ናቸው። ምክንያቱም
- ሀ. በሰላኢ የሰብ የልጅነት ሕይወት ምንም አይናገሩም።
 - ለ. በጣም ጥቂት የሆነ የጋራ ነገር አላቸው።
 - ሐ. ኢየሱስ ያደረገውንና የተናገረውን ሁሉ አያካትቱም።

- (3). ወንጌላት ተደጋጋሪነትና በምምነት ላላቸው ምክንያቱም
- ሀ. ሁሉም ታሪኩን ለመግለፅ አንድ መወረታዊ የሆነ ንድፍን ይከተላሉ።
 - ለ. የኢየሱስን ሕይወት የተሟላ ዝርዝር አቅርበዋል።
 - ሐ. የኢየሱስን የገሊላ አገልግሎት በዋናነት አቅርበዋል።
 - መ. በኢየሱስ ሕይወት ስለተከናወኑትን ዋና ዋና ክንውኖች በእንደ ዓይነት መንገድ የቀረቡ ሪፖርቶችን ይዘዋል።

ኢየሱስ የኖረበትና ያገለገለበት ሥፍራዎች

እስካሁን በመጠኑ የተመሰከሩትን ጎልቶ የሚታየውን የእራቱን ወንጌላት ዘገባዎች አቀራረብ ባህሪ ሲሆን፣ ከዚህ ቀጥሎ የምንመሰከተው ደግሞ እነዚህን ወንጌላት በናነብ ከኢየሱስ የሕይወት ታሪክ ጋር በማያያዝ የሚጠቅሱአቸውን የተሰያዩ በፍራዎች ይሆናል። አነርሱም እንደ ደሀዳ፣ ገሊላ፣ ናዝሬት፣ ቅፍርናሆም ኢየሩሳሌም የተባሉት በፍራዎች ሲሆኑ፣ ስለ አስራኤል ወረዳዎችና ስለ ምድሪቱ መልክዓ ምድር ጠቅሰል ያለና መጠነኛ ግንዛቤ ማግኘት ጠቃሚ ነው።

የእስራኤል ምድር

ዓላማ 2 የእስራኤልን አራቱን ዋና ዋና መልክዓ ምድራዊ አቀማመጥ ለይቶ ለማወቅ

ከሰሜን አስከ ደቡብ የተዘረጋው የእስራኤል ምድር አንደኛውን በሆኑ አራት ዋና ዋና የመልክዓ ምድር አቀማመጥ ይከፈላል። ኢየሱስ በምድር በነበረ ጊዜ የኖረውና ያገለገለው በነዚህ አካባቢዎች ነበር።

1. የባሕር ጠረፍ፡ ይህ በሰሜን ከሲዶን አንሥቶ በደቡብ እስከ ጋዛ የተዘረጋ ነው።
2. ተራራማው የመሃል አገር፡ ይህ በሰሜን ከዳን አንሥቶ በደቡብ እስከ ቤርሳቤህ ያለው ነው።
3. የዮርዳኖስ ሸለቆ፡ ከገሊላ ባሕር በስተሰሜን ይጀምርና በደቡብ እስከ ሙት ባሕር የሚገዛቀው ነው።
4. የምሥራቅ አምቡ፡ ይህ ከዮርዳኖስ በስተምሥራቅ ያለው ከፍ ያለና ሜዳማ አገር ነው።

ኢየሱስ የኖረውና ያገለገለው ከዮርዳኖስ በምዕራብ በኩል በሚገኙት በገሊላ፣ በሰማሪያና በይሁዳ ወረዳዎች አንዲሁም፣ ከዮርዳኖስ በስተምሥራቅ ባለው ክፍል በሚገኙት እሥር ከተሞችና ፊርያ በሚባሉ ወረዳዎች ነበር። በፈንቄ ግዛት ውስጥ ወደሚገኙት ጢሮስና ሲዶና ከተሞችም ሄዶ አገልግሎቱን። የእያንዳንዱን ከተማዎችና ስፍራዎች ገሰዓ ስታነብ፣ የእያንዳንዱን በም በካርታው ላይ በመፈለግ ተመልከት።

(4). ከባሕሩ ጠረፍ በስተምዕራብ በኩል የሚገኘው፡

- ሀ. የተራራማው የመሀል አገር ነው።
- ለ. የዮርዳኖስ ሸለቆ ነው።
- ሐ. የሜድትራንያን ባሕር ነው።

(5). ተራራማው የመሀል አገር የሚገኘው፡

- ሀ. ከዮርዳኖስ ሸለቆ በስተምሥራቅ በኩል
- ለ. ከባሕሩ ጠረፍ በስተምሥራቅ በኩል
- ሐ. ከዮርዳኖስ ሸለቆና ከሜዳማው አገር መካከል።

የእስራኤል ወረዳዎች

ዓላማ 3 ስለወረዳዎቹ የተሰጠውን መግለጫ ከስማቸው ጋር ለማገናኘት

በእዲስ ኪዳን ዘመን በእስራኤል አገር ብዙ ወረዳዎች ሲኖሩ፣ ወረዳዎቹም በርም መንግሥት ቁጥጥር ሥር ነበሩ።

ገሊላ፡

ኢየሱስ በገሊላ ወረዳ በምትገኘው በናዝሬት ከተማ እንዳደገ በማቴ2:23 እና በሉቃ 2:51 የተጻፈው ቃል ይነግረናል። የተፃምራት ሁሉ መጀመሪያ የሆነውን ተፃምር በገሊላ ወረዳ በቃና ከተማ እደረገ (ዮሐ 2:11)። በኋላም ወደ ቅፍርናሆም ሄዶ በዚያ እንደተቀመጠ በማቴ4:13 ላይ የተጻፈው ቃል ይነግረናል። ገሊላ ወደ ፊንቄና ወደ እሕዛብ እካባቢ የቀረበች በመሆኗ በሌላ ወረዳዎች የነበሩት አክራሪ እይሁዶች የገሊላ ሰዎችን በመናቅ ዝቅ እድርገው ይመለከቱአቸው ነበር። ይሁን እንጂ የገሊላ ሰዎች እምነታቸውን በጥብቅ የሚከተሉና ለአገራቸውም ታማኝ ሰዎች ነበሩ። ከእሥራ ሁለቱ የኢየሱስ ደቀ መዛሙርት እሥራ እንዱ ከገሊላ ነበሩ። ኢየሱስም በዚህ በገሊላ ወረዳ በየስፍራው እየተዘዋወረ ለብዙ ጊዜያት አገልግሏል።

ፊንቄ፡

የጢሮስና የሲዶና ከተሞች የሚገኙት ከገሊላ በሰሜን ምዕራብ በኩል በምትገኘውና የባሕር ዳርቻ ወረዳ በሆነችው በፈንቄ ነበር።

ኢየሱስ በናዝሬት ባልተቀበሉት ጊዜ የሄደው ወደዚህ ወረዳ ነበር። ስለ ትልቅ እምነትዋ ያደነቃትንና ልጅዋን የፈወበላትን ሳይፈራረቃዊት ሴት ያገኛት በዚህ ወረዳ ነበር (ማር 7:24-30)።

አሥር ከተሞች፡

ከገሊላ በስተምሥራቅ በኩል ያለው አካባቢ አስር ከተሞች በመባል የሚታወቀው ወረዳ ሲሆን፤ በዚህ ሥፍራ በታላቁ አስክንድር ተከታዮች የቆረቆሯቸው የግሪክ ከተሞች ነበሩ። ኢየሱስ ወደዚህ ስፍራ በመምጣት አገልግሎቱል (ማር 7:31-35)። በጌርጌሲናን አጋንንት ያደሩበትን በውፊውሳል (ማር 5:1-20፤ ሉቃ 8:26-39)። ከዚያም ኢየሱስ ወደ ፊልጶስ ቄሳርያ ከተሞች ሄደልል (ማቴ 16:13-20)።

በማርያ፡

በበማርያ በባሕሩ ጠረፍ አካባቢ የሚኖሩት ሰዎች አሕዛብ ሲሆኑ በተራራማው አካባቢ የሚኖሩት ደግሞ ድብልቅ ዘሮች ነበሩ። በበሚኑ ክፍል በነበረው በአስራኤል መንግሥት ሥር ከነበሩት ከአሥሩ ነገዶች የተገኙ ሲሆኑ፤ እነዚህ አሥር ነገዶች ከአህዛብ ጋር መጋባታቸውና መደባለቃቸው ይታወሳል። በኢየሱስ ዘመን ባይገኝም የራሳቸውን ቤተ መቅደስ በገሪዝን ተራራ ላይ በመሰራት የተቀደሰ ስፍራ እድርገው ይቆጥሩት ነበር።

የበማርያ ሰዎች በቀሩት አስራኤላውያን ዘንድ የተገለሉ ሰለሆኑ፤ በግዛታቸው ማለፍን አስከጠየሩ ድረስ የይሁዳና የገሊላ አይሁዶች ይንቁአቸው ነበር። ኢየሱስ ግን በበማርያ የነበሩትን ሰዎች ብዙ ጊዜ አገልግሎቱል። ሳምራዊቷን ሴት ኢየሱስ በውኃው ጉድጓድ አጠገብ አግኝቶ ያነጋገራት ሲካር በምትባል በዚህ በበማርያ ባለች ከተማ ነበር (ዮሐ 4:1-42)። የውይይቱን ርዕስ በአይሁድና በሳምራውያን መካከል ያለው ልዩነት ወይም ከርክር አንዲሆን አልፈለገም። እርሱ መሲህ መሆኑን እንድታውቅ የሚያደርግ ነበር።

ፈርያ፡

የዚህ አገር ኗሪዎች በብዛት አይሁድ ሲሆኑ፤ አሕዛብም ይገኙበታል። የአገሩ መጠሪያ ፈርያ ሲሆን፤ በአዲስ ኪዳን የተጠቀሰው ግን 'ከዮርዳኖስ ማዶ' በመባል ነው። ኢየሱስ ለመጨረሻ ጊዜ ወደ ኢየሩሳሌም ሲጓዝ በዚህ አገር በኩል በማለፍ በየመንደሮቹና በየከተሞቹ አየተዘዋወረ አስተምሮአል (ማር 10:1-45፤ ማቴ 19:1-20:28)።

ይሁዳ፡

ኢየሱስ የተወለደበት የቤተሰቡም ከተማ የምትገኘው በይሁዳ ነበር። የአይሁድ በዓላት መዲና የነበረችው፤ ኢየሱስ የተወለደበት፤ የሞተበት፤ ከሞት በመነሳት፤ የተገለጠበትና በኋላም መንፈስ ቅዱስም የወረደበት የኢየሩሳሌም ከተማ የምትገኘው በዚህ ነው (ሉቃ 22:23)። የማርያታ፤ የማርያምና የአልካዘር መኖሪያ የሆነችውና ኢየሱስ ወደ ሰማይ ሲያርግ ደቀ መዛሙርቱን የባረከበት ቢታንያም የምትገኘው በኢየሩሳሌም አጠገብ ነው (ዮሐ 11:1፤ 32-44)። ኢየሱስ ዓይነ ሥውሩን የፈወሰበት ኢያሪኮም ከኢየሩሳሌም ወጣ ብላ በዚህ በይሁዳ ወረዳ ትገኛለች (ማር 10: 46-52)።

ኢየሱስ ባገልግሎት ዘመኑ ወደ ኢየሩሳሌምና በአካባቢው ወዳሉ ቅርብ ከተሞች ብዙ ጊዜ ተጉዟል። ለብዙ ጊዜም የአይሁድ በዓላትን በኢየሩሳሌም ተካፍሏል።

(6). በተሰጠው ባዶ ቦታ ቁጥሩን በማስገባት አብሮ የሚሄደውን አመልክት፡

እ	1) ገሊላ	4) በማርያ
በ	2) ፈንቄ	5) ፈርያ
የ	3) ዐሥር ከተሞች	6) ይሁዳ
- _____ ሀ. ኢየሱስ የተወለደበት ከተማ የሚገኝበት ወረዳ
 _____ ለ. ከዮርዳኖስ ማዶ ተብሎ የሚጠራው ወረዳ
 _____ ሐ. ከገሊላ በስተሰሜን የሚገኝ የባሕር ዳርቻ ወረዳ
 _____ መ. ከአይሁድና ከአሕዛብ የተቀየጡ ዘሮች መኖሪያ ወረዳ
 _____ ሠ. ብዙ የግሪክ ከተሞች የሚገኙበት ወረዳ
 _____ ረ. የገሪዝን ተራራ የሚገኝበት ወረዳ
 _____ ሰ. ኢየሩሳሌም የምትገኝበት ወረዳ

(9) የኢየሱስ ትምህርት የተመሠረተበትን በይበልጥ በትክክል የሚያሳየውን መግለጫ ፊደሉን በመክበብ እመልክት።

- ሀ. ኢየሱስ ትምህርቱን መሠረት ያደረገው በዘመኑ በነበሩ የሃይማኖት መሪዎች ሃሳብ ወግና ሥርዓት ላይ ነበር።
- ለ. የኢየሱስ ትምህርቶች የተመሠረቱት በብሉይ ኪዳን ቅዱሳት መጻሕፍት እና የእግዚአብሔር ልጅ እንደመሆኑ መጠን ለመተርጎም በነበረው ሥልጣን ላይ ነበር።
- ሐ. ኢየሱስ ሳስተማረው ትምህርት መሠረት የሆኑት የሰንበት ሕጎችና ሥርዓቶች ነበሩ።

የትምህርቱ ዓላማ

የትምህርቶቹ ዓላማ እግዚአብሔርን ለሰዎች ለመግለጥና ሰዎች ሕይወታቸውን የሚገነቡበትንና መሰረት የሆነውን እውነት ለማስተማር ነበር። የሚያስተምረው ትምህርትም ከአባቱ ዘንድ እንደመጣ በዮሐ 14:10 ተናግሯል። ትምህርቶቹ እንዲሁ ደስ የሚያሰኙ የመልካም ምኞት ሃሳቦችና የሚያዘናኑ ታሪኮች አልነበሩም። ዘላለም የሚኖሩ የሕይወት ቃሎች ነበሩ (ዮሐ 6:68፤ ማር 13:31)። የኢየሱስን ትምህርት የሚከተልና በተግባር የሚተረጎም ሰው ሕይወቱ ዋስትና ባለው በጽኑ መሠረት ላይ እንደተገነባ ይረዳል (ማቴ 7:24)።

ያስተማረባቸው ዘዴዎች

ኢየሱስ በሄደበት በፍራ ሁሉ ትምህርት ለሚፈልጉ ሰዎች እስተምሯል። በምክራብም ሆነ (ሉቃ 4:16)፤ በመቅደስ (ዮሐ 8:2) እስተምሯል። በመንገድ ላይ እስተምሮአል (ማር 10:17)። በግሰብ ቤቶችም እስተምሯል (ሉቃ 14:1)። የሰው ብዛትና ማነስ ሳይገደው አስተምሮአል። ብዙ ሰዎች በተሰበሰቡበት ቢያስተምርም፤ ብቸኛ የሆኑ ወንዶችና ሌቶችንም ጊዜ በመውሰድ አስተምሮአል። እስፈላጊ የሆኑ ብዙዎች ትምህርቶቹ የተሰጡት እንደ ኒቆሊሞስ ዓይነት ሰነበሩ ግለሰቦች ነበር (ዮሐ 3)። ኢየሱስ በተለያዩ ጊዜያት ለተለያዩ ሰዎች ያስተማረው የተለያዩ ዘዴዎችን በመጠቀም ነበር። እራቱን ዘዴዎች ከዚህ እንደሚከተለው እናያለን።

ምሳሌያዊ ታሪኮች

ኢየሱስ ብዙዎቹን ትምህርቶቹን ያስተማረው ምሳሌዎችን በመጠቀም ነበር። ምሳሌዎች በየዕለቱ ከሚታዩና ከሚከናወኑ ድርጊቶች የተወሰዱ ትምህርታዊ ማስረጃዎች ናቸው። ምሳሌዎች ለማስተማሪያ ሦስት ጥቅም አላቸው። በመጀመሪያ አድማጮቹ ከሚያውቋቸው ሁኔታ የተወሰዱ ስለሆኑ፤ ትምህርቱን በቀላሉ ለመረዳትና ለማስታወስ ይረዳሉ። በሁለተኛ ደረጃም ለተማሩም ሆነ ሳልተማሩ ሰዎች በምሳሌ ማስተማር መንፈሳዊ

መልእክቱን ለመግለጽ ይረዳል። ከዚያም በሦስተኛ ደረጃ ኢየሱስ የአድማጮቹን ፍላጎት ለማሟላት ምን ያህል እንደሚያሰብ ያሳዩ ነበሩ።

ብዙዎቹ ምሳሌዎች የሚያስተምሩት አንድ ዋና መንፈሳዊ እውነትን ነው። ለምሳሌ ያህል በሉቃ 15:8-10 ድረም የጠፋባት ሴት ምሳሌ የሚያስረዳው መንፈሳዊ እውነት ለአንዲት ነፍስ ፍለጋ እግዚአብሔር የሚያደርገውን የማያቋርጥና ያልተቆጠበ ጥረት ነው። አንዳንዶች ምሳሌዎች ደግሞ ከአንድ በላይ የሆነ መንፈሳዊ እውነትን የሚያስተምሩ ናቸው። በሉቃስ 15:11-32 ላይ የተጻፈው የጠፋው ልጅ ምሳሌ የእግዚአብሔርን አባታዊ ፍቅር ብቻ ሳይሆን፤ ገሰሐ የመግባትን ትርጉም፤ በራስ ጽድቅ መመካትንና ይቅር ያስማለትን ጋጠእት ያስረዳል። አንዳንድ ጊዜ ምሳሌውን የሰሙት ለዎች የራሳቸው የሆነ ውሳኔ ላይ እንዲደርሱ ሲያደርግ (ማር 12:1-12)፤ ሌላ ጊዜ ደግሞ ኢየሱስ ምሳሌውን ከተናገረ በኋላ በመጨረሻ መንፈሳዊ እውነቱን ይገልጥላቸዋል (ማቴ 25:1-13)።

የኢየሱስ ምሳሌዎች ሌሎች ሰዎች እንደሚናገሯቸው ዓይነት ምሳሌዎች ሳይሆኑ፤ ከራሱ ማንነት ጋር የተያያዙ ነበሩ። እርሱ ማን እንደሆነ ያልተረዱት ምሳሌዎቹንም ሊረዱና ሊያስተውሉ አንዳልቻሉ ኢየሱስ በማር 4:11 ሳይና በማቴ 13:13 ተናግሯል።

አጫጭር አባባሎች

መንፈሳዊ እውነቶችን በበዎች እእምሮ ውስጥ ለመቅረጽ ሲል ኢየሱስ አጫጭር አባባሎችን ተጠቅሟል። ለምሳሌ ያህል በማቴ 10:16 ላይ፡- “እንደ አባብ ልባዎች እንደ እርግብም የዋሆች ሁኑ በማስት ሲናገር፤ በቁ. 39 ላይ ደግሞ፡- “ነፍሱን የሚያገኝ የጠፋታል፤ ነፍሱንም ስለ እኔ የሚያጠፋ ያገኛታል” በማለት ተናግሯል። እንደዚሁም በዮሐ 11:25 ላይ “ትንሣኤና ሕይወት እኔ ነኝ፤ የሚያምንብኝ ቢሞት እንኳ ሕያው ይሆናል” በማለት በአጫጭር አባባሎች ተጠቅሟል። እነዚህ አጫጭር አባባሎች በዙፉ ጊዜ ሁለት ተቃራኒ የሆኑ ሃሳቦችን በአንድ ላይ በማስቀመጥ መንፈሳዊ መልእክት የሚያስተላልፉ ሲሆን፤ ሰው በሚገባ እንዲያስብ የሚቀስቅሱና የማይረሱ ናቸው።

መርጃ መሣሪያዎች

ኢየሱስ መንፈሳዊ እውነቶችን ለማስተማር በተጨማሪ የተጠቀመው በሚታዩና በሚዳሰሱ ነገሮች ነው። በማቴ 18:1-6 ለደቀ መዛሙርቱ ትህትናን ለማስተማር የተጠቀመው በአንድ ሕፃን ልጅ ነበር። በሉቃ 21:1-4 ላይ ደግሞ እውነተኛ መስጠት ማለት ምን እንደሆነ ለአንዳንድ ሃብታም ሰዎች ለማስተማር የተጠቀመው አንዲት ድሃ መበለት የሰጠችውን መባ በማሳየት ነበር። በማቴ 4:19 ላይ ደግሞ ለአሣ እጥማጆቹ “በኋላዬ ኑና ሰዎችን አጥማጆች እንድትሆኑ አደርጋችኋለሁ” አላቸው። በማቴ 6:26፤ 28 ደግሞ እግዚአብሔር ለፍጥረቱ ያለውን እንክብካቤ ሲገልጽ “ወደ ሰማይ

ወርቅ ተመልከቱ፤ እይዘሩም እያጭዱም በነተራም አይከቱም፤ የሰማዩ አባታችሁ ይመግባቸዋል። በማለት ይናገርና በቁ. 28 ላይ ደግሞ፡- “ሰለ ልብሰሰ ሰምን ትጨነቃለችሁ? የሜዳ እበቦች እንዴት እንደሚያድጉ ልብ እድርጋችሁ ተመልከቱ” ይላል።

ጥያቄዎች

ኢየሱስ ሲያስተምር ብዙ ጊዜ በጥያቄዎች ይጠቀም ነበር። የሚጠይቃቸው ጥያቄዎች ሰዎችን እንዲያስቡ ያደርጋቸዋል። ወደ ሰዎች ጉዳዮችና ችግሮች ጠልቀው በመግባት መንፈሳዊ መልስ ለማግኘት እንዲተኑ ያደርጓቸዋል። በማቴ 16:26 ላይ “ሰው ዓለሙን ሁሉ ቢያተርፍ ነፍሱንም ቢያንድል ምን ይጠቅመዋል? ወይስ ሰው ሰለ ነፍሱ ቤዛ ምን ይሰጣል?” በማለት ይጠይቅና በማቴ 9:5 ላይ ደግሞ “ጋጢአትህ ተሰረየችልህ ከማለት ወይስ ተነሣና ሂድ ከማለት ማናቸው ይቀላል?” በማለት የሕግ መምህራንን ይጠይቃል። ምናልባትም ደቀመዛሙርቱ ከጠየቃቸው ጥያቄዎች ሁሉ በማር 8:29 ላይ፡- “እናንተስ እኔ ማን እንደሆንኩ ትላላችሁ?” በማለት ያቀረበው ጥያቄ ከሁሉ የበለጠ ሳይሆን አይቀርም።

ኢየሱስ ለሰዎች ጥያቄዎችን ማቅረብ ብቻ ሳይሆን ሰዎች ለእርሱ ያቀረቡትን ጥያቄዎች ተቀብሎ ተገቢውን መልስ ሰጥቷል። በዮሐ 14:5-6 ላይ፡- “ጌታ ሆይ፤ ወደምትሄድበት እናውቅም፤ እንዴትስ መንገዱን እናውቃለን?” የሚል ጥያቄ ቶማስ ባቀረበለት ጊዜ፤ ኢየሱስም “እኔ መንገድና እውነት ሕይወትም ነኝ፤ በእኔ በቀር ወደ እብ የሚመጣ የለም” በማለት ተገቢውን መልስ ሰጥቷል።

(10). ከዚህ በታች የተሰጡትን እያንዳንዱን የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል ካነበብክ በኋላ የተጠቀመበትን ትክክለኛ የማስተማር ዘዴ ቁጥር በክፍቱ ቦታ በመመላት አዛምድ።

1. በምሳሌያዊ ታሪክ	3. በሚታይ ነገር
2. በአጫጭር አባባል	4. በጥያቄ
-
___ ሀ. ማቴ 13:45-46	___ መ. ዮሐ 4:11-14
___ ለ. ማር 12:38-40	___ ሠ. ዮሐ 8:31-36
___ ሐ. ሉቃ 6:43፣45	___ ረ. ሉቃ 10:3

የትምህርቱ ይዘት

ኢየሱስ ያስተማራቸው ትምህርቶች ሰፋ ያሉና የተለያዩ ርዕሶችን የሚያጠቃልሉ ሲሆን ከእነርሱም መካከል ዋና ዋና የሆኑ ርዕሶች እንደሚከተለው ይገኙባቸዋል። ስለ እግዚአብሔር መንግሥት እውነተኛ ባሕርይና ምን እንደሚጠይቅ አስተምሯል። ሰው ለእግዚአብሔር ያለው ኃላፊነት ምን እንደሆነና ለሌሎች ሰዎች ያለው ግዴታ ምን እንደሆነ

አስተምሯል። ስለ ራሱም ስለ ተልዕኮው፤ ከእግዚአብሔር ጋር ስላለው ልዩ ግንኙነት፤ ስለ ሞቱና ስለ ትንሣኤው እንደዚሁም ስለ ዳግም ምጽአቱ አስተምሯል።

በተመሳሳይ ርዕስ ጉዳይ ላይ ያስተማራቸው ትምህርቶች በአንዳንዱ ወንጌላት ውስጥ በአንድ ላይ በአንድ ሰፍራ ተሰባስበው ተቀምጠዋል። ለምሳሌ ያህል ስለ እግዚአብሔር መንግሥት ያስተማረው በስፋት የሚገኘው በማቴ 13 ላይ ሲሆን፤ ወደ ፊት ስለሚከናወኑት ነገሮችና ስለ መጨረሻ ነገሮች በብዛት የሚገኘው ደግሞ በማቴ 24-25 እና በማር 13 እንደዚሁም በሉቃስ 21:5-38 ላይ ነው።

የትምህርቱ ውጤት

ኢየሱስ ያስተማራቸው ትምህርቶች በሰሚዎች ዘንድ ትልቅ አድናቆትን ያተረፉ ነበሩ። ሊቀ ካህናትና ፈሪሳውያን እርሱን እንዲያስሩ ወታደር በላኩ ጊዜ ወታደሮቹ ባዶ እጃቸውን ተመለሱ። ያላመጣችሁት ለምንድነው? ብለው የሃይማኖት መሪዎች በጠየቁአቸው ጊዜ በዮሐ 7:45-46 ላይ ሲመልሱ “እንደዚህ ሰው ማንም ከቶ እልተናገረም” አሉ። የተራራ ስብከቱን በጨረሰ ጊዜ ያስተማረው እንደ ሕግ አስተማሪ ሆኖ ሳይሆን፤ ሥልጣን እንዳለው ሆኖ በማስተማሩ አድማጮቹ ሁሉ ተገረሙ (ማቴ 7:29)። ያስተማራቸው ትምህርቶች ጠላቶቹን ዝም ሲያሰኙ (ማቴ 22:46)፤ ጋጢአተኞች ደግሞ መንገዳቸውን እንዲቀድሩ አድርጓቸዋል (ሉቃ 19:8)።

በምድር ላይ በነበረ ጊዜ እንደነበረው ዛሬም ቢሆን ያስተማራቸው ትምህርቶች የሰዎችን ልብ በመጎነት አስፈላጊውን ሰው ምረጥ የሚያስገኙ ናቸው። በዕብ 4:12 ላይ መጽሐፍ ቅዱስ እንደሚነግረን “የእግዚአብሔር ቃል ሕያውና የሚሠራ ነው፤ ሁለት አፍ ካለው ሰይፍ ያልቅ የሚሠራ ነው፤ ነፍሱንና መንፈስን፤ ጅምትንና ቅልጥምን እስኪለያይ ድረስ ዘልቆ ይወጋል፤ የልብንም ሐሰብና ምኞት ይመረምራል” ይላል።

ኢየሱስ በእያንዳንዱ ወንጌል የተገለጠው ከሁሉም በላይ ታላቅ አስተማሪ በመሆን ነው። የእርሱን ቃል ሰናስተምር እኛም የእርሱን ምሳሌ መከተል እለብን።

ቃሉን ከሰዎች ችግርና ጭንቀት ጋር በማገናኘት ማስተማር አለብን። በዙሪያችን ያሉ ሰዎች እንዲሰሙና እንዲያስተውሉ ቃሉን በሚገባቸው መንገድ እንዴት እንደምናስተላልፍ ማወቅ አለብን። ለዚህም፡- “ጌታ ሆይ፤ በተሻለ መንገድ እንድናገለግልህ አስተምረን፤ የዓለም ጨውና ብርሃን እንሆን ዘንድ በአንተ ሰር ተቀምጠን ከአንተ እንድንማር እርዳን” በማለት ዘወትር ከልብ መጸለይ ይኖርብናል።

(11). ከዚህ በታች ያሉትን አረፍተ ነገሮች በማሰታወሻ ደብተርህ ላይ ሙሉ።

- ሀ. ለኢየሱስ ትምህርቶች መሠረት የሆኑት ሁለቱ ነገሮች _____
- ለ. ኢየሱስ ያስተማራቸው ትምህርቶች ዓላማ _____
- ሐ. ኢየሱስ በሚያስተምርበት ጊዜ የተጠቀመባቸው አራት ዘዴዎች _____

መ. የኢየሱስ ትምህርት ሦስት ዋና ዋና መሪ ርዕሶች _____

ሠ. ኢየሱስ ሲያስተምር የሰሙ ባዎች የሰጡት አስተያየት ያስተማረው _____

የሙከራ ፈተና

እውነት-ሐሰት ቁጥሩን በመክበብ እውነት የሆነውን መግለጫ አመልክት፡-

1. የማቴዎስ ወንጌል ትኩረት በብሉይ ኪዳን ትንቢት መፈጸም ላይ በመሆኑ፤ ከአይሁድ አንባብያን ይልቅ የአሕዛብ አንባብያንን በሜት የበለጠ የሚነካ ነው።
2. የአራቱ ወንጌሎች መኖር አንደኛው ጥቅም ለኢየሱስ ክርስቶስ አበፈላጊ የሆኑ ፍሬ ነገሮች በየወንጌላቱ ውበጥ ጎልተው መታየታቸው ነው።
3. ከአራቱ ወንጌላት ጸሐፊዎች መካከል በለሞቱ የሚናገረውን የመጨረሻውን ሳምንት በዝርዝር መግለጫ የሚሰጠው ሉቃስ ብቻ ነው።
4. በወንጌል የተጻፉት አብዛኞቹ ድርጊቶች የተከናወኑት በለማርያ ነበር።
5. የእስራኤል አገር በአራት ዋና ዋና መልክዓ ምድር የሚከፈል ክልል አለው።
6. የገሊላ አይሁዶች በአሕዛብ አካባቢ፤ በአሥር ከተሞችና በፊንቄ በመኖራቸው ለአይሁድ ሃይማኖት ታማኞች አልነበሩም።
7. ሳምራውያን በአይሁዶች የተናቁ ሰዎች በመሆናቸው ኢየሱስ ደቀ መዛሙርቱን ላለማስቀየም ሲል ወደ ለማርያ ሄዶ አላገለገለም።
8. የይሁዳ ወረዳ የምሥራቁ አዋሳኝ ድንበር የዮርዳኖስ ወንዝና ሙት ባሕር ነበር።
9. በወንጌላት የሰፈሩት የክርስቶስ ሕይወት ዝርዝር ድርጊቶች በቅድም ተከተል በፍረዋል ማለት አይቻልም።
10. ኢየሱስ ሲያስተምር ግለሰቦችንና ጥቂት ሰዎችን ችላ በማለት፤ ያተኮረው በብዛት የተሰበሰቡ ሰዎች ላይ ነበር።

ምርጫ፡- የሚከተሉትን ዐረፍተ ነገሮች ሙሉ ሲያደርግ የሚችለውን ሐረግ ፈደሉን በመክበብ አመልክት፡-

11. አንዳንድ ሰዎች የኢየሱስ ምሳሌዎች ያልገባቸው

- ሀ) ምሳሌዎቹ በከባድ ቃላት የተሞሉ በመሆናቸው ነበር።
- ለ) አርሱ የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑን በላላመኑ ነበር።
- ሐ) ኢየሱስ ምሳሌዎቹን በላላብራራ ነበር።

12. አንድ ጊዜ ኢየሱስ አንድ ሕፃን ልጅ ምሳሌ በማድረግ ለደቀ መዛሙርቱ ስለ ትህትና አስተምራል፤ ይህ የየትኛው የማስተማር ዘዴ ምሳሌ ነው?

- ሀ. በምሳሌ የማስተማር ዘዴ ሐ. በሚታዩ ነገሮች
ለ. በአጫጭር አባባሎች መ. ጥያቄ በመጠየቅ

13. ኢየሱስ በምድረ በዳ በዲያብሎስ የተፈተነው በየትኛው ወቅት ነበር?

- ሀ. በልደቱና ለአገልግሎት በሚዘጋጅበት
ለ. በመጀመሪያው አገልግሎቱና ዝናው በወጣበት
ሐ. በኋለኛው አገልግሎቱና ተቃውሞ በተነሣበት
መ. በሞቱ በትንሣኤውና በዕርገቱ ዘመን

14. ኢየሱስ የልጅነት ዘመኑን ያሳስፈበት የናዝሬት ከተማ የሚገኘው በየትኛው ወረዳ ነበር?

- ሀ. በይሁዳ ሐ. በሰማርያ
ለ. በፊንቄ መ. በገሊላ

15. የወንጌል ጸሐፊዎቹ ዋና ዓላማ የነበረው

- ሀ. የአይሁድን ሃይማኖት ልማድና አምነት መግለጽ
ለ. በኢየሱስ ሕይወት የተፈጸሙትን ድርጊቶች በጥንቃቄ ለማስቀመጥ
ሐ. ስለ ኢየሱስ ክርስቶስ ትክክለኛ የሆነ ገለጻ ለመስጠት
መ. ኢየሱስ ያደረገውንና የተነገረውን ሁሉ ለመግለጽ

የጎደለውን ቃል ወይም ቃላት በባዶው ስፍራ ሙላ

16. ከይሁዳ በሰተሰሜን በኩል ያለው ወረዳ _____

17. የኢየሱስ ሕይወት ሦስተኛው ክፍለ ጊዜ _____

18. ኢየሱስ ወደአባቱ ያረገው በኢየሩሳሌም አጠገብ ከምትገኝ _____ ከተማ ነበር።

19. ኢየሱስ አብዛኛውን የአገልግሎት ዘመኑን ያሳለፈባቸው ሁለት ወረዳዎች _____ እና _____ ነበሩ።

20. ኢየሱስ ሲያስተምር የብሉይ ኪዳን ትንቢቶችን መፈጸም ያያያዘው ከ _____ ነበር።

የጥናት ማጠናከሪያ ጥያቄ መልሶች

6. ሀ. 6) ይሁዳ ሠ. 3) አሥር ከተሞች
ለ. 5) ፊርያ ረ. 6) ይሁዳ
ሐ. 2) ፊንቄ ሰ. 4) ሰማርያ
መ. 4) ሰማርያ

1. (በራስህ ቃላት ጽፍ) የተሰያየ መሆኑ የሚረዳው ብዙ የተሰያዩ ሰዎችን ለመሳብና በኢየሱስ ሕይወት የተፈጸሙ ዋና ዋና ድርጊቶችን አጥልቶ ለማሳየት ነው።

7. ሀ. 4 ሠ. 3
ለ. 2 ረ. 2
ሐ. 1 ሰ. 4
መ. 3

2. ሐ

8. 21-22 ምሳሌውን ተመልከት

27-28 አታመንዝር አንደተባለ ሰምታችኋል። እኔ ግን አላችኋለሁ፤ ወደ ሌት ያየ ሁሉ የተመኛትም ያን ጊዜ በልቡ ከእርሷ ጋር አመንዝርኳል።

33-34 ለቀደሙት በውሸት አትማል አንደ ተባለ ሰምታችኋል። እኔ ግን አላችኋለሁ ከቶ አትማሉ፤

43-44 ባልጀራህን ውደድ ጠላትህንም ጥላ አንደተባለ ሰምታችኋል፤ እኔ ግን አላችኋለሁ፤ በሰማያት ላለ አባታችሁ ልጆች ትሆኑ ዘንድ ጠላቶቻችሁን ውደዱ።

3. ሀ

9. ለ

4. ሐ

10. ሀ. 1 መ. 4
ለ. 3 ሠ. 4
ሐ. 3 ረ. 2

5. ሰ

11. (በራስህ ቃላት)

- ሀ. የብሉይ ኪዳን መጻሕፍትና የእግዚአብሔር ልጅ በመሆኑ ለመተርጎም የነበረው ሥልጣን
- ለ. ሕይወታቸውን የሚገነቡበትን የእውነት ቃል ለሰዎች ስመስጠት
- ሐ. ምሳሌዎች፣ እጫጭር አባባሎች፣ በሚታዩ ነገሮችና በጥያቄዎች
- መ. ስለ እግዚአብሔር መንግሥት፣ ለው ከእግዚአብሔር ጋር ስላለው ግንኙነት እንዲሁም ስለ ራሱ
- ሠ. እንደ ሕግ አዋቂዎች ሳይሆን እንደ ባለሥልጣን አስተማረ

3

ትምህርት

የማቴዎስና የማርቆስ ወንጌል

እስከ አሁን ድረስ ስለ አራቱ ወንጌላት ብዙ ነገሮችን ተምረናል። ጠቅላላ ባሕርያቸውን፣ የመልክዓ ምድር አቀማመጣቸውንና ታሪካዊ ይዘታቸውን እንደዚሁም ስለ ኢየሱስ ክርስቶስ ያስፈሩትን አስገራሚ መልእክታቸውን ተመልክተናል። እራቱም ወንጌላት እርስ በርሳቸው እንደሚሰማሙ በመገንዘብም፣ እያንዳንዱ የወንጌል ጸሐፊ የኢየሱስን ታሪክ ያስፈረው በራሱ ያጻጻፍ በልት ስለሆነ፣ እንዲሁም የሚለይበትንም በመጠኑ ጻፈናል።

አሁን ደግሞ ባሰፈሯቸው ታሪኮች ላይ በማተኮር፣ በመጀመሪያ በማቴዎስ፣ በማርቆስና በሉቃስ መካከል ያለውን ልዩ ግንኙነት ከተመለከትን በኋላ፣ የማቴዎስና የማርቆስ ወንጌል በተናጠል ወስደን እያንዳንዱ እንዴት እድርን ኢየሱስንና አገልግሎቱን በተለየ መንገድ እንደሚያቀርበው እናያለን።

ለምሳሌ ያህል፡- ማቴዎስ ኢየሱስን 'የዳዊት ልጅ' እያለ ወደ ስምንት ጊዜ ሲጠቅስ፣ ማርቆስ በዚህ ስም የተጠቀመው ሁለት ጊዜ ብቻ ነው። ማቴዎስ ኢየሱስ በፈጻማቸው ትንቢቶች ላይ በይበልጥ ሲያተኩር፣ ማርቆስ የሚያተኩረው ደግሞ በኢየሱስ ድርጊቶች ላይ ነው።

የክፍለ ትምህርቱ አከፋፈል

- በሦስቱ ወንጌላት መካከል ያለው ግንኙነት
- ማቴዎስ፣ ዮሐንስ - ገጥሞ ወንጌል
- ማርቆስ፣ ዮሐንስ ወንጌል

የክፍለ ትምህርቱ ዓላማዎች

ይህንን ክፍለ ትምህርት በትግል በከዚህ የሚከተሉትን ማድረግ መቻል አለብህ።

1. በሦስቱ ወንጌላት መካከል ማለትም በማቴዎስ፣ በማርቆስና በሉቃስ መካከል ያለውን ግንኙነት መግለጽና ማብራራት።
2. የማቴዎስና የማርቆስ ወንጌል የጻፏቸውን አስፈላጊ የሆኑ ነገሮችን በመጥቀስ ልዩ ትኩረታቸውንና ይዘታቸውን ለየብቻ በተናጠል መግለጽ።
3. የማቴዎስና የማርቆስ ወንጌል የተለየ የአቀራረብ ስልት መገንዘብና ማወቅ።

የክፍለ ትምህርቱ መመሪያዎች

1. የትምህርቱን ዝርዝር በጥንቃቄ በማንበብ የጥናት ማጠናከሪያ ጥያቄዎቹን መልሱ። መልሶችህን በመጽሐፉ ላይ ከተሰጡት መልሶች ጋር በማስተያየት በትክክል ያልመለሰካቸው ጥያቄዎች ካሉ አስተካክል።
2. በዚህ ክፍለ ትምህርት የጥናትህ ዋና ክፍል የሆኑትን የማቴዎስና የማርቆስ ወንጌል በጥንቃቄ አንብብ።
3. እያንዳንዱን የክፍለ ትምህርቱን ክፍል በጥንቃቄ ከተከታተልክ በኋላ የሙከራ ፈተናውን በመውለድና መልሶችህን በመጽሐፉ ላይ ከተሰጡት መልሶች ጋር በማስተያየት የተሳሳተከው ካለ አስተካክል።

የትምህርቱ ዝርዝር

በሦስቱ ወንጌላት መካከል ያለው ግንኙነት

ዓላማ 1 በሦስቱ ወንጌላት (የማቴዎስ፣ በማርቆስና በሉቃስ) መካከል ያለው ግንኙነት ምን እንደሚመስል ለማወቅ።

የኢየሱስን ታሪክ በተጠናከረ መልኩ በማቅረብ ረገድ አራቱም ወንጌላት እንደ ዓይነት የሆነ መንገድ እንደሚከተሉ ባለፈው ክፍል ትምህርት ተመልክተናል። ቢሆንም ከየሐንስ ወንጌል ይልቅ ማቴዎስ ማርቆስና ሉቃስ የኢየሱስን የሐይወት ታሪክ በማቅረብ ረገድ በጣም ይመሳሰላሉ። በዚህ ምክንያት ሲኖፕቲክ ወንጌላት የሚል ስም ተሰጥቶአቸዋል። ሲኖፕቲክ የሚለው ቃል የግሪክ ቃል ሲሆን ትርጉሙም ተመሳሳይ ከመሆኑ የተነሣ “በእንደ ላይ የሚታይ” ማለት ነው። በእነዚህም እነዚህን ሦስቱን ወንጌላት በአማርኛችን “ተመሳሳይ ወንጌላት” ብለን እንጠራቸዋለን።

- (1). በማቴ 8:1-4፣ በማር 1:40-45 እና በሉቃ 5:12-16 ላይ የተጻፈውን በጥንቃቄ ካነበብክ በኋላ፣ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልስ በማስታወሻ ደብተርህ ላይ ጻፍ።

ሀ. ባነበብካቸው በእያንዳንዱ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል ውስጥ ለምጻሙ ለኢየሱስ የተናገረው ምን ነበር?

ለ. ኢየሱስ ምን ሲል መለስ?

ሐ. ኢየሱስ ለለምጻሙ ምን እንዲያደርግ ነገረው?

እንደዚሁ የተመሳሳይነት ሁኔታን የሚያሳዩ ሌሎች ምንባቦች ቢኖሩም፣ ይዘታቸውን በጥንቃቄ በንመለከት ከዚህ በታች የተዘረዘሩት ማስረጃዎች ሲታዩ ወንጌላቱ አንዱ የሌላው ቅጂ ብቻ እንዳልሆኑ መረዳት እንችላለን።

1. በማርቆስ ወንጌል ውስጥ የሚገኘው በሙሉ በማቴዎስና በሉቃስ ወንጌል ስፍራ ይገኛል ለማለት ይቻላል።
2. በማርቆስ ወንጌል የማይገኝ 200 ጥቅሶች ያህል በማቴዎስና በሉቃስ ውስጥ ይገኛሉ።
3. የማቴዎስ ወንጌል እንደ-ሦስተኛው ከሌላው የማይገጥም የራሱ የሆነ ይዘት አለው።
4. የሉቃስ ወንጌል ግማሹ ያህል የራሱ የሆነ ከሌላው የማይገጥም ይዘት አለው።

በወንጌላቱ መካከል ለሰሚታየው እንዲህ ዓይነት ግንኙነት የተለያየ ማብራሪያ ቢሰጥም ከሁሉም ደብልጥ ተቀባይነት ያላቸው ግን ከዚህ በታች የተዘረዘሩት ናቸው።

1. ከመጀመሪያው እንስቶ በቤተክርስቲያን ስለ ኢየሱስ ሕይወትና አዳኝነት የተጠናቀረ “ከረግማ” የተባለ ሠነድ ነበረ። ይህም በስብከት መልክ የተጠናቀረ ሠነድ ሐዋርያት ያውጁት ወይም ይመሰክሩት የነበረው ዋና መልእክት ነበር (ዮሐዋ. 2:22-24፤ 13:23-33) እና 1ቆሮ 15:1-11)።
2. የማርቆስ ወንጌል የተጻፈው ከዚህ መሠረታዊ የሕይወት ታሪክ ሠነድ ነው። ጸሐፊውም ሐዋርያትን ደኅና እድርጎ የሚያውቅና ከቤተ ክርስቲያን ጀማሪ እንስቶ አብሮ ከነበረ ሰው ጋር የቅርብ ግንኙነት ነበረው።
3. የማቴዎስ ወንጌልም ይህንን የሕይወት ታሪክ ሠነድ የሚያካትት ሲሆን፤ በዚሁ ላይ ማቴዎስ የጻፈው ለራሱ ዓላማ እንደሚመቸው ኢየሱስ ያስተማራቸውንና በማበታተሻው ላይ ያስፈራቸውን ትምህርቶች እንዲሁም ሌሎችንም በአንድነት በማቀናጀት ነው።
4. የሉቃስ ወንጌልም ከዚህ መሠረታዊ የሕይወት ታሪክ ሠነድ በመነሣት የራሱ የምርምር ውጤት የሆነውን፤ በማቴዎስና በማርቆስ ወንጌል ያልተጻፉትን የኢየሱስን ተዓምራቶችና ምሳሌዎች አክሱበታል። ሉቃስ መረጃዎቹን በቀጥታ የሰበሰበው ኢየሱስ ሲያስተምር ከሰውትና የእርሱን ተዓምራቶች ከተለማመዱትና የዓይን ምስክር ከነበሩት ሰዎች ሊሆን ይችላል።

ለንዝረው የማይገባን ሌላው ነገር ደግሞ የወንጌል ጸሐፊዎች ወንጌላትን የጻፉት በእግዚአብሔር መንፈስ ተመርተው መሆኑን ነው። ምን መጨመር እንዳለባቸውና በምን ዓይነት ስልት ማስቀመጥ እንዳለባቸው የረዳቸውና የመራቸው የእግዚአብሔር መንፈስ ነው። እግዚአብሔር በእነዚህ ጸሐፊዎች በኩል ሕዝታችንን በእኛ እንዳይርስ እንዳይረገ እምነት ሊኖረንም ይገባል።

- (2). “ተመሳሳይ ወንጌላት” ተብለው በሚጠሩት በማቴዎስ፣ በማርቆስና በሉቃስ መካከል ያለውን ግንኙነት በትክክል የሚገልጸውን ፊደሉን በመክበብ አመልክት፡-
- ሀ. እያንዳንዱ የወንጌል ጸሐፊ ያቀረበው እንደራሱ አመለካከት መሠረታዊ የሆኑ እውነቶችን ነው።
- ለ. የወንጌል ጸሐፊዎች አንድ የሆነ መንገድ ለመከተል ምንም ያደረጉት ጥረት ባለመኖሩ የወንጌላቱ ተመሳሳይነት እንደ አጋጣሚ የተገኘ ነው።
- ሐ. አምሳያ ወንጌላት ተብለው በሚጠሩት መካከል ተመሳሳይነት ሊኖር የቻለው በራሳቸው የበለጠ መረጃ ማግኘት ስላልቻሉና አንዱ ከሌላው በመቅዳት ነበር።

መ. ማቴዎስና ሉቃስ በማርቆስ ወንጌል የሰፈሩትን ስለ ክርስቶስ መሠረታዊ የሆኑ አውነቶችን አስፍረዋል። ማቴዎስና ሉቃስ የራሳቸው ይዘት የሆነውን የምርምር ውጤት አስፍረዋል።

ማቴዎስ የመስሁ-ንጉሥ
ወንጌል

ዓለማ 2 የማቴዎስ ወንጌልን ጸሐፊ፣ የወንጌሉን ትኩረትና እከፋፈል
እንደዚሁም ልዩ ባሕርያቱን ለመረዳት

የማቴዎስ ወንጌል በብሉይና በአዲስ ኪዳን መካከል ተገቢውን መገናኛ በማበርከት እንደ መሸጋገሪያ ድልድይ በመሆን የመጀመሪያው መጽሐፍ በመሆኑ ተገቢውን ስፍራ ይዟል ማለት ይቻላል።

የወንጌሉ ጸሐፊ

ወንጌሉ የተጻፈው ቀራጭ በነበረው በማቴዎስ ሲሆን፤ እርሱም ከአስራ ሁለቱ የኢየሱስ ክርስቶስ ደቀ መዛሙርት አንዱ ነበር (ማቴ 9:9-13)። ማቴዎስ ወንጌሉን የጻፈው ከ50-70 ዓ.ም ባለው መካከል ባይሆን አይቀርም።

የወንጌሉ ትኩረት

የማቴዎስ ወንጌል የሚያተኩረው የኢየሱስን ማንነት በመግለጽና ኢየሱስ ባስተማራቸው ትምህርቶች ላይ ነው። በዚህ መጽሐፍ ከ60 ጊዜ በላይ ኢየሱስ የብሉይ ኪዳን ትንቢቶች ፍጻሜ እንደሆነ ተጠቅሷል። የተጠቀሰውም የዳዊት ዘር፣ የእግዚአብሔር ልጅ፣ የአይሁድ ንጉሥና ሲጠበቅ የነበረው መሲሕ እንደሆነ ነው። በማቴዎስ ወንጌል ኢየሱስ የተገለጠው እንደ ሌላ ነቢይ ወይም እስተማሪ ሳይሆን፣ አንድ ቀን ምስማማዊ ክብሩ በዙፋን ላይ ሆኖ በዓለም መጨረሻ የሚፈርድ የእግዚአብሔር ልጅ እንደሆነ ነው (ማቴ 16:13-20፤25:31-32)። በማቴዎስ ወንጌል የተሰጠው ልዩ ትኩረት ኢየሱስ ነብያት የተነበዩለትና አይሁዶች የሚጠበቁት መሲሕ እንደሆነ ጠቃሚ ማሰራጫ ነው። እንዲሁም የተለወጠ ለአካባቢ ስለ ኢየሱስ ክርስቶስ አገልግሎት ሙሉ መረዳት እንዲያገኙ ይረዳል።

- (3). ከዚህ በታች የተዘረዘሩትን የብሉይ ኪዳን ትንቢቶች በኢየሱስ ሕይወት እንደ ተፈጸሙ የሚናገሩትን ከማቴዎስ ወንጌል ውስጥ ካነበቡህ በኋላ እያንዳንዱ የሚሰጡትን መግለጫ በማስታወሻ ደብተርህ ላይ አስፍር።

U. 1:23

W, 8:17

0. 2:6

4. 12:18-21

ኢየሱስ መሲሕ መሆኑን ጠበቅ አድርጎ ከማቅረቡም በተጨማሪ የመጽሐፉ ክፈል የሚያተኩረው ኢየሱስ በእስተማራቸው ትምህርቶች ላይ ነው። ኢየሱስ በብዙ የተለያዩ ርዕሶች ላይ የሰጠውን ትምህርት ማቴዎስ በወንጌሉ አስፍሯል። ወንጌሉን የሚደመድመው ታላቁ ተልእኮ ተብሎ በሚጠራው፣ “እንግዲህ ሂዱና አሕዛብን ሁሉ ... እያስተማራችኋቸው ደቀ መዛሙርት አድርጓቸው” በሚለው ኢየሱስ ራሱ ለደቀ መዛሙርቱ በሰጠው ትእዛዝ ነው (ማቴ 28:19-20)።

(4). የማቴዎስ ወንጌል ኢየሱስ ባስተማራቸው ትምህርቶች ላይ ማተኮሩን የሚያሳይ ማሰራጀት በማስታወሻ ደብተርህ ላይ አስፍር።

የወንጌሉ ልዩ ባሕርያት

የማቴዎስ ወንጌል የብሉይ ኪዳን ትንቢቶች በኢየሱስ ሕይወት በመፈጸማቸውና ባስተማራቸው ትምህርቶች ላይ ከማተኮሩም በተጨማሪ የወንጌሉ ልዩ መለያ የሆኑ ሌሎች ነገሮችንም እናገኛለን።

ስለ ንጉሥነቱና ስለመንግሥቱ የተሰጠ ትኩረት

የማቴዎስ ወንጌል ስለ ኢየሱስ ንጉሥነትና ስለ መንግሥቱ ልዩ ትኩረት በመስጠት፣ ኢየሱስን ከመጀመሪያው እንሥቶ የሚያቀርበው ከአይሁድ ቤተሰብ የንጉሥ ዳዊት ልጅ አድርጎ ነው (1:1, 3)። ኢየሱስ እንደ ተወለደ አርሱን ፍለጋ የመጡት ጠቢባን ያቀረቡት ጥያቄ፡ “የተወለደው የአይሁድ ንጉሥ ወዴት ነው” በማለት ነበር? (2:1-2)። ኢየሱስም በእገልግሎቱ ዘመን ስለ ራሱ መንግሥት ብዙ ጊዜ ተናግሯል (16:28)። “የእግዚአብሔር መንግሥት” ወይም “መንግሥተ በማይ” የሚለው ቃል ወደ 38 ጊዜ በማቴዎስ ወንጌል ተጠቅሶ እናገኛለን። ከሶቅለቱ አንድ ሳምንት በፊት በዘካ 9:9 ላይ የተጻፈውን ትንቢት በመፈጸም ኢየሱስ ወደ ኢየሩሳሌም የገባው እንደ ንጉሥ ሆኖ ነበር (ማቴ 21:1-11)።

ምንም እንኳን አይሁድ የእርሱን ንጉሥነት ባይቀበሉም፣ ንጉሥነቱን ሌሎች ተቀብለውታል። የምትለቃይ ልጅዋን እንዲፈውስላት ወደ ኢየሱስ የመጣቸው ከነፃናዊት ሴት የጠራቸው፡ “የዳዊት ልጅ ሆይ” በማለት በንጉሣዊ ማዕረግ ነበር (ማቴ 15:22)። ኢየሱስ በሞተበት መስቀል ላይ ጲሳጦስ ያበፈረው ቃል፡ “ይህ ኢየሱስ የአይሁድ ንጉሥ ነው” የሚል ነበር (ማቴ 27:37)።

ለአሕዛብ የተሰጠ ትኩረት

የማቴዎስ ለአሕዛብ የነበረውን ዝንባሌና ይዘት የሚያሳይ ማረጋገጫ በወንጌሉ እስፍሯል። ለምሳሌ በማቴ 1:5 ላይ ረዓብና ሩት ከአሕዛብ ወገን መጠቀሳቸው፣ በማቴ 2:1-2 ላይ ስለ ለብዓስገል መናገሩ፣ በማቴ 21:43 የእግዚአብሔር መንግሥት ፍሬዋን ለሚያፈሩ አሕዛብ እንደምትሰጥ መግለጹ፣ እንደዚሁም በማቴ 28:19 ላይ፡ “አሕዛብን ሁሉ ... እያስተማራችኋቸው ደቀ መዛሙርት አድርጓቸው” በሚለው ቃል ወንጌሉን መደም ደሙ ማቴዎስ ለአሕዛብ ምን ይህል ትኩረት እንደሰጠ የሚያሰረዳ ነው።

የቤተክርስቲያን መጠቀስ

ከእራቱ ወንጌላት መካከል ቤተክርስቲያን የሚለው ቃል የሚገኘው በማቴዎስ ወንጌል ብቻ ነው። በመጀመሪያ አንድ ጊዜ ብቻ የተጠቀሰው በማቴ 16:18 ላይ ሲሆን፣ በማቴ 18:17 ላይ ደግሞ ቤተክርስቲያን የሚለው ቃል ሁለት ጊዜ ተጠቅሶ እናገኛለን።

ሌሎች የተለዩ ሁኔታዎች

የማቴዎስ ወንጌል በሌሎች ወንጌላት ያልተጠቀሱ ዘጠኝ ድርጊቶች፣ እሥር ምሳሌዎችና ሦስት ተፃምራቶች አስፍሯል። ለምሳሌ ያህል፡ በማቴ 11:20-24 የተጠቀሰው የዮሴፍ ራዕይ፣ በ9:32-33 ላይ የተጠቀሰው ጋኔን ያደረሰት ዲዳ ሰው መፈወስ፣ በ13:24-30 ላይ በስንዴው መካከል ስለተዘረው አንክርዳድ የሚናገረው እንደዚሁም በ25:14-30 ላይ የተጠቀሰውን እንዲነግሩበት ስለተሰጠው መከሊት የሚያካትት ነው።

5. በማቴዎስ ወንጌል የሚገኙ ሦስት ልዩ ባሕርያትን በማስታወሻ ደብተርህ ላይ በመግለጽ ለእያንዳንዱ የሚሆን ማሰራጀት ሰጥ።

የማቴዎስ ወንጌል ይዘት

የማቴዎስ ወንጌል በይዘቱ ሁለት ዋና ዋና ነገሮችን ያዘለ ሲሆን፣ ከነዚህም አንደኛው በኢየሱስ ሕይወት በተፈጸሙ ድርጊቶች ላይ የሚያተኩር ሲሆን ሌላው ደግሞ ኢየሱስ ባስተማራቸው ትምህርቶች ላይ የሚያተኩር ነው። ልዩነታቸው ይበልጥ ግልፅ እንዲሆን ማቴዎስ ሁለቱንም በሚመለከት የተወሰኑ ሀረጎችን ይጋግማል።

ድርጊቶችና ትምህርቶች

በሁለተኛው ክፍለ ትምህርት ላይ እንደተመለከትነው፣ በኢየሱስ ሕይወት የተፈጸሙ ድርጊቶች በእራት መሠረታዊ ክፍለ ጊዜያት የሚከፈሉ ናቸው። ይሁን እንጂ በማቴዎስ ወንጌል የተከፈሉት በሁለት መሠረታዊ ክፍሎች ነው። 1) የተቀባይነቱና የተወዳጅነቱ ዘመን ሲሆን፣ (ማቴ 4:17-16:20)

2) ተቀባይነቱና ተወዳጅነቱ አየቀነሰ በመሄድ በሕዝብ ዘንድ ተቀባይነት ያጣበት ዘመን ነው (16:21-27:66)። እነዚህ ሁለቱ ክፍሎች "ከዚያ ዘመን ጀምሮ ኢየሱስ... ጀመረ" በሚል የመግቢያ ሐረግ ይጀምራሉ። እነዚህ ክፍሎች ከተወሰነ ጊዜ በኋላ የኢየሱስ እገልግሎት ደቀመዛሙርቱን በማስልጠን ላይ እያተኮረ መምጣቱን ይጠቁማሉ።

(6). ማቴ 4:17 እና 16:21 እንብብና ኢየሱስ ማድረግ የጀመረውንና ከዚያም ወዲያው የሚከተለውን ሁኔታ በማስታወሻ ደብተርህ ላይ ጻፍ፡

ኢየሱስ ያስተማረባቸው ምንባቦች በማቴዎስ ወንጌል ውስጥ በእምስት ይመደባሉ። እያንዳንዱም ክፍል "ኢየሱስም" እነዚህን ነገሮች በፈጸመ ጊዜ..." በሚል ሐረግ ይደመድማል። ከነዚህ እምስት ርዕስ ክፍሎች በተጨማሪ ሌሎች ሁለት ይገኛሉ። የመጀመሪያው የዮሐንስ ስብከት ሲሆን (3:1-12)፣ ሌላው ደግሞ ታላቁ ተልዕኮ ነው (28:18-20)።

(7). ከዚህ በታች የተዘረዘሩት ጥቅሶች ኢየሱስ ያስተማረባቸውን እምስቱን ርዕስ ክፍሎች የደመደመባቸው ናቸው። ጥቅሶቹን ከመጽሐፍ ቅዱስ ካነበብክ በኋላ ኢየሱስ ምን አድርጎ እንደፈጸመ ከእያንዳንዱ ላይ ተመልክተህ በማስታወሻ ደብተርህ ላይ አስፍር። እስተምሮ የጨረሰው በምን ርዕስ ላይ እንደሆነም እጭር መግለጫ ስጥ።

ሀ. 7:28 ሐ. 13:53 ሠ. 26:1
ለ. 11:1 መ. 19:1

የመጽሐፉ አከፋፈል

ማቴዎስ የመሲሁ ንጉሥ ወንጌል

I. ንጉሡን ማስተዋወቅ _____ 1:1-4:11 እንብብ
የዮሐንስ ስብከት _____ 3:1-12

(8). ጠቢባት ሰዎች ንጉሥ ሄሮድስን የጠየቁት ጥያቄ ምን የሚል ነበር?
II. የንጉሡ መንግሥቱን ማወጅ _____ 4:12-16:20 እንብብ
የተራራው ስብከት _____ 5:1-7:29
ለደቀ መዛሙርቱ የተሰጠ መመሪያ _____ 10:1-42
ምላሴዎች _____ 13:1-52

(9). በማቴ 13 ላይ ኢየሱስ ያብራራው ከምላሴዎቹ የትኞቹን ነው?
III. በንጉሡ ላይ ተቃውሞ ተነሳ _____ 18:21-20:34 እንብብ
የይቅርታ ትርጉም _____ 18:1-35

(10). ኢየሱስ ከፈሪሳውያንና ከሰዱቃውያን ጋር ውይይት ያደረገበትን እያንዳንዱን ምንባብ ጥቀስ።

IV. የንጉሡ ድል ማድረግ _____ 21:1-28:20 እንብብ
ግሳጼና ትንቢት _____ 23:1-25:48
ታላቁ ተልእኮ _____ 28 18-20

(11). ኢየሱስ ከጥያቄዎቹ አንዱን ከጠየቀ በኋላ ከዚያን ቀን እንሥቶ ማንም ጥያቄ እንዳልጠየቀው መጽሐፍ ቅዱስ ይናገራል። ጥያቄውን ከገሰጸህ በኋላ የሚገኝበትንም ስፍራ አመልክት።

(12). ከዚህ በታች ላሉት ጥያቄዎች ተስማሚ መልስ በመስጠት በማስታወሻ ደብተርህ ላይ አስፍር።

- የሀ. የማቴዎስ ወንጌል ሰሰ ኢየሱስ ሕይወት የዓይን ምስክር ትረካ የሆነበት ምክንያት ለምንድን ነው?
- ለ. የማቴዎስ ወንጌል ይዘት አከፋፈል በሁለት ነገሮች ላይ የተመሠረተ ነው። እነዚህ ሁለት ነገሮች ምንና ምን ናቸው?
- ሐ. በማቴዎስ ወንጌል ትኩረት የተሰጣቸው ኅልተው የሚታዩ እምስት ነገሮች ምንድን ናቸው?
- መ. አራት ክፍል ያለውን የማቴዎስ ወንጌልን አከፋፈል ካነበብክ በኋላ የነዚህን አራት ክፍሎች ርዕስና የሚገኙበትን ምዕራፎችና ቁጥሮችን እመልክት።

የማቴዎስ ወንጌልን ስናነብ ኢየሱስ ምን ዓይነት ድል አድራጊ የነበር ንጉሥ እንደሆነ እንረዳለን። ስይጣን ቢፈትነውም ሲያሸንፈው አልቻለም። ጠላቶቹም ሊቋቋሙት አልቻሉም። ሞትም ሊያሸንፈውና ሊያግደው አልቻለም። የእርሱን ንጉሥነት ፈጽሞ ልንጠራጠር እንችልም። እርሱ በልባችን እንዲነግሥ በመጋባቱ፣ ከሌላ ነገር ይልቅ እስቀድመን የእርሱን መንግሥት እንሻ።

ማርቆስ የእገልጋዩ ወንጌል

ዓላማ 3 የወንጌሉን ጸሐፊ፣ የወንጌሉን ትኩረትና አከፋፈል እንዲሁም በወንጌሉ የሚታዩትን ልዩ ባሕርያት ለመግለጽ

በሁለተኛው ክፍል ትምህርት ላይ እንደተመለከትነው የማርቆስ ወንጌል የሚያተኩረው ጋይል በተሞላው የኢየሱስ እገልግሎት ላይ ነው። ማርቆስ በመንፈስ ቅዱስ ተሞልቶ ክርስቶስ የአግዚአብሔር እገልጋይ ሆኖ በትጋት እንደት ተልእኮውን አንጻክናውን ያሳያል። የማርቆስን ወንጌል ስናጠና የጸሐፊውን ማንነት የወንጌሉን ይዘት፣ ትኩረትና ኅልተው የሚታዩ የተሰዩ ነገሮችን ጭምር እናጠናለን።

የወንጌሉ ጸሐፊ

የማርቆስ ወንጌል ጸሐፊ ከጳውሎስና ከበርናባስ ጋር በመጀመሪያው የወንጌል ዝቅታው አብሮ የነበረው ወጣቱ የሐንስ ማርቆስ አንደኛው አዲስ ኪዳንን ባጠኑ ሰዎች መካከል ጠቅላላ ስምምነት አለ (የሐዋ 13:13)። ማርቆስ ሮማዊ ስሙ ሲሆን የሐንስ የአይሁድ ስሙ አንደኛው ይነገራል። የበርናባስ የወንድሙ ልጅ ስለ ነበር በርናባስ አንቱ ነበር (ቆላ 4:10)፤ የጴጥሮስም የቅርብ ተባባሪ ነበር (1ጴጥ 5:13)። የማርቆስ ወንጌል የዓይን ምስክር ከነበረው ከጴጥሮስና ማርቆስ ራሱ የተመለከታቸውና የሰማቸውን ድርጊቶች ያካተተ ነው።

የወንጌሉ ትኩረት

የማርቆስ ወንጌል ትኩረት የሰጠው ጌታ ኢየሱስ በተግባር ላከናወናቸው ድርጊቶች ነው። እንደ እግዚአብሔር ልጅ በትጋት ያከናወናቸውን ተግባሮችና ያበረከተውን አገልግሎት ስሮማውያን አስተሳሰብ አንደሚበጅ አድርጎ በሚገባ አስፍሯል (ማር 11)። የሉቃስ ወንጌል በርዝመቱ ከማርቆስ ወንጌል አጥፍ የሚያህል ሲሆን ወደ ሃያ ታምራቶችን ብቻ ሲጠቅስ፤ ማርቆስ በአጭር ወንጌሉ 18ቱን ተአምራቶች ይጠቅሳል። ይህም የሚያመለክተው ማርቆስ በተግባር ለታዩት ስዊድስ ድርጊቶች ምን ያህል ትኩረት አንደስጠ ነው።

በተጨማሪም ማርቆስ ጌታ ኢየሱስ የመጣበትን ተልእኮ በታማኝነትና በቆራጥነት ያከናውን አንደነበር ያሳያል። ከጊዜ ወደ ጊዜ ስለተሰያዩ ነገሮች እንዲያገነግላቸው ብዙ ሰዎች ይከቡት ነበር። (3፡7-12፤ 20-21፤ 4፡1-2፤ 5፡21-34፤ 6፡30-44፤ 53-56፤ 8፡1-13) “ወዲያውም” የሚሰው ቃል በማቴዎስ ወንጌል 7 ጊዜ፤ በሉቃስ ወንጌል ደግሞ 1 ጊዜ ብቻ ሲጠቀስ፤ በማርቆስ ወንጌል ግን ወደ 42 ጊዜ ያህል ተጠቅሷል። ይህም የሚያመለክተው ጌታ ኢየሱስ በአገልግሎት ሕይወቱ ወደ ታለመስት ዓላማና ግብ እየገነገለ አንደነበርና ከእንዱ ድርጊት ወደ ሌላው ስመሸጋገር ይፈጥን አንደነበር ነው። በማር 10:45 ላይ ስደቀ መዛሙርቱ አንደተናገረው፡- “የሰው ልጅ ሊያገለግልና ነፍሱን ለብዙዎች ቤዛ ሊሰጥ እንጂ እንዲያገለግሉት አልመጣም።”

(13). ከዚህ በታች የተዘረዘሩት ዐረፍተ ነገሮች ስለ ማርቆስ ወንጌል የሚገልጡ ናቸው። በኢየሱስ የትጋት አገልግሎት ሕይወት ላይ ትኩረት የሚሰጠውን ፊደሉን በመክበብ አመልክት።

- ሀ. ከማቴዎስና ከሉቃስ ወንጌል በርዝመት የሚያጥር ነው።
- ለ. የኢየሱስን የቤተሰብ ታሪክ በግርዝር አይተርክም።
- ሐ. ከሉቃስ ወንጌል ይልቅ ብዙ ስፍራ የሰጠው ስለ ኢየሱስ ተዓምራቶች በመናገር ነው።

መ. በሐዋርያት ስለ ተሰበኩት ስለ ኢየሱስ ሕይወትና ትምህርቶች ታሪካዊ ማሰረጃዎችን የሚገልጽ ነው።

የወንጌሉ ልዩ ባሕርያት

ጣዕም ያለው ያጸጸፍ ስልት

የማርቆስ ወንጌል ከሌሎች ወንጌላት አጭር ቢሆንም፤ ከሌሎች ወንጌላት ለየት የሚያደርገው ብዙ ነገሮችን ይዟል። ሕይወትና ጣዕም ባለው የአጸጸፍ ስልቱ ያለፉ ድርጊቶችን በሚጽፍበት ጊዜ አሁን አንደተፈጸሙ አድርጎ በማቅረብ ስለንባብያን ጣዕም እንዲሰጡ ያደርጋል። ይህም ብቻ ሳይሆን ድርጊቶችንና ሰዎችን በሥዕላዊ መንገድ የመግለጽና የማብራራት ስልትም ይጠቀማል (ማር 5:39-43:39)።

14. ከዚህ በታች የተዘረዘሩትን ጥቅሶች ከማርቆስ ወንጌል ካነበብክ በኋላ ስለእያንዳንዱ ሰው ወይም ነገሮች ማርቆስ የሚሰጠውን መግለጫና ማብራሪያ ለምሳሌ ቀለማቸው፣ ቁጥራቸው፣ እድሜያቸው፣ ድርጊታቸው ንጽ የመሳሰሉትን በማስታወሻ ደብተርህ ላይ አስፍር።

- ሀ. ማር 5:39-43 ልጅፈ
- ለ. ማር 6:39 ሣሩ
- ሐ. ማር 8:12 ኢየሱስ

- መ. ማር 10:49-50 እውሩ
- ሠ. ማር 16:4-5 ጌልማስው

ሮማውያንን የሚለቡ መግለጫዎች

ስለ ማርቆስ ወንጌል አንዳንድ ልዩ ሁኔታዎች እንደሚያመለክቱት ይህ ወንጌል በመጀመሪያ የተሰራጨው በሮም እካባቢ ሳይሆን አይቀርም። ስምሳሌ ያህል የአሌክሳንድሪያና የሩፍስ አባት፤ የቀራናው ለምያን፤ የክርስቶስን መስቀል የተሸከመው ሰው የተጠቀሰው በማርቆስ ወንጌል ብቻ ሊሆን ሐዋርያው ጳውሎስ ወደ ሮሜ ሰዎች በጸፈው መልእክቱ በ16:13 ላይ ስለተጠቀሰው ታዋቂነቱ በሮማውያን ዘንድ ብቻ ሳይሆን አይቀርም (ማር 15:21)። ማርቆስ “ቤተ መንግሥት” የሚለውን ለመግለጽ “ፕራይቶሪየም” በሚለው ሮማውያን በሚጠቀሙበት በላቲን ቋንቋ የተጠቀመው የሮማውያን አንባቢዎቹን ስሜት ለመሳብና እነርሱ በሚገባቸው መንገድ ስመግለጽ ነው (ማር 15:16)።

የወንጌሉ ጠቃሚነት

ማርቆስ ወንጌሉን የሚጀምረው፡- “የእግዚአብሔር ልጅ የኢየሱስ ክርስቶስ የወንጌል መጀመሪያ በማለት ነው (ማር 1:1)። እንደ ማርቆስ አባባል ኢየሱስ የሰበከው የወንጌልን መልእክት ነበር (ማር 1:14-15)። ሰው ሕይወቱን መሥዋዕት አድርጎ ሊሰጥለት እስኪገባ ድረስ፤ የወንጌሉ

መልእክት በጣም አስፈላጊ ነበር (ማር 8:35-10:29)። የወንጌሉ መልእክት በመላው ዓለም ሊታወጅ የሚገባው መልእክት ነው (ማር 13:10፤ 14:9)።

የማርቆስ ወንጌል ይዘት

ማርቆስ የክርስቶስን የሕይወት ታሪክ በሚፅፍበት ጊዜ ክርስቶስ ይህን እደረገ ከማለት ይልቅ እውነታዎቹና የተዘገቡት ድርጊቶች በራሳቸው እንዲናገሩ መርጧል። ኢየሱስ ወዲያው ወዲያው እንደሚያደርግ ስዕላዊ መግለጫን በመስጠት ጠለቅ ያሉ ክፍሎችን በደንብ ገልጿል። ዘገባው አጭር ቢሆንም ሁሉም ጠቃሚ ነገሮች እንዳሉትና ቀደም ብሎ እንደተጠቀሰው ብዙ ዝርዝሮችን ያካተተ ነው፤ ይህም የዓይን ምስክር ዘገባ እንደሆነ ያሳያል።

ከዚህ በታች የተዘረዘረውን ርዕስ ጉዳይ በመከተል የማርቆስ ወንጌልን ካነበብክ በኋላ ለቀረቡት የጥናት ጥያቄዎች መልሱን በማስታወሻ ደብተርህ ላይ አስፍር።

የመጽሐፉ አከፋፈል

ማርቆስ የአገልጋዩ ወንጌል

I. አገልጋዩን ማስተዋወቅ _____ 1:1-13 አንብብ

(15). መጥምቁ ዮሐንስ ኢየሱስ ምን እንደሚያደርግ ተናገረ?

II. አገልጋዩ የሚያከናውነው ተግባር _____ 1:14-7:23 አንብብ

(16). ከዚህ በታች የተዘረዘሩትን ከማርቆስ ወንጌል ካነበብክ በኋላ፣ ሕዝቡ ወይም ደቀ መዛሙርቱ ምን ምላሽ እንዲሰጡ በማስታወሻ ደብተርህ ላይ አስፍር።

ሀ. 1:21-27 ለ. 2:1-12 ሐ. 4:35-41 መ. 6:1-3

III. አገልጋዩ የደረሰበት ተቃውሞ _____ 7:24-10:52 አንብብ

(17). ኢየሱስ በለ ሞቱ ለደቀ መዛሙርቱ የተናገረውን ከነዚህ ምዕራፎች ለቅመህ በማውጣት በለዚሁ የእነርሱን ምላሽ በአጭሩ ግሰጽ።

IV. አገልጋዩ ሥራውን እጠናቀቅ _____ 11:1-16:20 አንብብ

(18). ኢየሱስ በተያዘበት ወቅት ሀ) በሊቀ ካህናቱ ሰ) በጳጳሱ ሰበራሱ ማንነት የቀረበለትን ጥያቄዎች በመጥቀስ፣ ለእያንዳንዱ ጥያቄ ኢየሱስ የበጠውን መልስ ጻፍ።

የማርቆስ ወንጌል የሚያሳየን ኢየሱስ እንዴት የእግዚአብሔር ታማኝና ታዋቂ አገልጋይ እንደነበረ ነው። በዚህም ምክንያት እግዚአብሔር ከፍ እንዳደረገውና ከስምም ሁሉ በላይ የሆነ ስም እንደሰጠው በፈሊ 2:9-11 ላይ ይነግረናል። እኛም እንደዚሁ በአገልግሎታችን ታማኞችና ታዋቂዎች ከሆንን እግዚአብሔር እንደሚያከብረን ጌታ ኢየሱስ ራሱ በዮሐ 12:26 ላይ ሲናገር “የሚያገባልኝ ቢኖር ይከተለኝ፤ እኔ ባለሁበት አገልጋዬ ደግሞ በዚያ ይሆናል፤ የሚያገለግለኝ ቢኖር አብ ያከብረዋል” ይላል።

(19). በለማርቆስ ወንጌል የሚጠይቁ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልስ በማስታወሻ ደብተርህ ላይ አስፍር፤

ሀ. ዮሐንስ ማርቆስ ከጴጥሮስ፣ ከጳውሎስና ከበርናባስ ጋር ምን ግንኙነት እንደነበረው ግለጽ።

ለ. የማርቆስ ወንጌል ያተኮረው በኢየሱስ አገልግሎት ላይ መሆኑን የሚገልጹ ሁለት ነገሮችን ጻፍ።

ሐ. የማርቆስ ወንጌል የተከፈለበትን አራት ዋና ክፍሎች ለማመልከት ርዕሶቹን፣ የምዕራፎቹንና የጥቅሶቹን ቁጥር ጻፍ።

መ. የማርቆስን ወንጌል ልዩ ባሕርያት የሚገልጹ ሁለት ነገሮች በምሳሌ ደግረህ እቅርብ።

የመከራ ፈተና

እውነት - ሐሰት፡ እውነት የሆነውን መግለጫ ከፊት ለፊት ያለውን ቁጥር በመክበብ አመልክት።

1. በተመሳሳይ ወንጌላት መካከል ያለው ተመሳሳይነት ክጥንት ጀምሮ ስለ ኢየሱስ ሕይወትና ትምህርቶች የተሰባሰበ ስነድ መኖሩን ያመለክታል።
2. ማቴዎስና ሉቃስ በማርቆስ ወንጌል የሚገኘውን መሠረታዊ ካሪማ በወንጌላቸው አይጨምሩትም።
3. ማቴዎስና ማርቆስ በሉቃስ ወንጌል የማይገኙ ወደ 200 ያህል ጥቅሶችን በጋራ አስፍረዋል።
4. የማቴዎስ ወንጌል ከግማሽ በላይ የሚሆነው ኢየሱስ ያስተማራቸውን ትምህርቶች የያዘ ነው።
5. የማቴዎስ ወንጌል እንደሚያመለክተው አብዛኞቹ አይሁዶች የኢየሱስን ንጉሥነት ተረድተዋል።
6. በማቴዎስ ወንጌል ኢየሱስ ያስተማራቸው ትምህርቶች በአምስት ዋና ዋና ክፍሎች ተከፍለው ተቀምጠዋል።
7. የማርቆስ ወንጌል ማርቆስ በደንብ የሚያውቀውንና የዓይን ምስክር የነበረውን ኤፕሮስን በመወከል የሚገልጽ ይመስላል።
8. ማርቆስ ያተኮረው በኢየሱስ አገልግሎት ላይ በመሆኑ ኢየሱስ ያስተማራቸውን ትምህርቶች በወንጌሉ አላስፈረም።
9. የማርቆስ ወንጌልን ልዩ የሚያደርገው አንደኛው ባህሪ ከ25 በላይ የሆኑ የተዓምራቶች ገለጻ ማስፈሩ ነው።
10. የማርቆስ ወንጌል የዓይን ምስክሮች ምስክርነት መሆኑን የሚያመለክት ብዙ ጠለቅ ያሉ ዝርዝሮችን ይሰጣል።

ምርጫ፡- ከፊት ለፊት ያለውን ፊደል በመክበብ ትክክለኛውን መልስ አመልክት።

11. ማቴዎስ፣ ማርቆስና ሉቃስ ተመሳሳይ ወንጌላት ወይም “ሲፕፕቲክ ወንጌላት” የተባሉበት ምክንያት፡-

ሀ. ኢየሱስ ላስተማራቸው ትምህርቶች ከፍተኛውን ስፍራ በመስጠታቸው
ለ. ለተለያዩ አንባቢያን እንዲሆኑ ታስበው በመዘጋጀታቸው
ሐ. ስለ ኢየሱስ ሕይወት በመተረክ እንድ ዓይነት የሆነ መሠረታዊ መንገድ ስለሚከተሉ
መ. በኢየሱስ ደቀ መዛሙርት ስለተጻፉ

12. የማቴዎስ ወንጌል በብሉይና በአዲስ ኪዳን መካከል ጥሩ መሸጋገሪያ ድልድይ ሊሆን የቻለበት ዋና ምክንያት፡-

ሀ. የብሉይ ኪዳን ትንቢቶች በኢየሱስ እንዴት እንደተፈጸሙ ስለሚናገር
ለ. የመጥምቁ ዮሐንስን ስብከት ስለያዘ

ሐ. የኢየሱስን ምሳሌዎችና ተዓምራቶች ስላስፈረ

መ. ኢየሱስ በሃዘኔታ ሰብዙ ሰዎች እንዴት እንዳገለገለ ስለሚገልጽ

አዛምድ፡- በባዶው ስፍራ ቁጥሩን በመመላት የወንጌሉን ስም አመልክት።

- 1) ማቴዎስ
- 2) ማርቆስ

ሀ. በመጀመሪያው የወንጌል ጉዞአቸው ላይ ከእውሉስና ከበርናባስ ጋር በሄደ ሰው የተጻፈ

ለ. ስለ ኢየሱስ የትውልድ ሀረግ ሲናገር የሁለት አሕዛብ ሴቶችን ስም ያሰፈረ

ሐ. በኢየሱስ ንጉሥነትና መንግሥት ላይ ያተኮረ

መ. ከሌሎቹ ወንጌላት አብልጦ “ወዲያው” የሚሰውን ቃል የተጠቀመ

ሠ. በሮም ቤተ ክርስቲያን አባል የነበረውን “ሩፎስ” የተባለውን የጠቀሰ

አጭር መልስ፡- ከዚህ በታች ያሉትን ጥያቄዎች በአጭሩ መልስ

14. ማቴዎስ ስለ ኢየሱስ ሕይወት “ከዚያ ዘመን ጀምሮ ኢየሱስ...” በማለት የጠቀሳቸው ሁለቱ መሠረታዊ ጊዜያት የትኞቹ ናቸው?
15. ማቴዎስ ለአይሁዶች ልዩ ትኩረት እንደነበረው በምን እንረዳለን?
16. የማርቆስ ወንጌል ለሮማውያን አንባቢያን አስተሳሰብ ተስማማ የሆነው በምን ላይ ስላተኮረ ነው?
17. ማርቆስ የወንጌሉን አስፈላጊነት ለማሳየት ወንጌሉን የሚጀምረው ምን በማለት ነው?

የጥናት ማጠናከሪያ ጥያቄ መልሶች

10. 16:1-4; 19:3-12

1. ሀ. ጌታ ፈቃደኛ ከሆነ ሊያነጻው እንደሚችል ተናገረ።

ለ. ኢየሱስም ፈቃደኛ መሆኑን በመግለጽ እንዲነጻ ነገረው።

ሐ. ኢየሱስ ለማንም እንዳይናገር በመንገር፣ ለምስክርነት ያህል ሄዶ ራሱን ለካህኑ በማሳየት ሙሴ ያዘዘውን የስጦታ መስዋዕት እንዲያቀርብ ነገረው።

11. ዳዊት የራሱን ልጅ እንዴት “ጌታ” ብሎ ሊጠራ እንደሚችል ኢየሱስ ጠየቀ (22:41-46)

2. “ሀ” እና “መ”

12. (በራስህ ቃላት ጻፍ)

ሀ. ጸሐፊው ከኢየሱስ ደቀ መዛሙርት እንዲሁ ስለሆነ
 ለ. በኢየሱስ ሕይወት በተፈጸመ ድርጊቶችና ባስተማራቸው ትምህርቶች
 ሐ. የኢየሱስ መሲሕካት፣ ያስተማራቸው ትምህርቶች የኢየሱስ ንጉሥነትና መንግሥት፣ የቤተ ክርስቲያን መጠቀስና ለእሕዛብ የተሰጠ ስፍራ መ. መልሰህን ለማስተካከል ወደ ትምህርቱ ተመልከት።

3. ሀ. ልደቱ	ሠ. የፈውስ አገልግሎት
ለ. የተወለደበት ስፍራ	ረ. አገልጋይነቱ
ሐ. በናዝሬት መኖሪያው	ሰ. በምሳሌዎች የማስተማር ዘዴው
መ. የመንገድ ጠራጊው ሰራ	ሸ. ወደ እስራኤል የመጣበት ሁኔታ

13. ለ እና ሐ

4. የወንጌሉ ይዘት ከግማሹ በላይ የሚሆነው የተሰጠው ኢየሱስ ያስተማረውን ትምህርት በመጥቀስ ነው።

14. (መልሰህ ከዚህ በታች ካለው ጋር ተመሳሳይ ሊሆን ይገባል)

ሀ. እድሜዎ - አሥራ ሁለት	መ. ድርጊቱ - ልብሱን ጣለ
ለ. ቀለሙ - አረንጓዴ	ሠ. ልብሱና ሁኔታው - ነጭ ልብስ
ሐ. ምላሹ - ቃተተ	ተንጽጽ፤ በቀኝ በኩል ተቀምጦ ነበር።

5. ሦስቱ የማቴዎስ ወንጌል ልዩ ባሕርያት

ሀ. ስለ ኢየሱስ ንጉሥነትና መንግሥት ላይ ማተኮር
 ለ. ለእሕዛብ የሚሰጠው ትኩረት
 ሐ. የቤተ ክርስቲያን መጠቀስ

15. ኢየሱስ በመንፈስ ቅዱስ እንደሚያጠምቅ ተናገረ።

6. የእንተ መልስ። ማቴ 4:17 ላይ ኢየሱስ ንስሐ ግቡ የእግዚአብሔር መንግሥት ቀርባለች እያለ መስበክ ጀመረ። ከዚያም በኋላ የመጀመሪያዎቹን ደቀ መዛሙርት ጠራ። ማቴ 16:21 ላይ ኢየሱስ ወደ ኢየሩሳሌም ይሄድ ዘንድ፣ በዚያም መከራን ይቀበልና ይገደል ዘንድ፣ በሦስተኛው ቀን ከሞት ይነሣ ዘንድ እንደሚገባው ለደቀ መዛሙርቱ ይገልጽላቸው ጀመር። ከዚህም በኋላ ኢየሱስ ጴጥሮስን ገሠጸው፣ የሰው እንጂ የእግዚአብሔር ነገር በሃሳቡ እንደሌለ ነገረው።

16. ሀ. ተገረመ	ለ. ተገርመው፣ እግዚአብሔርን አመስገኑ
ሐ. እጅግም ፈሩ	መ. ተገርመው፣ ተሰናክለዋል።

7. ሀ) “ኢየሱስ ማስተማሩን በፈጸመ ጊዜ” ይላል። ያስተማራቸውም ስለ ብልጥና ሞኝ ቤት ሠሪዎች ነበር።

ለ) “ኢየሱስ ለአሥራ ሁለቱ ደቀ መዛሙርቱ ትእዛዙን ሰጥቶ ከጨረሰ በኋላ” ይላል። ያስተማራቸው ዋጋን ስለመቀበል ነበር።
 ሐ) “ኢየሱስ እነዚህን ምሳሌዎች እንደጨረሰ” ይላል። ስለ መጥፎና ጥሩ የእሣ አይነቶች ስለያዘ መረቡ ነበር ምሳሌ የሰጣቸው።
 መ) “ኢየሱስ ይህን ተናግሮ ከጨረሰ በኋላ” ይላል። ይቅርታ ለማድረግ ያልፈለገው አገልጋይ ምን እንደረሰበት አስተማራቸው።
 ሠ) “ኢየሱስ እነዚህን ነገሮች ተናግሮ ከጨረሰ በኋላ” ይላል። ያስተማራቸውም ፃድቃንና ኃጢአተኞች በመጨረሻው እንዴት እንደሚፈረድባቸው በመግለጥ ነበር።

17. መልሶችህ ከነዚህ ምንባቦች ውስጥ የተገኙ ሊሆን ይገባል

ሀ. 8:31-32 ጴጥሮስ ገሠጸው።
 ለ. 9:30-32 ደቀ መዛሙርቱ የሚላቸው አልገባቸውም እንዳይጠይቁትም ፈሩ።
 ሐ. 10: 32-34 እዚህ ላይ ምን እንደተሰማቸው አልገለፀም።

8. የአይሁድ ንጉሥ የተወለደው የት እንደሆነ ጠየቁት (2:2)።

18. ሀ. እርሱ ክርስቶስ የእግዚአብሔር ልጅ እንደሆነ ሊቀ ካህኑ ጠየቀው፣ ኢየሱስም ነኝ ሲል መሰለ (14:61-62)።
 ለ. የአይሁድ ንጉሥ እንደሆነም ሊሳጠስ በጠየቀው ጊዜም፣ እንደተናገረው እንደሆነ ኢየሱስ መሰለበት (15:2)።

9. ኢየሱስ የዘራውን ምሳሌ (ቁጥር 18-23) እና የእንክርዳዱን ምሳሌ አብራራ (ቁ. 36-43)።

19. በማስታወሻ ደብተርህ ላይ ያስፈርከውን መልስ ትምህርቱን በመመልከት አስተካክል።

ሀ. ዮሐንስ ማርቆስ የጴጥሮስ የቅርብ ተባባሪና የበርናባስ የወንድም ልጅ ሲሆን፣ በመጀመሪያው የወንጌል ጉዞአቸው አብሮ ተጉዞ ነበር።

ለ. ማርቆስ በኢየሱስ አገልግሎት ላይ ያተኮረው የቤተሰቡን ታሪክ ዝርዝሮችን በመተውና ለፈጸማቸው ተዓምራቶች የበልጥ ትኩረት በመስጠት ነው።

ሐ. I. አገልጋይን ማስተዋወቅ	1:1-13
II. አገልጋዩ የሚያከናውነው ተግባር	1:14-7:23
III. አገልጋዩ የደረሰበት ተቃውሞ	7:24-10:52
IV. አገልጋዩ ሥራውን ፈጸመ	11:1-16:20

መ. ሦስቱ የማርቆስ ወንጌል ልዩ ባሕርያት አንኚህ ናቸው። (ሁለቱን መጥቀስ ትችላለህ)

1. ጣዕም ባለው የአጻጻፍ ስልቱ ጉልህና ግልጽ የሆነ ዝርዝሮችን ያቀርባል።
2. ዝርዝሮችን የሚያቀርበውም የሮም አንባቢዎቹን በሚማርክ መንገድ ነው።
3. የወንጌል ጠቃሚነት ላይ ያተኮራል።

4

ትምህርት

የሉቃስና የዮሐንስ ወንጌል

ባለፈው ክፍለ ትምህርታችን ተመሳሳይ ወንጌላት የተባሉትን በመዳሰስ ያላቸውን ግንኙነቶችና ልዩ ትኩረቶች እንደዚሁም ሁኔታዎች ተመልክተናል።

በዚህ ክፍለ ትምህርት ደግሞ በቅርበት የምንመለከተው ሦስተኛውን ተመሳሳይ ወንጌል የሉቃስ ወንጌልን ሲሆን፤ ኢየሱስ በሚወደው በዮሐንስ የተጻፈውን ወንጌልም በማስከተል እንመልከታለን። እነዚህ ሁለቱ ወንጌላትም የራሳቸው የሆነ የአቀራረብ ልዩነት አላቸው። ሉቃስ ኢየሱስን የሚያቀርበው ለአሕዛብ አእምሮ እንደሚሰማማ አድርጎ ሲሆን፤ ዮሐንስ ደግሞ ኢየሱስን የሚያቀርበው ከመጀመሪያ አንሥቶ የነበረ እንደ ዘላለማዊ ቃል አድርጎ ነው። ቢሆንም ሁለቱም ሉቃስና ዮሐንስ ያሳዩት ኢየሱስ የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑንና የሰዎች አዳኝ መሆኑን ነው። የኢየሱስ ዋና ዓላማ በዓለም ላይ ላሉ ሁሉ ደህንነትን ለመስጠት እንደ ሆነ ምንም ጥርጥር የላቸውም።

የክፍለ ትምህርት አከፋፈል

- ለቃሰ:- የእዳኙ ወንጌል
- የሐንሰ:- የእግዚአብሔር ልጅ ወንጌል

የክፍል ትምህርቱ ዓላማዎች

ይህን ክፍል ትምህርት ስትጨርስ ከዚህ በታች የተዘረዘሩትን ማድረግ መቻል አለብህ።

- የሱታስና የዮሐንስ ወንጌል ጸሐፊዎቹን ትኩረታቸውንና ልዩ ሁኔታዎቻቸውን መግለጽ
- የዮሐንስ ወንጌል ተመሳሳይ ወንጌላት ከተባሉት ጋር ግንኙነቱ እንዴት እንደሆነ መግለጽ
- የኢየሱስን ማንነትና የእርሱን ሥራ በጥልቀት መረዳት

የክፍል ትምህርቱ መመሪያዎች

1. የትምህርቱን ዝርዝር በሚገባ በማጥናት ለጥናቱ ማጠናከሪያ የተሰጡትን ጥያቄዎች ከመለስክ በኋላ በትክክል ያልመለሰካቸውን አስተካክል።
2. የሉቃስንና የዮሐንስን ወንጌል እንብብ።
3. በክፍለ ትምህርቱ ላይ የተሰጡትን የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎች የክፍለ ትምህርቱን ፍሬ ነገሮች የሚያብራሩ በመሆናቸው በመከታተል እንብብ።
4. በትምህርቱ መጨረሻ የተሰጠውን የመከራ ፈተና ከወሰድክ በኋላ በትክክል ያልመለሰካቸው ጥያቄዎች ካሉ አስተካክል።

የትምህርት ዝርዝር

ሰቃሰ:- የአዳግ
ወገንል

ዓለማ 1 ስለ ጸሐፊው፣ ስለ ትኩረቱ፣ ስለ መጽሐፉ ልዩ ባሕርያትና ይዘቱ አስፈላጊ የሆኑ ነገሮችን ለማወቅና ለመግለጽ

የሱቃስ ወንጌል የተጻፈው “የተወደደው ባለ መድኃኒት” ተብሎ በሐዋርያው ጳውሎስ በተጠራውና የሕክምና ባለሙያ በነበረው ሲሆን፤ (ቆላ 4:14)፤ ሱቃስ ወንጌሉ ስለ ምን እንደሆነ ሲገልጽ፤ ኢየሱስ ወደ ሰማይ እስካረገበት ድረስ ማድረግና ማስተማር ስለጀመራቸው ነገሮች ሁሉ የሚገልጽ መጽሐፍ እንደሆነ ይናገራል (የሐዋ. 1:1-2)።

የወንጌሉ ጸሐፊ

በአዲስ ኪዳን በተሰጠው መረጃ መሠረት ይህን ወንጌል የጻፈው ሉቃስ በጣም የተማረና የሕዝብ ወገን እንደነበር ለመረዳት እንችላለን። በዘመኑ በነበረው የሕክምና ሙያ የተካነ ሰው ነበር። የእንጂያ ነዋሪ ሳይሆን እንደማይቀርም ይገመታል። የዚሁ ወንጌል ተከታይ የሆነውን ስለ ቤተ ክርስቲያን እመሠራራትና መስፋፋት የሚናገረውን የሐዋርያት ሥራን የጻፈው ይኸው ሉቃስ ነበር። የሐዋርያው ጳውሎስ የቅርብ የሥራ ጓደኛና በአገልግሎት ጉዞው ያልተለየው ይህ ወዳጁና ለመጨረሻ ወደ ሮም ሲሄድ እንኳን አብሮት እንደነበር ከመጽሐፍ ቅዱስ ለመረዳት እንችላለን። (ፊልሞ. 24፡ 2ጢሞ4:11)

- (1). ከዚህ በታች የተዘረዘሩትን የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎች ካንብብክ በኋላ፤ ስለምን እንደሚናገሩ በማስታወሻ ደብተርህ ላይ በአጭሩ ማለጽ?
ሀ. 2ጢሞ 4:11 ለ. ፊልሞና 24 ሐ. ቆላ 4:14

የወንጌሉ ትኩረት

ሉቃስ ስለ ኢየሱስ የሕይወት ታሪክ ሲጽፍ ያተኮረው በስብዕናው ታሪካዊና ሥነ መለኮታዊ ሁኔታዎች ላይ ነው። ሉቃስ ለኢየሱስ ስብዕና በወንጌሉ ከፍተኛ ትኩረት ሰጥቶታል። ሰው በመሆኑ ኢየሱስ ከእኛ እንደ እንዱ በመሆን ሰው የሆነ ሁሉ የሚያልፍባቸውን ጎዳናዎችና መንገዶች እንደዚሁም ልምምዶች ሁሉ ተካፋይ በመሆን እርሱም አልፎበታል።

- (2). ከዚህ በታች የተጠቀሱትን ከሉቃስ ወንጌል ካነብብክ በኋላ ሊያሰቡ የተለማመደው ሰብአዊ ሕይወት ምን እንደሆነ በአጭሩ በማስታወሻ ደብተርህ ላይ ጽፍ።

U. 2:6-7

h. 2:40--52

ф. 7:36І24:42-43

σσ, 19:41

ሉቃስ በተጨማሪም የሚያተኩረው በኢየሱስ ታሪካዊ ባሕርይ ላይ ነው። ትክክለኛ የሆነ ዘገባ ለማቅረብ አስፈላጊ የሆነውን ሁሉ በጥንቃቄ በመከታተል አንደ ጥሩ ታሪክ ጸሐፊ አርግጦን ለማሳወቅ ይጽፋል (1:3)። መጥምቁ የሐንስ አገልግሎትን በጀመረ ጊዜ በሥልጣን ላይ የነበሩትን የፖለቲካና የሃይማኖት መሪዎችን ስም ላይቀር ይጠቅሳል (3:1-3)። እነዚህ ዝርዝሮች የኢየሱስን ሕይወት ከአካባቢው የፖለቲካ ታሪክ ሂደት ጋር ለማገናኘት አንዲቻል የሚያደርጉ ናቸው። ኢየሱስ በአንድ ወቅት ተወልዶ በሕይወት ውጣ ውረድ ውስጥ በማለፍ ተልዕኮውን ያከናውን በታሪክ የነበረ ሰው መሆኑን የሚያጸኑ ናቸው።

(3). ሉቃስ በወንጌሉ ውስጥ ካሰፈራቸው አርግጦች ነገሮች በክርስቶስ ሕይወት ታሪካዊ ባሕርይ ላይ እንደሚያተኩር የሚያሳዩትን ፊደሎችን በመክበብ አመልክት።

ሀ. ዘካርያስ ልጁን የሐንስ ብሉ እንዲጠራ መልእክት ገብሮኤል ነገረው (1:13)።

ለ. ቂሬኒዎስ በሶርያ አንረ ገዥ በነበረ ጊዜ በአውግስቶስ ቂሳር ትዕዛዝ የወጣው የመጀመሪያው የሕዝብ ቆጠራ ሆነ። (2:1-2)

ሐ. ኢየሱስ በጥበብና በቂመት በሞገስም በእግዚአብሔርና በሰው ፊት ያድግ ነበር (2:40፣52)።

መ. መጥምቁ የሐንስ በሚሰብክበት ጊዜ ጴጌናዊው ጲላሞስ የይሁዳ ገዢ ነበር (3:1-2)።

በተጨማሪም ሉቃስ የኢየሱስን አገልግሎት በሚመለከት አንዳንድ ሥነ መለኮታዊ ሁኔታዎችን አገልጥቶ ያሳያል። እነዚህም በኢየሱስ ማንነት ላይ የሚያተኩሩና የድነት ሥራውን የሚመለከቱ ናቸው። ለምሳሌ ያህል ኢየሱስ ስለ ራሱ ሲጠቅስ ብዙ ጊዜ “የሰው ልጅ” እያለ መናገሩን ሉቃስ በወንጌሉ አስፍሯል። “የሰው ልጅ” የሚለው ቃል ነቢዩ ዳንኤል በራዕይ ላየው ሰው የሰጠው ስም እንደሆነ በዳን 7:13-14 ላይ የተጻፈው ቃል ይነግረናል። ለዳንኤል ይህ ያየው ሰውን የሚመስል ወይም የሰው ዘር አባል ሆኖ ነበር።

(4). በዳንኤል 7:13-14 ላይ የተጻፈውን ካነበብክ በኋላ ከዚህ በታች የሰፈሩትን ጥያቄዎች በማስታወሻ ደብተርህ ላይ መልስ።

ሀ. “የሰው ልጅ” የመነጻው በምን ሁኔታ ነበር?

ለ. “የሰው ልጅ” ምን ተሰጠው?

ሐ. እርሱን ማን ያመልከዋል?

መ. ምን ዓይነት ግዛት ወይም መንግሥት ይኖረዋል?

“የሰው ልጅ” በሚለው ስም በመጠቀም ኢየሱስ ራሱን ዳንኤል በራዕይ ካየው ሰው ጋር አንድ አድርጎ ቢቆጥርም ከዚህ የበለጠ አድርጓል። የሰው ልጅ እንደመሆኑ ብዙ መከራ እንደሚቀበል፣ እንደሚገደልና በሦስተኛውም

ቀን እንደሚገኝ ተናገረ (ሉቃ 9:22)። ይህን የተናገረውን ቃል ደቀ መዛሙርቱ ለመረዳት አስቸገራቸው (9:44-45)። የተናገረው ቃል የሚያሳየው ግን በታላቅ ኃይልና ክብር የሚመጣው የሰው ልጅ በመጀመሪያ ተቀባይነት እንደማያገኝ ነው።

ሉቃስ ኢየሱስን እንደ ሰው ልጅ አድርጎ ከማቅረቡም በተጨማሪ የድነት ሥራውንና የቤዛነት ተግባሩን በትኩረት ያሳያል። ነቢይቱ ሐና የኢየሩሳሌምን ቤዛ ለሚጠባበቁ ሁሉ ስለ ኢየሱስ እንደተናገረች በ2:38 ሉቃስ ይገልጻል። በኤማሁስ መንገድ ላይም ደቀ መዛሙርቱ ኢየሱስ አስራኤልን እንዲቤኹ ተሰፋ ማድረጋቸውን እንደተናገሩ በ24:21 ያስረዳል።

የመቤዝነት ሂደት በእግዚአብሔር የተመሠረተ ሲሆን፣ በአይሁዶች ዘንድ የታወቀ ጉዳይ ነበር። “መቤዝነት” ማለት የተያዘን ወይም የተወሰደን አንድ ነገር ወይም አንድን ሰው ለመመለስ የሚከፈል ሞጋ ወይም ካሣ ሲሆን፣ ይህንንም ሊያደርግ የሚችለው የቅርብ ዘመድ የሆነ ነው። በዚህም መንገድ ወደ መጀመሪያው ባለቤቱ ይመለሳል ማለት ነው። (የዚህ ሂደት ጥሩ ምሳሌ ሊሆን የሚችለው በብሉይ ኪዳን የሚገኘው የሩት መጽሐፍ ነው።) ሞጋ ከፍሉ ነፃ የሚያወጣው የቅርብ ዘመድ መሆን አለበት።

(5). “ቤዛ” የሚሆን ሰው፣ ሞጋ ከፍሉ የሚያስለቅቅ ወይም ነፃ የሚያወጣ የቅርብ ዘመድ መሆን እንዳለበት ተመልክተናል። ሉቃስ ኢየሱስ የእኛ ቤዛ ለመሆን መዘጋጀቱን ለማሳየት በትኩረት የሚናገረውን በማስታወሻ ደብተርህ ላይ አስፍር።

የወንጌሉ ልዩ ባሕርያት

ሉቃስ በኢየሱስ ሕይወት ዙሪያ ከማተኮሩም በተጨማሪ በወንጌሉ አቀራረብ ላይ ልዩ ባሕርያት ይታያሉ። ለምሳሌ ያህል እንደ ሴቶች፣ ልጆችና ድሆች ያሉት በበኩላቸው ለተጫወቱት ሚና ትኩረት ይሰጣል። በተጨማሪም የሚጠቀምባቸው ቃላትና የሚያቀርባቸው ዝርዝሮች ጸሐፊው የሕክምና ባለሙያ መሆኑን ያመለክታሉ። ሉቃስ የአጻጻፍ ሰልቱን ያዳበረ በመሆኑ ጥሩ መዝገሙኖችንና ግጥሞችን ጭምር በወንጌሉ አስፍሯል። የክርስቶስም መልእክት በዓለም አቀፍ ደረጃ አስፈላጊ መሆኑን በመግለጥ፣ ስለ መንፈስ ቅዱስ ሥራም አስፍሯል። ለሉቃስ ወንጌል ልዩ ባሕርይ የሚሰጡት በጠቅላላው እነዚህ ናቸው።

የሴቶች፣ የልጆችና የድሆች ሚና

በኢየሱስ ሕይወትና አገልግሎት ላይ ተሳትፎ ሰላደረጉ ሴቶች፣ ልጆችና ድሆች ከማቴዎስና ከማርቆስ ወንጌል ይልቅ ሙሉ ገለጻ የሚሰጥ የሉቃስ ወንጌል ነው። በተለይም በድህነትና በህይወት ላይ የሚያተኩሩ ታሪኮችንና ምሳሌዎችን ሉቃስ በወንጌሉ አስፍሯል። እነዚህም ታሪኮችና ምሳሌዎች አብዛኞቹ በሌሎች ወንጌላት የማይገኙ ናቸው።

(6). በሉቃ 1:28-56፤ 2:19 እና በማቴ 1:18-25 ላይ የተጻፈውን ካነበብክ በኋላ ሉቃስ ስለ ማርያምና ስለ ኢየሱስ ልደት የሚሰጠውን መግለጫ እንጻፍ። ሉቃስ የሚሰጠውን መግለጫ ብቻ ፈደሉን በመክብብ እመልክት።

- ሀ. መልእክት በተናገራት ጊዜ ማርያም በመጀመሪያ ታውካ ነበር።
- ለ. ኢየሱስ የተጸነለው በመንፈስ ቅዱስ ነበር።
- ሐ. ማርያም ለጋብቻ ለዮሴፍ ታጭታ ነበር።
- መ. ኤልሳቤጥን በነበሃች ጊዜ፣ ማርያም ጌታን እመስገናች።
- ሠ. ስለሆነው ነገር ሁሉ ማርያም በልቧ ትጠብቀው ነበር።

(7). የኢያኢሮስን ልጅ የፈውስ ታሪክ ከማቴዎስ ወንጌል 9:18-28፤ ከማርቆስ ወንጌል 5:23፤35-43 እና ከሉቃስ ወንጌል 8:41-42፤49-56 ላይ ካነበብክ በኋላ፣ ስለ ኢያኢሮስ ልጅ በሉቃስ ወንጌል ብቻ የተጠቀሰው የቀ እንደሆነ እመልክት።

- ሀ. የአሥራ ሁለት ዓመት ልጅ ነበረች።
- ለ. የኢያኢሮስ ብቸኛ ልጁ ነበረች።

ስለ ሀብትና ስለ ድህነት በሉቃስ ወንጌል የሰፈረውም ታሪክ የሀብታሙን ሰው የሞኝነት ታሪክ የሚያካትት ነው (12:13-34)። እውነተኛ ሀብት ማለት ምን እንደሆነ መገንዘብ እንዴት እስፈላጊ እንደሆነ ግልጽ እድርጎ የሚያስተምር ታሪክ ነው።

የሕክምና ባለሙያ አስተያየት

የሉቃስ ወንጌል የሕክምና ሙያ በነበረው ሰው እንደተጻፈ ብዙ የመጽሐፍ ቅዱስ ሊቃውንት ይገምታሉ። የሉቃስ ትሪክ ስለታመመ ሰዎች ከማቴዎስና ከማርቆስ ይልቅ የበለጠ ፍላጎትና ስሜት እንዳለው ያሳያል። ለምሳሌ ያህል ኢየሱስ ስለ ፈወሳቸው ታማሚዎች ማርቆስ ከስጠው ዘገባ ይልቅ ሉቃስ የሰጠውን የተሟላ መግለጫ ወስዶ ማስተዋል ይቻላል።

- ማር 1:30 — “በንዳድ ታማ ተኝታ ነበር”
- ሉቃ 4:38 — “በብርቱ ንዳዳ ታማ ነበር”
- ማር 1:40 — “ለምጽም”
- ሉቃ 5:12 — “ለምጽ” የሞላበት ሰው”
- ማር 3:1 — “እጁ የሰለለች ሰው”
- ሉቃ 6:8 — “ቀኝ እጁ የሰለለች ሰው”
- ማር 14:47 — “ጀርውን ቆረጠ”

ሉቃ 22:50-51 — ቀኝ ጀርውን ቆረጠው፣ ጀርውንም ዳለስ ፈወሰው”

ዓለም አቀፍ ትኩረት

የሉቃስ ወንጌል የኢየሱስ ሕይወትና ሥራ በዓለም አቀፍ ደረጃ ምን ያህል አስፈላጊ እንደሆነ ግልጽ ለማድረግ እንደፈለገ ያሳያል። በጽሑፉ ኢየሱስ የተገነጠው በአይሁድ ታሪክ ውስጥ ታላቅ ሥፍራ ያለውና ሕያው ሆኖ ብቻ ሳይሆን የሰዎች ሁሉ እዳኝ መሆኑም ጭምር ነው። ብዙ ጊዜ የፈጸማቸው ተአምራቶችና ያስተማራቸው ትምህርቶች ወደ እሕዛብ የሚያመሰክቱና የሚያተኩሩ ነበሩ።

(8). ከዚህ በታች የተሰጡትን ከሉቃስ ወንጌል በማንበብ የተደለውን መላ።

- ሀ. 3:6 የእግዚአብሔር ማዳን የሚያየው
- ለ. 3:38 የኢየሱስ የዘር ሐረግ የሚጀምረው የሰው ዘር አባት ከነበረው ከመጀመሪያው ከ_____ ነው።
- ሐ. 4:27 ከ_____ ከንዕማን በቀር ከእነርሱ እንድንገኝ እልንጸም።
- መ. 10:25-37 ኢየሱስ በተናገረው ታሪክ ውስጥ ለተጎዳው ሰው የራራሰት ነበር።
- ሠ. 17:16 ከአሥራ ለምጽሞች ሊያመሰግን ወደ ጌታ የተመሰሰው እንዱ ነበር።
- ረ. 24:47 በስሙ ንስሐና የጋጢአት ስርዐት ከኢየሩሳሌም ጀምሮ ሁሉ እንደሚሰበክ ተናገረ።

የመንፈስ ቅዱስ ሥራ

ከተመሳሳይ ወንጌላት ማለትም፣ ከማቴዎስና ከማርቆስ ይልቅ ለመንፈስ ቅዱስ ሥራ ስፋ ያስ መግለጫ የሚሰጠው ሉቃስ ነው። መንፈስ ቅዱስ በኢየሱስ ሕይወት በሁሉም እንጻር የነበረውን ድርሻ ያሳያል። በሌሎች ሰዎችም ሕይወት ውስጥ የመንፈስ ቅዱስን እገልግሎት አጉልቶ ያሳያል።

(9). ከዚህ በታች በሠንጠረዥ የተዘረዘሩትን ከሉቃስ ወንጌል በማንበብ ስለ መንፈስ ቅዱስ ሥራ ያገኘኸውን በማስታወሻ ደብተርህ ላይ እስፍር።

ጥቅስ	ሰዎች	የመንፈስ ቅዱስ ሥራ	ጥቅስ	ሰዎች	የመንፈስ ቅዱስ ሥራ
1:15	ዮሐንስ መጥመቁ	መንፈስ ቅዱስ ከመወለዱ ጀምሮ ሞላበት	1:35		
1:35			3:22		
1:41-42			4:1		
1:67			4:14፤18		
2:25-26			10:21		
			24:49		

የአጻጻፍ ውበት

ለቃስ በወንጌሉ አራት መዝሙሮችን ወይም ግጥሞችን በማስፈር ለወንጌሉ ውበት እንዲበጥት አድርጎአል። እነዚህም መዝሙሮችና ግጥሞች የማርያም (1:46-55)፣ የዘካርያስ (1:67-79)፣ የሚላእክት (2:13-14) እና የስምዖን ጸሎት (2:28-32) ናቸው። በተጨማሪም በኢየሱስ ሕይወት የተፈጸሙትን ድርጊቶችና ያስተማራቸውን ትምህርቶች እንደዚሁም የተናገራቸውን ምሳሌዎች ለመጻፍ የተጠቀመበቸው የአቀራረብ ዘዴዎች የሥነ ጽሑፍ ችሎታው ያሳበረ ሰው መሆኑን የሚያሳዩ ናቸው።

- (10). ስለ ሱቃስ ወንጌል ልዩ ባሕርያት የተሰጡትን ማብራሪያዎች ደግመህ ካነበብክ በኋላ ከዚህ በታች የተዘረዘሩትን በመግለጽ በሱቃስ ወንጌል የት እንደሚገኙ በማስታወሻ ደብተርህ ላይ አስፍር።

ሀ. የሴቶች፣ የልጆችና የድሆች ሚና (ሱቃ 1:26-38) ላይ መልእክት ማረፊያም? ሲያናግራት፣ ማረፊያም የተሰማትን ስሜት ሉቃስ ገልጿል። (ይህን ምሳሌ ለዚህ ጥያቄ መልስ እድርገህ አትውሰድ ነገር ግን ያንተን መልስ ለመመለስ ምሳሌውን ተጠቀምበት።)

ሰ. የሕክምና ባለሙያ እስተያየት

መ. የመንፈስ ቅዱስ ሥራ

ሐ. ዓለም አቀፍ ትኩረት

ሠ. የአጻጻፍ ውበት

የወንጌሉ ይዘት

የሱቃስ ወንጌል የድርጊቶች ቅደም ተከተል በጠቃላይ መልኩ ሲታይ በማቴዎስና በማርቆስ ወንጌል እንደሰፈረው ሲሆን፤ በሌሎች ውስጥ የማይገኙና ሱቃስ ብቻ የጠቀሳቸው ብዙ ነገሮች አሉ። የሱቃስ ዓላማ የኢየሱስን ሥጋ ለብሶ ወደዚህ ዓለም መምጣትና በመንፈስ ተሞልቶ የለዎች ሁሉ እዳኝ መሆኑን ማወጅ ነበር። ለኢየሱስ “እዳኝ” የሚለውን መጠሪያ የተጠቀመ ከሌሎች ወንጌላት ይልቅ እርሱ ብቻ ነው (2:11)።

ከዚህ በታች ያለውን ርዕስ ጉዳይ መመሪያ በማድረግ የሉቃስ ወንጌልን ካነበብክ በኋላ በእያንዳንዱ ክፍል የቀረበውን ጥያቄ መልስ በማስታወሻ ደብተርህ ላይ እስፍር።

ሉቃስ፡- የአዳፍ ወንጌል

- I. የእዳኙ መዘጋጀት 1:1-4:13 እንብብ

- (11). ከታች ለተጠቀሱት ነገሮች የማርያምንና የዮሴፍን ምላሽ በአጭሩ ግለጽ።

ሀ. የስምዖን ጸሎት ኢየሱስን በመቅደስ ባዩ ጊዜ

ለ. በአባቱ ቤት መሆን እንደሚገባው በተናገረ ጊዜ

- ## II. የእዳኙ አገልግሎት 4:14-9:17 አንብብ

- (12). በነዚህ ምዕራፎች ኢየሱስ የፈጠሳቸው ክርኩሳት መናፍሰት ነፃ የወጡ ወይም ከሞት የተነሡ አሥር የተለዩ ሰዎች ይገኛሉ። ስማቸውን ከጠቀስክ በኋላ ታሪካቸው የሚገኝበትን ጥቀስ።

- ### III. አዳኙ መከራን ታገሶ 9:18-19:28 አንብብ

በተለይ የዚህ ክፍል ይዘት በሉቃስ ብቻ የሰፈረ ይመስላል፤ በተለይም 9:51-18:14 እና 19:1-28 በሌሎች ወንጌላት የማይገኝ በሉቃስ ወንጌል ብቻ ስፍራ የማገኝ ነው።

- (13). ከዚህ በታች የሚገኙት የምላሊዎች፣ የትምህርቶችና የድርጊቶች መግለጫ የሚገኙበትን ምዕራፍና ቁጥሩን ጻፍ። የመጀመሪያውን ለምሳሌ ያህል ተመልከት።

ሀ. የሰደጣንን መውደቅ ኢየሱስ ተናገረ። 10:18

ሲ. "የዮናስ ምልክት" እንደሚሰጥ ኢየሱስ ተናገረ።

ገ. ሄሮድስ ሊገድለው እንደሚፈልግ ፈሪሃውያን ለኢየሱስ ነገሩት።

መ. ስለ ሀብታሙ ሰውና ስለ አልዓዛር ኢየሱስ ተናገረ።

ሠ. ዘኪያስ አያሱባን ባገኘ ጊዜ መንገዱን እንደሚቀይር ተናገረ።

- IV. አዳኙ የማዳን ሥራን 19:29-24:53 አንብቡ።

- (14). የተሰጠውን የምንባብ ዘፍል ከሉቃስ ወንጌል ካነበብክ በኋላ እውነተኛውን መግለጫ ፊደሉን በመከብብ እመልክት።

ሀ. ሕዝቡ እግዚአብሔር ወደ እነርሱ መምጣቱን ሰላልተገነዘቡ የኢየሩሳሌም ከተማ እንደምትጠፋ ኢየሱስ ተናገረ።

ለ. የወይን አትክልት ተክሎ ለገበሬዎች ያከራየውን ሰው ምሳሌ ኢየሱስ ስለ እነርሱ እንደተናገረ ሊቀ ካህናትና የሕግ መምህራን አላስተዋሉም።

ሐ. የሰው ልጅ በሚመጣበት ጊዜ በጸሐይ፣ በጨረቃና በከዋክብት ላይ ምልክቶች እንደሚሆን ኢየሱስ ተናገረ።

መ. ኢየሱስ ከተያዘ በኋላ ወደ ሊቀ ካህናት ቤት ወሰደው አገቡት፤ በነጋሞ ጊዜ ወደ ሸንጎአቸው ወሰዱት።

ሠ. ኢየሱስ የአይሁድ ንጉሥ ነኝ በማለቱ ደላጦስ ወደ ሄሮድስ ላከው።

ረ. ኢየሱስ ስለሥራ አንዱ ደቀ መዛሙርት በኢየሩሳሌም ከመታየቱ በፊት በኤማሁስ መንገድ ለደቀ መዛሙርቱ ታየ።

ሱቃስ በወንጌሉ ስለ ኢየሱስ ሕይወት ጥሩ አድርጎ የጻፈውን ሰናነብ ኢየሱስ ያወጀውን ተልእኮ እርሱ ራሱ እንዴት አንዳከናወነ አንመለከታለን (4:16-19)። የጌታ መንፈስ በእርሱ ላይ እንደመጣ እናያለን። ወንጌልን ለድሆች እንዴት እንደ ሰበከ፣ ለታሰሩት መፈታትን፣ ለዕውሮች ማየትን እንዴት እንደ ሰጠ፣ የተጠቁትንም እንዴት ነፃ እንዳወጣና የተወደደቸውን የጌታን ዓመት እንዳወጀ እናያለን። እንዴት ድንቅ አዳኝ ነው!

የሐንሰ:- የእግዚአብሔር ልጅ ወንጌል

ዓላማ 2: ስለ ወንጌሉ ጸሐፊ፣ ስለ ትኩረቱ፣ ስለ ልዩ ባህርያቶቹና ስለ ይዘቱ ለይቶ ለማወቅ።

የዮሐንስ ወንጌል ከመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ በጣም ተወዳጅነት ያለው መጽሐፍ ነው። ልዩ የሆነ መንፈሳዊ ጥልቀትና ውበት አለው። መልእክቱ የሰውን ሃሳብና ልብ የሚማርክ ኃይል ያዘለ ነው። ወንጌሉ የተጻፈው ኢየሱስ ይወደው በነበረው ደቀ መዝሙር ሲሆን፣ አንባቢው ከጌታ ጋር የጠለቀ ሕብረት እንዲኖረው የሚጋብዝና የሚሰብ ነው።

የወንጌሉ ጸሐፊ

ይህንን አራተኛውን ወንጌል የጻፈው ከአሥራ ሁለቱ ደቀ መዛሙርት አንዱ የነበረው ዮሐንስ እንደሆነ የመጽሐፍ ቅዱስ ሊቃውንት አብዛኛዎቹ የሚስማሙበት ጉዳይ ነው። ዮሐንስ ከጴጥሮስና ከያዕቆብ ጋር ለኢየሱስ በጣም የቀረበ ተከታይ ነበር (ማር 5:37፤ 19:21፤ 14:33)።

ዮሐንስ ኢየሱስ ይወደው የነበረ ደቀ መዝሙር ነው (ዮሐ 13:23፤ 19:26፤ 20:12፤ 21:7፤ 20)። ያዕቆብ ወንድሙ ሲሆን፣ ሁለቱም የዘብደምስ ልጆች ነበሩ (ማር 4:21)። በወንጌሉ ላሰፈራቸው ድርጊቶች ሁሉ ዮሐንስ ራሱ የዓይን ምስክር ነበር (ዮሐ 1:14፤ 19:35፤ 21:24)።

(15) የሚከተሉትን ጥያቄዎች በማሰታወሻ ደብተርህ ላይ ከነጥቅሱ በመጻፍ የዮሐንስን ወንጌል ስለጻፈው ግለጽ።

ሀ. ከኢየሱስ ጋር ምን ዓይነት ግንኙነት ነበረው?

ለ. ከሌሎቹ ደቀ መዛሙርት ጋር ምን ዓይነት ግንኙነት ነበረው?

ሐ. ኢየሱስ ስለ ፈጽማቸው ድርጊቶች ምን ዓይነት እውቀት ነበረው?

የወንጌሉ ትኩረት

ወንጌሉን የጻፈበት ዓላማ ምን እንደሆነ ዮሐንስ ራሱ ሲገልጽ፡- “ኢየሱስም በዚህ መጽሐፍ ያልተጻፈ ሌላ ብዙ ምልክት በደቀ መዛሙርቱ ፊት አደረገ፤ ኢየሱስ እርሱ ክርስቶስ የእግዚአብሔር ልጅ እንደሆነ ታምኑ ዘንድ አምናችሁም፤ በሰሙ ሕይወት ይሆንላችሁ ዘንድ ይህ ተጽፏል” ይላል (ዮሐ 20:30-31)።

ከዚህ የምንረዳው ዮሐንስ ወንጌሉን ሲጽፍ የመረጣቸው ነገሮች ከዚህ ዓላማው ጋር አብረው የሚሄዱትን በማሰብ ለዎች ኢየሱስ የእግዚአብሔር ልጅ እንደሆነ እንዲያምኑ ለማድረግ ነው። ዮሐንስ የጻፈው ወንጌል የተኮረው ኢየሱስ ባከናወናቸው ሥራዎችና በተናገራቸው ቃላቶች ላይ ነው። ዮሐንስ ኢየሱስ ላከናወናቸው ሥራዎች ትኩረት በመስጠት የፈጽማቸውን ሰባት ተአምራቶች በወንጌሉ አሰፍሯል። እነዚህ ተአምራቶች የኢየሱስን ሙሉ ሥልጣን ስለሚገልጡና አምላክነቱን ስለሚያሰረዱ ምልክቶች ብሎ ይጠራቸዋል።

ምልክቶቹ የሚያሰረዱትና የሚያመለክቱት ኢየሱስ በቦታና በጊዜ ላይወሰን ለመፈወስ የነበረውን ችሎታና ኃይል (ዮሐ 4:46-54)፤ የሞቱትን ለማሰነዣት የነበረውን ችሎታና ኃይል (ዮሐ 11:1-46)፤ በተፈጥሮ ሕግ ላይ የነበረውን ችሎታና ኃይል (6:16-21)፤ እንደዚሁም የሰውን የተፈጥሮ ፍላጎቶች ለማሟላት የነበረውን ችሎታና ኃይል ነው (ዮሐ 6:1-14)።

(16) ዮሐንስ በወንጌሉ ያካተታቸው ሰባት ምልክቶች የተጠቀሱበት ለፍራ ከዚህ በታች ተዘርዝረዋል። እነዚህን ምልክቶች ከዮሐንስ ወንጌል ካነበብክ በኋላ ከተገለጠው ከኢየሱስ ሥልጣን ጋር አገናኝ።

1. በቦታና በጊዜ ላይወሰን መፈወስ
2. ሙታንን የማሰነዣት ሥልጣን
3. በተፈጥሮ ሕግ ላይ ያለውን ሥልጣን
4. የሰውን የተፈጥሮ ፍላጎት የማሟላት ሥልጣን

—ሀ. 2:1-11

—መ. 6:1-14

—ለ. 11:1-46

—ለ. 4:46-54

—ሠ. 6:16-21

—ሐ. 5:1-9

—ረ. 9:1-12

ከእነዚህ ሰባት ምልክቶች ይልቅ ከሁሉም የሚበልጠው ምልክት ኢየሱስ ራሱ ሞትን አሸንፎ መነሣቱና በኃይል የእግዚአብሔር ልጅ ሆኖ መገለጡ ነው (ዮሐ 20:21)። ሐዋርያው ጳውሎስ በቃሉ ስለ ኢየሱስ ሊናገር

"ከሙታን በመነሣቱ የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑ ዘጋይል ለተገለጠው በማለት በሮሜ 1:4 ላይ ይናገራል።

የሐንስ በኢየሱስ ንግግሮች ላይ በማተኮር ማንነቱን ለመግለጽ "እኔ ...ነኝ" በማለት ከተናገራቸው ውስጥ ሰባቱን በወንጌሉ አስፍሯል።

1. "የሕይወት እንጀራ እኔ ነኝ" 6:35
2. "የዓለም ብርሃን እኔ ነኝ" 8:12፤ 9:5
3. "ከአብርሃም በፊት እኔ ነኝ" 8:58
4. "መልክም እረኛ እኔ ነኝ" 10:11
5. "ትንሣኤና ሕይወት እኔ ነኝ" 11:25
6. "መንገድ፣ እውነትና ሕይወት እኔ ነኝ" 14:6
7. "እውነተኛ የወይን ግንድ እኔ ነኝ" 15:1

እነዚህ አባባሎች እግዚአብሔር በዘጸ 3:14 ራሱን ለመሰብ በገለጠ ጊዜ "ያሰና የሚኖር እኔ ነኝ" በሚል ስም ከተገለጠለት ጋር የተያያዘና ያንኑ ስም አብራርቶ የሚገልጽ እንደሆነ ብዙ የመጽሐፍ ቅዱስ ሊቃውንት ይናገራሉ። የክርስቶስን አምላክነት የሚያረጋግጡ ብቻ ሳይሆን አባቱንም ደግሞ እንዴት እንደገለጠው የሚያሳዩ ናቸው። (8:58 ይመልከቱ)።

(17). "እኔ ነኝ" ከተባሉት ንግግሮች ውስጥ ሦስቱ ከዚህ በታች ቀርበዋል፤ እያንዳንዱ የሐንስ ካሰፈራቸው ከሰባቱ ተዓምራታዊ ምልክቶች ከአንደኛው ጋር ልዩ ግንኙነት አላቸው። በማስታወሻ ደብተርህ ላይ እነዚህን አባባሎች ካስፈርክ በኋላ ከየትኛው ምልክት ጋር እንደሚሄዱና ምልክቱ የሚገኝበትን ስፍራ ጥቀስ።

- ሀ. "የሕይወት እንጀራ እኔ ነኝ"
- ለ. "የዓለም ብርሃን እኔ ነኝ"
- ሐ. "ትንሣኤና ሕይወት እኔ ነኝ"

በተጨማሪም የሐንስ በወንጌሉ አስፍሮ የምናገኘው ኢየሱስ ሰለዳግም ልደት (ዮሐ 3)፣ ሰለ ሕይወት ውኃ (ዮሐ 4)፣ ሰለ እግዚአብሔር ልጅ ሥልጣን (ዮሐ 5)፣ ሰለ መንፈስ ቅዱስ ሥራ (ዮሐ 7:14-16) የሰጠውን ማብራሪያ እናገኛለን። ኢየሱስ ለራሱና ለደቀ መዛሙርቱ የጸለየው ጸሎትም በምዕራፍ 17 ላይ አስፍሯል። የኢየሱስን ባሕርይና ከአባቱ ጋር ሰላሰው አንድነት እንደዚሁም በእርሱ ሰለሚያምኑ ሰዎች የመጨረሻ እቅዱን በይበልጥ የሚያብራራው በዚሁ ምዕራፍ ላይ የሚገኘው ጸሎት ነው። በተጨማሪ ኢየሱስ ከግለሰቦች ጋር ያደረጋቸውን ቃለ ምልልሶች በማስፈር በእርሱ እንዲያምኑ ሰዎችን እንዴት እንደገፋቸው አጥልቶ ያሳያል።

(18). ከዚህ በታች የተዘረዘሩትን የግል ውይይቶች ካነበብክ በኋላ የሚገኙ በትን ስፍራ በማስታወሻ ደብተርህ ላይ አስፍር። የግለሰቡን ስም በነገሩ በማስቀመጥ ለኢየሱስ የሰጠውን ምላሽ ባጭሩ ግለጽ።

- ሀ. 4:43-54 _____ መ. 18:28-19:16 _____
- ለ. 9:1-7፣35-38 _____ ሠ. 20:24-28 _____
- ሐ. 11:17-27 _____

(19). የሐንስ ኢየሱስ ባስተማራቸው ትምህርቶች፣ በፈጸማቸው ተዓምራቶችና ባካሄዳቸው ቃለ መጠይቆች ላይ ያተኮረው ወንጌሉን ሲጽፍ ከተነሳበት ዓላማ በመነሳት እንደሆነ ተመልክተናል። የሐንስ ከጻፈበት ዓላማ እንጻር ከዚህ በታች ያሉትን ዐረፍተ ነገሮች መላ።

- ሀ. ኢየሱስ ከፈጸማቸው ተዓምራቶች የሐንስ ሰባቱን ብቻ ያስፈረበት ምክንያት _____
- ለ. የሐንስ ያስፈራቸው አብዛኛዎቹ ንግግሮች ኢየሱስ _____ ያስተማረባቸው እውነቶች ናቸው። _____
- ሐ. የሐንስ ኢየሱስ ከግለሰቦች ጋር ያደረገውን ውይይቶችና ቃለ ምልልሶች ያቀረበው ሰለ _____ ምሳሌ ለመሰጠት ነው። _____

የሐንስ በወንጌሉ ያስፈረውንና ኢየሱስ የተናገራቸውን ቃላቶች፣ የፈጸማቸውን ሥራዎችና ያካሄዳቸውን የግል ውይይቶች የሚያነብ ሰው፣ እነዚህን ለምን እንደጻፈ ሊጠራጠር አይችልም። በእግዚአብሔር ልጅ በኢየሱስ ማመን ብቸኛውና አስፈላጊው የሕይወት ቁልፍ እንደሆነ ለማሳየት ነው (ዮሐ 3:36)።

የወንጌሉ ልዩ ባሕርያት

የየሐንስ ወንጌል ልዩ ባሕርያት በዛ ያሉ ናቸው። በጣም ጎላ ብለው የሚታዩትን ሦስቱን ብቻ ወሰደን እንመሰክራለን። እነዚህም ከሦስቱ ተመሳሳይ ወንጌላት (ሲኖፕቲክ ወንጌላት) ጋር ሰላሰው ግንኙነትና ሰለ ቃላት አጠቃቀሙ እንደዚሁም ሰለ ክርስቶስ ባቀረበው አመለካከት ላይ ይሆናል።

ከተመሳሳይ ወንጌላት ጋር ያለው ግንኙነት

የየሐንስ ወንጌል ከሦስቱ ተመሳሳይ ወንጌላት ጋር ሲነጻጸር ያሰው ልዩነት ወዲያው ሊታይ የሚችል ነው። እርስ በርስ ያላቸው ልዩነት እንዳለ ተጠብቆ ሦስቱ ተመሳሳይ ወንጌላት ከየሐንስ ወንጌል ይልቅ የበለጠ እርስ በርሳቸው የሚመሳሰሉ ናቸው። ስምሳሌ ያህል በሦስቱ ተመሳሳይ ወንጌላት በአብዛኛው የተካተተው ኢየሱስ በገሊላ የነበረው አገልግሎት ሲሆን፣ የሐንስ በወንጌሉ አብዛኛውን ትኩረት የሚሰጠው ግን ኢየሱስ በይሁዳ ለነበረው አገልግሎት ነው። በዮሐ 6:1-24 ከተጠቀሱት ሁለት ተዓምራቶችና

ስለ ኢየሱስ ሞትና ትንሣኤ ከተሰጠው ስፍራ በስተቀር የዮሐንስ ወንጌል ይዘት ከሌሎች ጋር በአብዛኛው አይመሳሰልም።

ምንም እንኳን እነዚህ ልዩነቶች ቢኖሩም ተመሳሳይ ወንጌላቱንና የዮሐንስ ወንጌልን የሚያያይዙ አንዳንድ አስፈላጊ ነገሮች አሉ። የዮሐንስ በወንጌሉ ያቀረበው በአብዛኛው ከሌሎች የተሰየ ቢሆንም፤ እንዲያውም የነደለውን ለሌላው እያሟላ በማገልገል እርስ በርስ መደጋገፍ እንጂ በመካከላቸው መቃረን አይታይም። ስምሳሌ ያህል ከማቴዎስ፣ ከማርቆስና ከሉቃስ ወንጌል ጥናት አንድ ሰው የኢየሱስ አገልግሎት የቆየው ከአንድ ዓመት በላይ ነው የሚል ውሳኔ ላይ ሲያደርሰው ይችላል። በዮሐንስ ወንጌል ግን ሦስት በየዓመቱ የተከበሩ የዳሲካንና ሌሎችንም ወደ አራት የሚጠጉ በዓላትን ስለሚጠቅሱ የኢየሱስ አገልግሎት የቆየው ቢያንስ ስሦስት ዓመታት እንደሆነ ለመረዳት እንችላለን። በተጨማሪም የዮሐንስ በወንጌሉ የሚያቀርበው መረጃ ስለ ኢየሱስ ሕይወት ሦስቱ ወንጌላት ያቀረቡትን በሌላም መንገድ ያብራራል።

የዮሐንስ ወንጌሉን በሚጽፍበት ጊዜ ምን ዓላማ እንደነበረው ቀደም ሲል ተመልክተናል። ከዚያ ጊዜ በፊት ሦስቱ ወንጌላት በክርስቲያኖች መካከል ተሰራጭተው ሲሆን ይችላል። ወንጌላቱ ቢሰራጩም ባይሰራጩም የዮሐንስ ወንጌሉን የጻፈው ከእነርሱ በመቅዳት አልነበረም። መንፈስ ቅዱስ እንደመራው የኢየሱስ ተወዳጅ ደቀ መዝሙር እንደ መሆኑ መጠን ሰፊና ጥልቅ ከሆነ ልምምዱ የተነሣ የራሱ የሆነ ስለ ክርስቶስ ያሰውን የጠለቀ አስተሳሰብና ተልእኮ በወንጌሉ አዘጋጅቶ አቀረበ። እግዚአብሔር ከሰጠውና በጥልቀት ካቀረበው ወንጌል ዛሬ ተጠቃሚዎች ሆነን የምንገኝ እኛ ነን።

(20). የዮሐንስ ወንጌል ይዘት ከሦስቱ ተመሳሳይ ወንጌላት ጋር ግንኙነት ያሰው፡-

ሀ. ወንጌላቱ የሚሰጡትን መግለጫ ስለሚያርም ነው።

ለ. ወንጌላቱ የሚሰጡን መግለጫ ስለሚያሟላ ነው።

ሐ. ከሚሰጡት መግለጫ ጋር ምንም ግንኙነት ስለሌለው ነው።

የቃላት አጠቃቀም

ከሌሎች ወንጌላት ይልቅ አንዳንድ ቃላት ብዙ ጊዜ ተደጋግመው የምናገኛቸው በዮሐንስ ወንጌል ነው። ከእነዚህ መካከል አንዳንዶቹ መኖር፣ ማመን፣ በዓል፣ አደሁድ፣ ብርሃን፣ ሕይወት፣ ፍቅር፣ እውነትና ምስክርነት እንደዚሁም ዓለም የሚሉት ናቸው። እነዚህ ቃላት ልዩ ትርጉምና አስፈላጊነት ያላቸው ናቸው። የዮሐንስ በወንጌሉ የገለጠውን ሃሳብ ስመረዳት ቁልፍ ቃላት በመሆናቸው እነዚህ ቃላት በጥንቃቄ ሊጠኑ ይገባል።

ስለ ክርስቶስ ለየት ያለ አመለካከት

ሁሉም ወንጌላት ኢየሱስን ያቀረቡት እንደ እግዚአብሔር ልጅ አድርገው ሲሆን፤ ከሁሉም በደበልጥ ኢየሱስ አምላክ መሆኑን፤ ያሰና የነበረ

ወደፊትም ለዘላለም እንደሚኖር አድርጎ ግልጽ በሆነ ቋንቋ ያቀረበው ግን የዮሐንስ ነበር (ዮሐ 1:1-14፤ 8:58፤ 17:5)። የዮሐንስ የወንጌል ታሪኩን የሚጀምረው “ከመጀመሪያው” በማለት ሳይሆን፤ “በመጀመሪያ” በሚል ነው። ለዮሐንስ የክርስቶስን የመኖር መነሻ ወይም መሠረት የሚያመልክቱት ቤተሰቦችና የክብሮች ጋጣ ሳይሆን፤ መወለዱ በመጀመሪያ “ሥጋ” የለበሰበት ጊዜ ብቻ ነበር።

የዮሐንስ ወንጌል በተጨማሪ ስለ ክርስቶስ ሌላ እውነት ይገልጻል። ክርስቶስ “ቃል” እንደነበር የዮሐንስ ተመልክቷል። ወንጌላቱን ከጻፉት ሰዎች መካከል ኢየሱስን ለመግለጽ “ቃል” በሚለው አነጋገር የተጠቀመ ሐዋርያ እርሱ ብቻ ነበር። አንባቢዎቹ እንደተገነዘቡት “ቃል” የሚለው አነጋገር ብዙ ግንኙነትና ትርጉም ያለው አነጋገር ነው። የተለመደ አጠቃቀሙ ቃል የሰዎች ሃሳብ ለሃሳብ የመስዋወጫና መገናኛ መንገድ ነው። ለአይሁድ “የእግዚአብሔር ቃል” በብሉይ ኪዳን የሚገኝ የተሰመደ አገላለጽ ነበር (መዝ 33:16)። አንዳንዶቹም ይጠቀሙበት የነበረው ለሚመጣው መሲሕ ነበር። ለግሪኮች ቃል የሚለው አነጋገር የሚያመለክተው ተፈጥሮን ሁሉ የሚገዛና የሚቆጣጠር መለኮታዊው መመሪያ ነው። ኢየሱስ እነዚህን ትርጉሞች ሁሉ ያዘለ ቃል እንደነበረ የዮሐንስ በመገንዘብ ተናገረ። በዚህም መንገድ ኢየሱስ አምላክ ሆኖ ሳለ፤ ሰው በሚያልፍበት መንገድ ሰውን ለማዳን ሲል ሰው የሆነ፤ የእግዚአብሔር ሃሳብ፤ ፈቃድና ዓላማ መሉ በመሉ የተገለጠበት መሆኑን ለአይሁዶችም ሆነ ለግሪክ ሰዎች አሳየ።

(21). የሚከተሉትን ጥቅሶች ከዮሐንስ ወንጌል ካነበብክ በኋላ፤ ለዮሐንስ የቃላት አጠቃቀም ጥሩ ምሳሌ የሆነውን ፊደሉን በመክበብ አመልክት።

ሀ. 1:14	ሐ. 11:57	ሠ. 18:37
ለ. 2:19	መ. 15:9	

(22). የዮሐንስ ስኢየሱስ የነበረው ልዩ አመለካከት ከየትኛው ጋር እንደ ሚሄድ ፊደሉን በመክበብ አመልክት።

ሀ. ስለ መሲሕ የተነገሩ ትንቢቶችን ከመፈጸማቸው ጋር
ለ. ተዓምራት ከማድረግ ችሎታው ጋር
ሐ. ቃል እንደነበረ ለይቶ ከማበቃወቁ ጋር

የወንጌሉ ይዘት

የዮሐንስን ወንጌል ስታነብ ማመን የሚለው መሪ ሐሳብ ከመጀመሪያው አንሥቶ እስከ መጨረሻ እንዴት እንደሚዘልቅ ልብ ብስህ አስተውል። ደግሞም ኢየሱስ ከአባቱ ጋር ምን ዓይነት ግንኙነት እንደነበረው እንደሚገልጠው ተመልከት። ቀደም ሲል እንደተመለከትከው ይህ ወንጌል ከሌሎች በብዙ መንገድ ለየት ያለ ነው። በዚህ ወንጌል የኢየሱስ ክብር

የሚታየው በእርሱ ለሚያምኑ ሁሉ የዘላለም ሕይወት በመስጠቱና (3:16)፤ እንደ እግዚአብሔር አንድያ ልጅ ሆኖ ነው (1:14)።

የሐንሰ፡ የእግዚአብሔር ልጅ ወንጌል

I. የእግዚአብሔር ልጅ ተገለጠ 1:1-51 እንብብ

(23). ይህ ምዕራፍ ሁለት ሰዎች ኢየሱስን “የእግዚአብሔር ልጅ” ብለው እንደጠሩት እስኛሯል፤ ፊደሉን በመክበብ እነዚህን ሁለት ሰዎች አመልክት።

ሀ. መጥምቁ የሐንሰ	ሐ. ፊሊጶስ
ለ. እንድርያስ	መ. ናትናኤል

II. የእግዚአብሔር ልጅ ተቀባይነት አገኘ 2:1-6:71 እንብብ

(24). በእነዚህ ምዕራፎች ውስጥ ኢየሱስ በጣም ጠቃሚ የሆኑ ዐረፍተ ነገሮችን ሰጥቷል። በባዶው ስፍራ ቁጥሩን በመመሳሰል ዐረፍተ ነገሩን ለማን እንደተናገረ አመልክት።

1. ለደቀ መዛሙርቱ	3. ለአይሁዶች
2. ለኢቆዲሞስ	4. ለላምራዊቷ ሴት

-ሀ. “ይህን ቤተ መቅደስ እፍርሱትና፤ በሦስት ቀናት እንደገና እሠራዋለሁ” (ምዕ. 2)

-ለ. “ዳግመኛ ልትወለድ ይገባሃል” (ምዕ.3)

-ሐ. “እኔ ከምስጢው ውኃ የሚጠጣ ዳግመኛ አይጠማም” (ምዕ.4)

-መ. “እባቱ የሚያደርገውን ሁሉ ልጁ ደግሞ ያደርጋል” (ምዕ.5)

-ሠ. “እኔ የነገርኳችሁ ቃል መንፈስና ሕይወት ነው” (ምዕ.6)

III. በእግዚአብሔር ልጅ ላይ ተቃውሞ ደረሰበት 7:1-12:11 እንብብ

25. የሚከተሉትን መግለጫዎች ካነበብክ በኋላ ለእያንዳንዱ ድርጊት አይሁዶች ምን እርምጃ እንደወሰዱ በማስታወሻ ደብተርህ አሰፍር።

ሀ. ኢየሱሱም “ከእብርሃም በፊት እኔ ነበርሁ” ሲል ተናገረ (ምዕ 8)

ለ. ኢየሱስ የፈወሰው ዓይነ ስውር ከእግዚአብሔር ባይሆን ኖሮ ምንም ማድረግ እንደማይችል ስለ ኢየሱስ ለአይሁዶች ነገራቸው (ምዕ 9)

ሐ. ኢየሱስ አልዓዛርን ከሞት አስነሣ (ምዕ 11)

IV. የእግዚአብሔር ልጅ አውነተኛነት ተመሰክረለት 12:12-21:25 እንብብ

26. እውነት የሆነውን መግለጫ ፊደሉን በመክበብ ካመለከትህ በኋላ እውነት ያልሆነውን በማስተካከል በማስታወሻ ደብተርህ ላይ ጽፍ።

ሀ. ኢየሱስ የማገልገልን አስፈላጊነት የደቀ መዛሙርቱን እግር በማጠብ በምሳሌ እስተማረ።

ለ. ኢየሱስ የወይን ግንዱንና የቅርንጫፉን ምሳሌ ያስተማረው የመንፈስ ቅዱስን ሥራ ለመግለጽ ነው።

ሐ. የኢየሱስን ሰውነት ለቀብር ያበጋጁት ሁለቱ ሰዎች ፊልጶስና የሐንሰ ነበሩ።

መ. ከትንሣኤው በኋላ ኢየሱስ ለደቀ መዛሙርቱ ለሦስተኛ ጊዜ የታየው በጠዋት ዓሣ ሊያጠምዱ ነበር።

የየሐንሰ ወንጌል ኢየሱስ በመላው ምድራዊ ሕይወቱ ከአባቱ ጋር የነበረውን ደስ የሚያሰኝና ልዩ የሆነ ግንኙነት ያሳየናል። በእልዓዛር መቃብር ፊት ቀርቦ በጸለየ ጊዜ ቀና ብሎ ወደ ላይ በመመልከት፡- “አባት ሆይ፤ ስለ ስማሽኝ አመስግንሃለሁ፤ ዘወትርም እንደምትሰማኝ አውቃለሁ” በማለት ጸለየ። ይህም ኢየሱስ በአባቱ ታላቅ እምነት እንደ ነበረው የሚያሳይ ነው። እኛም በእርሱ በኩል ከእግዚአብሔር አብ ጋር ግንኙነት ሊኖረን ይችላል። ኢየሱስን የተቀበሉና በስሙ የሚያምኑ ሁሉ የእግዚአብሔር ልጆች ይሆኑ ዘንድ ሥልጣን ተሰጥቷቸዋል (1:12)። ይህም እንዴት ደስ የሚያሰኝና የከበረ ዕድል ነው።

የሙከራ ፈተና

1. ማዘመድ፡ ቁጥሩን በተሰጠው ሰፍራ በመመላት አብሮ የሚሄደውን አሳይ።
1) የሱቃስ ወንጌል 2) የዮሐንስ ወንጌል

- ሀ. የሐዋርያት ሥራን በጻፈው ሰው ተጻፈ።
- ለ. የኢየሱስን ሰባት ተዓምራቶች እስፍሮ ምልክቶች ብሎ ጠራቸው።
- ሐ. የኢየሱስ ሕይወት የዓይን ምስክር በሆነ ደቀ መዝሙር ተጻፈ።
- መ. ኢየሱስ በመጀመሪያ ቃል እንደነበረ ተናገረ።
- ሠ. የሞጽን ሃብታም ምላሴ የያዘ።
- ረ. የማርያምንና የዘካርያስን መዝሙሮች ያካተተ።
- ሰ. ሰለ እስራኤል ምድር ፖለቲካዊ ገፅታ ዝርዝር ሃሳቦችን ይሰጣል።

እውነት-ሐሰት፡ ቁጥሩን በመክበብ እውነት የሆነውን መግለጫ እመልክት።

2. ከተመሳሳይ ወንጌላት መካከል አዳኝ የሚለውን ስም ለክርስቶስ የተጠቀመ ሉቃስ ብቻ ነው።
3. የሉቃስና የዮሐንስ ወንጌል ሰለ ክርስቶስ የልጅነት ጊዜ ይገልጻሉ።
4. የኢየሱስ ሕይወት ታሪካዊ ባሕርይ ከዮሐንስ ይልቅ በይበልጥ ትኩረት የተሰጠው በሉቃስ ነው።
5. እውነት፡ማመንና ፍቅር የሚሉት ቃላት ከሦስቱ ተመሳሳይ ወንጌላት ይልቅ በይበልጥ የሚታዩት በዮሐንስ ወንጌል ነው።
6. ከኢየሱስ ጋር የተገኙ ሁሉ በእርሱ ማመናቸውን የዮሐንስ ወንጌል ይናገራል።
7. በዮሐንስ ወንጌል የሰፈሩት ትምህርቶች አብዛኞቹ በሦስቱም ተመሳሳይ ወንጌላት ሰፍረዋል።

ምርጫ፡ ለአያንዳንዱ ጥያቄ የተሻለውን መልስ ፊደሉን በመክበብ እመልክት።

8. ሉቃስ ሰለ ኢየሱስ አገልግሎት ሥነ-መለኮታዊ ሁኔታዎችን ትኩረት የሰጠው በየትኛው መንገድ ነው።
ሀ. ኢየሱስ ሰለፈወላቸው ሰዎች ዝርዝሮችን በማቅረብ
ለ. ኢየሱስ ሰለ “ሰው ልጅ” ያስተማራቸውን ትምህርቶች በማቅረብ
ሐ. ሰለ ድህነትና ሀብት ብዙ ምሳሌዎችን በመጥቀስ
9. ዮሐንስ እንደተናገረው በጥንቃቄ በመምረጥ ወንጌሉን የጻፈበት ምክንያት
ሀ. ኢየሱስ የእግዚአብሔር ልጅ እንደሆነ ለማሳየትና ሰዎች በእርሱ እንዲያምኑ ለማድረግ
ለ. ኢየሱስ ሰለፈጸማቸው ተዓምራቶች ሁሉ የተሟላ መግለጫ ለመስጠት
ሐ. በሦስቱ ተመሳሳይ ወንጌላት ውስጥ ለተፈጸሙት ድርጊቶች የታሪክ መሠረታቸውን ለመስጠት

የጥናት ማጠናከሪያ ጥያቄ መልሶች

14. ሀ. እውነት (19:144) መ. እውነት (22:54:166)
ለ. ሐሰት (20:19) ሠ. ሐሰት (23:6-7)
ሐ. እውነት (21:25-27) ረ. እውነት (24:15:33-36)

1. ሀ. ጳውሎስ 2ጢሞ በጻፈ ጊዜ ከእርሱ ጋር የነበረ ሉቃስ ብቻ ነበር።
ለ. ሉቃስ ሌሎችንም ጨምሮ ከጳውሎስ ጋር እብሮ ሠራተኞች ነበር።
ሐ. ሉቃስ የጳውሎስ የቅርብ ወዳጅ ነበር።

15. (መልስህ ከዚህ በታች የተዘረዘሩትን ሊመስል ይገባል)

- ሀ. ኢየሱስ የሚወደው ደቀ መዝሙርና ለኢየሱስ የቅርብ ከሆኑት ከሦስቱ አንዱ ነበር።
- ለ. የያዕቆብ ወንድምና ከአሥራ ሁለቱ አንዱ ነበር።
- ሐ. በኢየሱስ ሕይወት ለተፈጸሙት ድርጊቶች የዓይን ምስክር ነበር።

2. ሀ. ሰው ሆኖ መወለድ ነበረበት
ለ. ልጅ ሆኖ እደገ
ሐ. ምግብ በላቱ የምግብም ፍላጎት ነበረው
መ. የሰው ስሜቶች ነበሩት

16. ሀ. 4 መ. 4 ለ. 2
ለ. 1 ሠ. 3
ሐ. 1 ረ. 1

3. ለ እና መ

17. ሀ. 5,000 ሰዎችን መመገብ (6:1-15:25-40)
ለ. ዓይነ ስውር ሆኖ የተወለደውን ሰው መፈወስ (8:12:1 9:1-12)
ሐ. እልዓዛርን ከሞት ማሰነሣት (11:17-44)

4. (የሰጠኸው መልስ ከዚህ በታች የተዘረዘረውን ሊመስል ይገባል)

- ሀ. በሰማይ ደመና መጣ።
- ለ. ሥልጣን፣ ክብርና ልዕልና ተሰጥቶት ነበር።
- ሐ. ከነገድ ከቋንቋ ሰዎች ሁሉ ያመልኩታል።
- መ. የዘላለም ግዛት ይኖረዋል።

18. (መልሶችህ ከዚህ በታች ካሉት ጋር ተመሳሳይ ሊሆኑ ይገባል።)

- ሀ. የቤተ መንግሥት ሹም፣ እርሱና ቤተሰቦቹ እመኑ።
- ለ. ዕውር ሆኖ የተወለደው፣ በኢየሱስ ማመንን በመግለጽ ሰንደሰት።

ሐ. ማርታ፤ ኢየሱስ የእግዚአብሔር ልጅ መሆኑን ማመናን ተናገረች።
 መ. ጳላሞስ፤ ኢየሱስ ያለውን ቢሰማም እንዲሰተል አሳልፎ ሰጠው።
 ሠ. ቶማስ፤ ኢየሱስ ጌታውና አምላኩ እንደሆነ ተናገረ።

5. (መልሱ ከዚህ በታች ካለው ጋር ተመሳሳይ ሊሆን ይገባል) ኢየሱስ የእኛ የሰው ዘር አባልና የቅርብ ዘመዳችን መሆኑን በማሳየት በኢየሱስ ስብዕና ላይ ትኩረት ሰጠ።

19. (መልሶችህ ከዚህ በታች ካሉት ጋር ተመሳሳይ ሊሆኑ ይገባል)
 ሀ. ኢየሱስ እንደ እግዚአብሔር ልጅነቱ የነበረውን ኃይልና ሥልጣን ሰመግለጽ
 ሰ. ከእባቱ ጋር ሰላለው ግንኙነት
 ሐ. ማመንና አለማመን

6. ሆኖ መ እና ሠ

20. ለ

7. ለ

21. ሀ. 1:4 መ. 15:9 ሠ. 18:37

8. ሀ. ሥጋ ለሰበሰቡ ሁሉ ነው። መ. ሳምራዊው
 ለ. አዳም ሠ. ሳምራዊ
 ሐ. ሰርያዊው ረ. ለእህዛብ

22. ሐ

9. ምሳሌው ተሠርቷል።
 9:35፤ ማርያም፡- መንፈስ ቅዱስ በእርሷ ላይ መሆኑ።
 1:41-42፤ ኤልሳቤጥ፡- መንፈስ ቅዱስ ሞላባት፤ ትንቢት ተናገረች።
 1:67፤ ዘካርያስ፡- መንፈስ ቅዱስ ሞላባት፤ ትንቢት ተናገረ።
 2:25-26፤ ስምዐን፡- መንፈስ ቅዱስ ስለ ክርስቶስ መንገድ ሰጠው።
 1:35፤ ኢየሱስ፡- በመንፈስ ቅዱስ ተጽኑ።
 3:22፤ ኢየሱስ፡- መንፈስ ቅዱስ በእርሱ ላይ ወረደ።
 4:1፤ ኢየሱስ፡- መንፈስ ቅዱስ ወደ ምድረበዳ መራው።
 4:14፤18፤ ኢየሱስ፡- መንፈስ ቅዱስ ለአገልግሎቱ ኃይል ሰጠው።
 10:21፤ መንፈስ ቅዱስ ደስታ ሰጠው።
 24:49፤ ደቀ መዛሙርቱ፡- መንፈስ ቅዱስ ለመመስከር እንዲችሉ ኃይል አሰበሳቸው።

23. ሀ. መጥምቁ ዮሐንስ (1:34) መ. ናትናኤል (1:49)

10. ለአያንዳንዱ ልዩ ባህርያት በትምህርቱ ውስጥ ብዙ ምሳሌዎች ተሰጥተዋል። መልሱን ለማስተካከል ልዩ ባህርያት የሚሰውን ክልሉ።

24. ሀ. 3) እይሁዶች (2:18-19) መ. 3) እይሁዶች (5:18-19)
 ለ. 2) ኒቆሊሞስ (3:7) ሠ. 1) ደቀመዛሙርቱ (6:61-63)
 ሐ. 4) ሳምራዊቱ ሌት (4:14)

11. ሀ) በተባለው ነገር ተገረመ። (2:33)
 ለ) ለእነርሱ የተናገረው ነገር ምን እንደሆነ አልገባቸውም። (2:50)

25. ሀ) ሊወግሩት ድንጋይ እነሡ (8:59)
 ለ) ኢየሱስ የፈወሰውን ሰው ከምኩራብ እውጥተው ጣሉት (9:22፤ 30-34)
 ሐ) ተሰብስበው ሊገድሉት ተማከሩ (11:45-53)

12. (መልሱ ከዚህ ጋር የተቃረነ መሆን አሰበት)
 1) 4:33-35 በእጋንንት የተያዘ ሰው
 2) 4:38-39 የስምዐን እማት
 3) 5:12-14 ለምጽ ያለበው ሰው
 4) 5:17-25 ሽባ የነበረ ሰው
 5) 6:6-11 እጁ የሰሰለችበት ሰው
 6) 7:1-10 የመቶ አለቃው አሽከር
 7) 7:11-25 የመበለቲቱ አንድ ልጅ
 8) 8:28-39 በእጋንንት የተያዘ ሰው
 9) 8:40-48 ደም ይፈሳት የነበረች ሴት
 10) 8:49-56 የኢያኢሮስ ልጅ

26. (መልሱ ከዚህ በታች ካለው ጋር ተመሳሳይ ሊሆን ይገባል)

ሀ. እውነት፡-(13:1-17)
 ለ. ሐሰት፡- (15:1-9) ኢየሱስ የወይን ግንዳንና የቅርንጫፉን ምሳሌ ያስተማረው በእርሱ የመኖር አስፈላጊነትን ለማሳየት ነበር።
 ሐ. ሐሰት፡- (19:38-42) የኢየሱስን ሰውነት ለመቃብር ያዘጋጁት ሁለቱ ሰዎች የአርማትያው ዮሴፍና ኒቆሊሞስ ነበሩ።
 መ. እውነት (21:1-14)

13. ሀ. 10:18 ሐ. 13:31 ሠ. 19:1-10
 ለ. 11:29 መ. 16:19-31